

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ GÜMÜŞHANE'DE EĞİTİM (1950-1960)

YÜKSEK LİSANS

Sefa TÜRKMEN

ŞUBAT-2023
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ GÜMÜŞHANE'DE EĞİTİM (1950-1960)

**EDUCATION IN GÜMÜŞHANE DURING THE DEMOCRAT PARTY PERIOD
(1950-1960)**

YÜKSEK LİSANS

Sefa TÜRKMEN

**ŞUBAT-2023
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ GÜMÜŞHANE'DE EĞİTİM (1950-1960)

**EDUCATION IN GÜMÜŞHANE DURING THE DEMOCRAT PARTY PERIOD
(1950-1960)**

YÜKSEK LİSANS

Sefa TÜRKMEN

Danışman: Doç. Dr. Hakkı YAPICI

**ŞUBAT-2023
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Demokrat Parti Dönemi Gümüşhane’de Eğitim (1950-1960)**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmalarını kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

22/02/2023

.....
Sefa TÜRKMEN

TEŞEKKÜR

Demokrat Parti Dönemi Gümüşhane’de Eğitim (1950-1960) isimli bu çalışmada akademik birikimi ve tüm içtenliği ile yardımlarını esirgemeyip bana yol gösteren saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Hakkı YAPICI’ya, tezin her aşamasında görüş ve önerilerini esirgemeyen, yapıcı yönlendirmeleri ile bu çalışmaya ışık tutan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Recep ÇELİK’e en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezin son aşamasında desteğini esirgemeyen okulumuz Türkçe öğretmeni Demet DEMİRBAĞ AV’a, Gümüşhane Üniversitesi Kütüphanesi çalışanlarına, eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan ve desteğini her zaman içimde hissedeceğim sevgili babama, anneme ve bu süreçte beni her zaman motive ederek bu çalışmada gayret göstermeme vesile olan sevgili eşim Seda TÜRKMEN’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sefa TÜRKMEN

GÜMÜŞHANE-2023

ÖZET

Çok partili sisteme geçiş sürecinde, Türk siyasi tarihini derinden etkileyen önemli gelişmeler yaşanmıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan ve 1946 yılına kadar süren Tek Parti hayatı yönetimde hâkim olmuş, aynı yıl Demokrat Parti'nin kurulması ile birlikte genel seçimler yapılmış ve CHP seçimleri kazanarak iktidardaki varlığını korumuştur. Demokrasi söylemi ile halkın oylarına talip olan Demokrat Parti, geniş halk kitlelerden aldığı yüksek oyla da 1950 yılında iktidar olmuştur.

Ülke siyasetinde yaşanan bu değişim, ülkenin birçok kademesinde değişim yolculuğunu da başlatmış oldu. Bu değişim sürecinden etkilenen unsurlardan birisi de şüphesiz eğitim hayatı olmuştur. Demokrat Parti Dönemi'nde eğitim sistemi temel hatları ile birlikte değerlendirilmiş, eğitimde yeni bir politik süreç başlatılmıştır.

Bu çalışmada, Demokrat Parti Dönemi eğitim politikaları ve uygulamalarının Gümüşhane iline olan yansımaları konu alınmış, Demokrat Parti Dönemi ile Tek Parti Dönemi'ndeki Gümüşhane'nin eğitim hayatı birlikte değerlendirilmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında tüm yurttaki eğitim seferberliği başlatılmış, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda çalışmalar ortaya konmuştur. Demokrat Parti'nin iktidar oluşu ile birlikte ülkemizin eğitim hayatında hangi aşamalara geldiği ve özellikle Gümüşhane özelinde ne tür değişimler yaşandığı çalışmamızın esas konusunu oluşturmuştur.

Araştırmanın amacı, Demokrat Parti'nin hazırlamış olduğu ve uygulamaya koyduğu eğitim politikalarının incelenerek, bu dönemde Gümüşhane'nin eğitim faaliyetlerinde meydana gelen değişimlerin ve dönemin politik yansımalarının tespit edilmesi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Eğitim, Gümüşhane.

SUMMARY

During the transition to the multi-party system, there have been important developments that deeply affected the political history of Turkey. The Single Party administration continued until 1946, with the establishment of the DP in the same year, general elections were held and the CHP maintained its presence in power by winning the elections. Demanding the votes of the people with the discourse of democracy, the DP came to power in 1950 with the high votes it received from the broad masses of the people.

This change in political life has brought along the process of change in many levels of the country. Undoubtedly, one of the factors affected by this change process has been the education life. In the DP Period, the education system was evaluated with its basic lines, and a new political process in education was started.

In this study, the reflections of the education policies and practices of the DP Period on the province of Gümüşhane were discussed, and the educational life of Gümüşhane in the DP Period and the Single Party Period was evaluated together. In the first years of the Republic, an education campaign was started in the whole dormitory and studies were carried out in line with the needs of the society. The main subject of our study is what stages have been reached in the educational life of our country with the coming to power of the DP and what kind of changes have been experienced especially in Gümüşhane.

The aim of the research will be to examine the educational policies that the DP addressed and implemented in the party and government program, and to determine the changes in the educational activities in Gümüşhane between the years 1950-1960 and the political reflections of the period.

Keywords: Democratic Party, Education, Gümüşhane.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	X
EKLER DİZİNİ.....	XI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XII
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	12
1.2. Araştırmanın Kapsamı	12
1.3. Araştırmanın Özgün Değeri	13
1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynaklar	14
2. TÜRK EĞİTİM POLİTİKASINDA DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ (1950-1960).....	15
2.1. Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve İktidar Oluşu	15
2.2. Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı	19
2.2.1. Demokrat Parti Hükümet Programında Eğitimin Ele Alınması.....	21
2.2.1.1. Eğitimde I. Adnan Menderes Hükümeti Dönemi Politikaları (22 Mayıs 1950 - 9 Mart 1951).....	22
2.2.1.2. Eğitimde II. Adnan Menderes Hükümeti Dönemi Politikaları (9 Mart 1951 - 17 Mayıs 1954).....	23
2.2.1.3. Eğitimde III. Adnan Menderes Hükümeti Dönemi Politikaları (17 Mayıs 1954 -9 Aralık 1955).....	24
2.2.1.4. Eğitimde IV. Adnan Menderese Hükümeti Dönemi Politikaları (9 Aralık 1955 - 25 Kasım 1957).....	26
2.2.1.5. Eğitimde V. Adnan Menderes Hükümeti Dönemi Politikaları (25 Kasım 1957 - 27 Mayıs 1960)	26
2.3. Demokrat Parti Dönemi'nde Eğitim Uygulamaları	27
2.3.1. İlköğretim.....	27
2.3.2. Ortaöğretim	34
2.3.3. Mesleki ve Teknik Eğitim.....	40

2.3.4. Dini Eğitimi.....	44
2.3.5. Halk Eğitimi	48
3. GÜMÜŞHANE’DE EĞİTİM (1950-1960)	51
3.1. İlin Tarihi Gelişimi.....	51
3.2. İlin İdari ve Demografik Yapısı	52
3.3. DP Dönemi’nde Gümüşhane’de Eğitim Uygulamaları	53
3.3.1. Gümüşhane’de Eğitimin Genel Durumu.....	53
3.3.2. İlköğretim.....	56
3.3.3. Ortaöğretim	65
3.3.3.1. Ortaokullar	66
3.3.3.2. Liseler.....	71
3.3.4. Mesleki Eğitim	73
3.3.5. Halk Eğitimi	76
4. SONUÇ	83
KAYNAKÇA.....	88
EKLER.....	96
ÖZGEÇMİŞ	118

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Ülke Genelinde, 6 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Nüfus ve Okuma Yazma.....	30
Tablo 2. Şehirlerde, 6 + Yaş ve Üzeri Nüfus İle Okuma Yazma Bilenler Sayısı.....	31
Tablo 3. Köylerde, 6 + Yaş ve Üzeri Nüfus İle Okuma Yazma Bilenler Sayısı.....	31
Tablo 4. DP Dönemi'nde İlkokul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.....	33
Tablo 5. DP Dönemi'nde, Ortaokul ve Lise Sayıları.....	36
Tablo 6. DP Dönemi'nde, Ortaokul Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	37
Tablo 7. DP Dönemi'nde, Lise Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	38
Tablo 8. DP Dönemi'nde, Mesleki ve Teknik Okulların Sayıları.....	42
Tablo 9. DP Dönemi'nde, Mesleki ve Teknik Eğitim Öğrenci Sayıları.....	43
Tablo 10. DP Dönemi'nde, Mesleki ve Teknik Eğitim Öğretmen Sayıları.....	43
Tablo 11. DP Dönemi İmam Hatip Okulları Okul ve Öğrenci Sayıları.....	47
Tablo 12. Genel Nüfus Sayımlarına Göre Gümüşhane'nin Nüfus Miktarı ve Artış ...	53
Tablo 13. Gümüşhane'nin 1935-1960 Yılları Arasındaki Okur Yazar Durumu.....	54
Tablo 14. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Gümüşhane'deki Resmi İlkokullar.....	57
Tablo 15. 1932-1933 Eğitim-Öğretim Yılı, Gümüşhane İli ve İlçelerinde Resmi.....	58
Tablo 16. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Gümüşhane'de Resmi İlkokullardaki.....	59
Tablo 17. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1933-1939), Gümüşhane İli ve İlçelerinde..	60
Tablo 18. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1933-1939) Gümüşhane'de İlkokul.....	61
Tablo 19. Atatürk Dönemi (1927-1932), Gümüşhane İli Resmi İlkokullar Bütçesi....	61
Tablo 20. Atatürk Dönemi'nde, Gümüşhane'de Son Beş Yıllık (1934-1939) Resmi .	62
Tablo 21. İsmet İnönü Dönemi'nde, Gümüşhane'de Resmi İlkokullarda Okul.....	62
Tablo 22. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Resmi İlkokullarda Okul, Öğrenci ve.....	63
Tablo 23. DP Dönemi'nde, Gümüşhane'de Resmi İlkokulların Eğitim Bütçesi.....	64
Tablo 24. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (Atatürk Dönemi) Gümüşhane'de Resmi.....	66
Tablo 25. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (İsmet İnönü Dönemi), Gümüşhane'de.....	67
Tablo 26. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Resmi Ortaokulların Öğrenci ve.....	68
Tablo 27. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Resmi Ortaokulların Eğitim Bütçesi.....	70
Tablo 28. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Resmi Liselerin Öğrenci ve Öğretmen....	72
Tablo 29. DP Dönemi'nde Gümüşhane Erkek Orta Sanat ve Sanat Enstitü Okullarında Öğrenci, Öğretmen, Bölüm ve Bütçe Durumları.....	74
Tablo 30. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Açılan Kız Orta Sanat, Kız Enstitüsü.....	75
Tablo 31. DP Dönemi Öncesinde Gümüşhane'de Millet Mektepleri Faaliyeti (Şehir Merkezlerinde).....	78
Tablo 32. DP Dönemi Öncesinde Gümüşhane'de Millet Mektepleri Faaliyeti.....	78
Tablo 33. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Açılan İlk Meslek ve Teknik Dershaneleri Öğrenci ve Öğretmen Durumları.....	80
Tablo 34. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Resmî Akşam Kız Sanat Okullarının.....	81

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Cumhuriyet Gazetesi, 20 Şubat 1932	96
Ek 2. Ulus Gazetesi, 8 Ocak 1946	97
Ek 3. Son Posta Gazetesi, 8 Ocak 1946	98
Ek 4. Cumhuriyet Gazetesi, 8 Ocak 1946	99
Ek 5. Cumhuriyet Gazetesi, 22 Temmuz 1946	100
Ek 6. Cumhuriyet Gazetesi, 22 Temmuz 1946	101
Ek 7. Cumhuriyet Gazetesi, 24 Temmuz 1946	102
Ek 8. Zafer Gazetesi, 15 Mayıs 1950	103
Ek 9. Son Posta Gazetesi, 16 Mayıs 1950	104
Ek 10. Akşam Gazetesi, 16 Mayıs 1950	105
Ek 11. Yeni İstanbul Gazetesi, 16 Mayıs 1950	106
Ek 12. Zafer Gazetesi, 16 Mayıs 1950	107
Ek 13. Akşam Gazetesi, 24 Mayıs 1950	108
Ek 14. Akşam Gazetesi, 28 Mayıs 1950	109
Ek 15. Akşam Gazetesi, 29 Mayıs 1950	110
Ek 16. Zafer Gazetesi, 30 Mayıs 1950	111
Ek 17. Zafer Gazetesi, 30 Mayıs 1950	112
Ek 18. Zafer Gazetesi, 17 Haziran 1950	113
Ek 19. Zafer Gazetesi, 2 Kasım 1950	114
Ek 20. Akşam Gazetesi, 9 Mart 1951	115
Ek 21. Vatan Gazetesi, 3 Mayıs 1954	116
Ek 22. Vatan Gazetesi, 17 Mayıs 1954	117

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e./a.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m./a.g.m.	: Adı geçen makale
A.g.t./a.g.t.	: Adı geçen tez
B.	: Birleşim
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DP	: Demokrat Parti
Ed. / ed.	: Editor
Haz. / haz.	: Hazırlayan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
O.	: Oturum
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun yeryüzündeki varlığından bu yana eğitimin var olduğunu söyleyebiliriz. Üzerinde farklı otoritelerin ve kültürlerin zaman zaman şekillendirdiği eğitim alanı günümüze kadar birtakım değişimlerle birlikte süregelmiş ve bu değişimler hiç tükenmeden devam etmiştir. Bu değişimler kimi zaman farklı alanlarda gelişmelere kapı açarken bazen de başka alanlardaki gelişmelerden etkilenmiştir.¹

Kimi çevrelerce eğitim tanımlamaları yapılırken “kasıtlı kültürleme” olarak da bir tanımlama yapılabilmektedir. Bu tanım, kültürel değerlerin kasıtlı olarak planlı bir sistem içerisinde bireylere aktarılması veya benimsetilmesinin söz konusu olduğu bir tanımlamadır. Buna göre okullarda genç bireylere toplumun yaşam tarzlarını, gelenek ve göreneklerini, milli ve manevi değerlerini tesadüflere meydan bırakmadan kasıtlı olarak verilmesi, toplumun varlığını sürdürmesi noktasında vazgeçilmez bir stratejidir. Bu strateji gereği devletin ana görevlerinden birisi de bireylere ayırım gözetmeksizin gerekli eğitim fırsatını sunmasıdır.² Bu fırsatların sunulma aşamasında bir politika olarak siyasi otoritelerin belli bir eğitim sistemini organize ettiği ve uygulamalarını ortaya koyduğu bir gerçektir. Bu anlamda her siyasi otoritenin eğitime biçtikleri bir takım roller bulunmaktadır.

Dünya tarihinde devlet sisteminin varoluşu ile birlikte zamanla toplumsal hayatın ihtiyaçları doğrultusunda bir takım yapılanmaların doğduğu görülmektedir. Bu yapılanmalar içerisinde eğitimin yer aldığı mekanizmalar özellikle devlet yöneticilerinin üzerinde kafa yorduğu bir husus olmuştur. Yöneticilerin eğitim konusunu bir devlet politikası olarak ele alması ile birlikte milli eğitim politikalarının oluşturulmaya çalışıldığını ve yer yer sistem değişiklikleri ile birlikte bu politikaların değişebildiğini görmekteyiz. Eğitim politikasını toplumsal ihtiyaç ve günün şartlarındaki çağdaş seviye noktalarına göre tasarlayıp organize eden devletler, şüphesiz kalkınma süreçlerine yatırım yapmış olmaktadır. Nitekim bu yatırım kısa vadeli ve günü kurtarıcı mahiyette planlandığı takdirde sistem karmaşası da kaçınılmaz hale gelmektedir. Toplumsal kalkınmada eğitimin kilit bir noktada yer aldığı, devlet sistemi içerisinde ana kollardan biri olduğu unutulmamalıdır.

Sistematik bir organizasyon olan devlet varlığının en önemli bileşenlerinden birisi sayabileceğimiz eğitim yapılanmasının planlı ve istikrarlı olması, ülkenin sağlam

¹ Alipaşa Ayas vd., Eğitim Bilimine Giriş, Eğitimle İlgili Temel Kavramlar, 2013, s. 2.

² Zehra Nur Ersözlü, İsmail Aydoğan ve Murat İskender, *Eğitim Bilimine Giriş*, ed., Mehmet Arslan, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2009, s. 15.

temeller üzerinde durabilmesinde önemli bir etken konumundadır. Bu etkenin farkında olan diğer devletler gibi Türk devletleri de eğitim sistemini oluşturmak için bir takım çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Anadolu'da başlayan Türk hâkimiyeti ile birlikte Selçuklu eğitim sistemi Osmanlı Devleti'ne miras kalmıştır. Osmanlı Devleti, eğitim sistemi oluşturma sürecinde iki temel noktayı ele almıştır. Bunlar birisi temel eğitim olarak adlandırılan, okuma yazma ve temel dini eğitimin yapıldığı sıbyan mektepleridir. Diğeri ise orta, lise ve üniversite düzeyinde eğitim hizmetlerinin sunulduğu medreselerdir. XVIII. yüzyılın son çeyreğine kadar Osmanlı eğitim kurumlarında eğitim ve öğretim hizmetlerinin başlıca vakıflar kanalı ile yürütüldüğünü görmekteyiz. Bu vakıflar, eğitim kurumlarının her türlü giderlerini üstlenmiş, öğrenci burslarına varıncaya kadar tüm eğitim hizmetlerini gerçekleştirmede başrol oynamıştır. Osmanlı'da XVII. yüzyıl sonları itibariyle başlayan bozulma ve Avrupa'nın gerisinde kalma sorunu ile birlikte bir takım çareler de aranmaya başlanmıştır. XVIII. yüzyılın son çeyreği itibariyle ülkede eğitim alanında yenileşme hareketleri başlamış, Avrupa'dan getirilen uzmanlardan istifade edilerek askeri okullar açılmıştır. Eğitimde önemli bir hamle olarak nitelendireceğimiz en önemli gelişmelerden birisi temel eğitimin zorunlu hale getirilmiş olmasıdır. II. Mahmut Dönemi'nde başlayan bu önemli gelişmenin yanı sıra, doktor ve subay yetiştiren askeri okullar ile sivil okullar açılmaya başlanmıştır. Tanzimat Dönemi ile birlikte doğrudan devlet tarafından eğitim kurumlarının ve azınlık okullarının açıldığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının temellerinin atıldığı bu dönemde, eğitim hizmetlerinin devletin asli görevi olduğu ve halka eğitim hizmetlerinin götürülmesi gerektiği fikri iyice yerleşmeye başlamıştı. Fransız İhtilali sonucunda ortaya çıkan Milliyetçilik akımı ile birlikte diğer çok uluslu devletlerde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin de ayrılıkçı fikirler karşısında devleti dağılmaktan kurtarma çarelerini aradığı dönemler yaşanmıştır. Özellikle XIX. yüzyılın sonlarında tüm Osmanlı tebaası arasında birlik ve beraberliğin sağlanması için eğitim hizmetlerinin taşralarda da gerçekleştirilmesi gereği doğmuştu. Bu amaçla ülkede birçok ilkokul (iptidai), rüştiye ve idadi mektepleri açılmıştır.

Bu eğitim kurumlarının ülkede yayılması kısa zamanda gerçekleşecek bir durum değildi. Gümüşhane gibi birçok Anadolu şehirleri bu tür yeni okullar ile hemen tanışabilmiş değillerdir. Fakat II. Mahmut Dönemi'nde başlayan, erkek ve kız ayrımı yapılmaksızın temel eğitim hizmeti veren sıbyan mektepleri ülkenin birçok yerinde açılmıştı. Bazı yerlerde özel olarak inşa edilen sıbyan mektepleri bulunmakla birlikte özellikle Anadolu'nun birçok yerinde bu işlevi camiler üstlenmiştir. Bu camilerde yapılan eğitimlerde okuma yazma öğretimi yanında dini bilgiler yani ilmihal bilgileri de

verilmekteydi. Tarihi tam olarak bilinmese de Gümüşhane’de ilk olarak Tanzimat Dönemi’nde bir sıbyan mektebi binası bulunmaktaydı. Fakat zamanla bu okul yıkılmıştır. 1863 yılında askeri teftiş amacıyla Gümüşhane’ye gelen Mirliya Safvet Paşa’nın şehirde bir sıbyan mektebi ihtiyacı olduğunu belirtmesi ve Maarif Vekâleti’ne durumu bildirmesi üzerine çalışmalar başlatılmıştır. Safvet Paşa’nın girişimleri neticesinde toplanan Gümüşhane Sancak Meclisi tarafından mektebin inşası için hazırlanan mazbata, meclis üyeleri tarafından İstanbul’a iletildi. Netice itibariyle padişah onayından sonra sıbyan mektebi inşa edildi. 1873 yılına kadar Gümüşhane sancağında rüştiye mektebi olmamakla birlikte, bu tarihe kadar açılması yönündeki girişimler karşısında nüfusun yetersizliği gerekçesiyle talepler geri çevrilmişti. 1873 yılında yeterli öğrenci sayısına ulaşıldıktan sonra Gümüşhane’de rüştiye mektebi açıldı. Bu okullar yıllar içinde tahsisat eksikliğinden dolayı son derece bakımsız hale gelmişti. Devletin yaşadığı mali krizler, okulları ve eğitim hizmetlerini olumsuz etkilemekteydi. XX. yüzyılın başlarında şehirde merkez, Kelkit ve Torul olmak üzere toplamda 3 rüştiye bulunmaktaydı. 1909 yılında Gümüşhane’de İdadi Mektebi, 1910 yılında da Gümüşhane Kız Rüştiye Mektebi açılmış fakat kısa bir süre sonra muallime bulunamadığı için kapatılmıştır. Bu dönemlerde başta Torul olmak üzere il merkezi ve kazalarda gayrimüslim okulları da eğitim faaliyetlerine devam etmekteydi.³

Osmanlı Devleti’nin kötü gidişatı durdurması adına başlattığı değişim çabaları ülkenin ve toplumun ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamış, devletin çöküşe giden sürecini tersine çevirememiştir. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde ardı ardına gerçekleşen savaşlar ve en son 1. Dünya Savaşı’nda devletin yenik çıkmasıyla birlikte çöken bir ekonomi sonucunda ülke, sömürgeci devletlerin siyasi odağı haline gelmişti. Dünya uluslarını derinden etkileyen Fransız İhtilali’nin doğurduğu milliyetçilik akımının etkisiyle çok uluslu bir yapıya sahip olan bu koca imparatorluk, toprak kaybederek tek bir ulus devlet olma yoluna doğru adım adım ilerlemekteydi. Milli Mücadele Dönemi ile birlikte yurt topraklarını sömürgeci güçlere teslim etmeyen vatansever halk ve bu topluluğu organize eden başta Mustafa Kemal ve silah arkadaşları, ülkenin bağımsızlık savaşını büyük fedakârlıklarla gerçekleştirmişlerdir. Bu askeri mücadeleler yanında siyasi alanda verilen savaşlar sonrasında bağımsız bir Türkiye’nin temelleri atılmış, yeni bir devlet ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyet Türkiye’sinin devraldığı Osmanlı mirası üzerinde dönemin yönetim kadrosu ülkede birçok alanda değişim çalışmalarına yoğunlaşmıştır. Bu yenilikçi kadro,

³ Naim Ürkmez ve Selahattin Tozlu, Modernleşme Dönemi Osmanlı Taşrasında Eğitim Kurumları (Gümüşhane Örneği), *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 2016, s. 86-102.

Türk toplumunu çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırma hedefi doğrultusunda birçok alanda inkılap hareketlerini hayata geçirmişlerdir. Ülkenin gelişmesine engel olan unsurlar özellikle değerlendirilerek ortadan kaldırılmaya çalışılmış, modern bir Türk toplumu gerçekleştirilmenin planları devreye sokulmuştur. Türk inkılabının geniş halk kitlelerine nasıl ulaştırılacağı sorusu ise planın önemli bir aşamasını oluşturmaktaydı. Bu durumda belirlenen en önemli basamak eğitim olmuştur. İnkılap çalışmalarının halka anlatılabilmesi, yeni devlet rejiminin geniş halk kitlelerince özümsebilmesi için eğitim kurumlarının hızlıca modern usullerle teşkil edilmesi gerekmektedir. Ayrıca ülke kalkınmasında ihtiyaç duyulan nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve okuma yazma bilmeyenlerin oranını düşürmek için çok ciddi bir eğitim hamlesinin yapılma zorunluluğu hâsıl olmuştu. Bu sebeple Cumhuriyet'in ilanından sonra hem yeni neslin hem de eğitimden mahrum kalmış halkın eğitimine büyük önem verilmiştir.

Tüm yurtta halkın büyük fedakârlıkla mücadele gösterdiği Kurtuluş Savaşı'nın zorlu zamanlarında Mustafa Kemal, 15 Temmuz 1921 tarihinde "Maarif Kongresi"ni Ankara'da toplamıştır.⁴ Eğitimde milli bir programın oluşup şekillenmesi amacıyla toplanan bu kongrede Atatürk, programın açılışında ülkenin geri kalmasında şimdiye kadar uygulanan eğitim sisteminin büyük rol oynadığını vurgulamıştır. Ayrıca eski eğitim sisteminde olduğu gibi millilikten uzak olunmayacağını, Doğu ve Batı etkisinden bağımsız bir ulusal eğitim politikası uygulanacağını belirtmiştir.⁵

Ülkede batılı tarzda okullar ve yabancı okulların varlığı görülmektedir. Fakat bu tür cemaat ve yabancı okulların teftişi yapılamamaktaydı. Bu özerk kurumlar denetim dışında kalmıştı. Cumhuriyetin ilanından sonra ise 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilerek, Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti kaldırılmış,⁶ bu kanun ile birlikte ülkede var olan tüm eğitim ve öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Kısa bir süre sonra medreselerin kapatılması ve yabancı okulların da Milli Eğitim Bakanlığına bağlanması neticesinde ülkede eğitim ve öğretim birliği böylelikle sağlanmış, eğitimdeki ikililik ortadan kaldırılmıştır.⁷

Türk eğitim sistemini yeniden şekillendirmek ve ülkenin eğitim yapısını tahlil etmek için batılı ülkelerin eğitim uzmanları ülkeye davet edilmiştir. 1924 yılında Maarif Vekâletinin daveti üzerine Kolombiya Üniversitesi profesörlerinden John Dewey Türkiye'ye getirilmiştir. Yaptığı incelemeler sonucunda ülkenin eğitim durumunu

⁴ Mehmet Okur, "Milli Mücadele Ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli Ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 2010, s. 203.

⁵ İsmail Güven, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Natürel Yayıncılık, 2010, s. 210.

⁶ Yücel Özkaya, "Cumhuriyetin İlanı ve Rejim Olarak Eğitime Katkıları", *Erdem*, 11(31), s. 475.

⁷ Bahattin Demirtaş, "Atatürk Dönemi'nde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 1, s. 2, Ankara, 2008, s. 161.

ortaya koyan iki adet rapor sunmuştur. İki ay süren incelemeler sonucunda Dewey; köy okullarına öğretmen yetiştirilmesi, öğretmenlerin 5 veya 6 yıl aralıklarla mesleki deneyim elde etmeleri için yurt içinde ve yurt dışında eğitim incelemeleri fırsatının verilmesi ile çeşitli türde öğretmen okullarının açılması konusundaki gerekliliği bu raporda belirtmiştir.⁸

John Dewey'in bu tavsiyeleri konusunda özellikle Maarif Vekili Mustafa Necati Bey zamanında önemli çalışmalar yapılmış, öğretmen okulları açılmış fakat nicelik olarak istenilen sonuca ulaşamamıştır.⁹ Yine ülkemize 1925 yılında gelen yabancı eğitimcilerden Alfred Kühne'nin mesleki gelişim konusundaki hazırladığı raporda güçlü bir devlet için kurumların sağlam bir işleyiş içerisinde olması gerektiğini ve bunun da eğitilmiş insan gücü ile başarılabilceğini belirtmiştir. 1927 yılında ülkemize gelen diğer bir yabancı eğitimci ise Omar Buyse'dir. Meslek ve teknik okullar için rapor hazırlayan Belçikalı uzman, iş üniversitesi, sanat okulları ve akşam sanat okul programları konusunda önerilerde bulunmuştur. Darülfünun (üniversite) konusunda rapor hazırlayan yabancı uzman ise Alber Malche'dir. 1932 yılında ülkemize gelen Prof. Malche, birçok görüşme gerçekleştirmiş ve fakültelerin yapısını incelemiştir. Üniversite reform çalışmaları doğrultusunda yükseköğretimdeki eksiklikler ve modern üniversite önerileri raporda sunulmuştur.¹⁰

1924-1926 yılları arasındaki eğitim politikası konusunda ciddi çalışmalar yapılmış ve bugünkü Türk okul sistemi de kurulmuştur. Artık öğretimin laik esaslara göre yapıldığı, eğitim işlerinin merkeziyetçi bir yapıya bağlandığı ve okulların tek tip bir düzene sokulduğu bir sistem süreci başlamış oldu.¹¹ Bu yeni sistem inşasında devletin bütçe konusu önemli bir alan olmuştur. 1924 yılında oluşturulan ilk devlet bütçesi ile bazı kurum ve kuruluşlar bu bütçede yerini almıştır. Dolayısıyla Maarif Vekâleti de bu bütçede yerini almıştır.¹²

Türk eğitim sisteminin önemli dönüm noktalarından birisi de 1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı yasa ile Latin Alfabesinin kabul edilmesidir. Yeni Türk harfleri bu yasadaki sonradan eğitim hayatında yerini almıştır.¹³ Aynı tarihte TBMM'nin üçüncü dönem ikinci yasama yılında açılış nutkunda Atatürk; yeni Türk harflerinin kabulü ile

⁸ John, Dewey, Türkiye Maarifi Hakkında Rapor, İstanbul: Devlet Basımevi, 1939, s. 1.

⁹ Özlem Cenani, "İsmet İnönü Dönemi Öğretmen Yetiştirme Politikaları" (1938-1950), Yüksek Lisans Tezi, DEÜ, İzmir, 2015, s. 25-27.

¹⁰ Yılmaz Tozar, "Eğitim Politikası ve Demokrat Parti Dönemi", Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2010, s. 47-49.

¹¹ Kemal Aytaç, "Türkiye'de Eğitim Sistemi ve Eğitim Seviyesi", Frankfurt/ M. Deki Uluslararası Alman Pedagojik Araştırma Enstitüsünde Verilmiş Olan Konferansın Türkçe Çevirisidir, 1969, s. 244-245.

¹² Sadiye Ayvaz, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bütçeleri", Doktora Tezi, DEU Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2012, s. 53.

¹³ Galip Karagözoğlu, "Atatürk'ün Eğitim Savaşı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2(4), 1995, s. 199.

bu ülke evlatlarına önemli görevler düştüğünü, milletimizin güçlü istek ve aşk ile özel resmi hayatımızda karşılaşılabileceğimiz okuma yazma bilmeyenler için seferber olması gerektiğini belirtmiştir.¹⁴

1928'de Latin harflerinin kabulü sonrasında ülkede yeni harflerin öğretimi için büyük bir seferberlik başlamıştır. Millet Mektepleri 1 Ocak 1929 tarihinde açılmış, yine aynı tarihten itibaren resmi yazışmalarda yeni harfler kullanılmaya başlanmıştır. Atatürk'ün başöğretmenliğinde yürütülen bu çalışmalar neticesinde ayrıca halka hem yeni harfleri öğretmek hem de okuryazar oranını artırmak için Türk Ocakları, Halkevleri ve Halk Odaları açılmıştır.¹⁵ Vatandaşlardan hiç yazı bilmeyenler ve eski yazı bilenler şeklinde iki grup oluşturularak okuma yazma dersleri yanında yurt bilgisi dersleri de verilmiştir¹⁶

10 Nisan 1929 tarihinde 1416 sayılı kanun ile teknik alanlarda eğitim almak üzere Avrupa'nın farklı ülkelerine birçok öğrenci gönderilerek, ülkemizin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücü yetiştirilmeye çalışılmıştır.¹⁷ Türk Tarih Kurumu (1931) ve Türk Dil Kurumu (1932) kurularak, dil-tarih alanında bilimsel çalışmaların yapılması hedeflenmiştir.¹⁸

1935- 1936 yıllarına bakıldığında ülke nüfusunun yaklaşık 16 milyonun üzerinde olduğu ve bu nüfusun %80'i aşan kısmının köylerde yaşadığı görülür. Toplam nüfusun %79,6'sı okuma yazma bilmemektedir. Öğrenim çağındaki bulunan 1.800.000 çocuktan okutulamayan köy çocuğu sayısı 1.100.000'dir. Bu bilgilere bakarak hızlı bir şekilde köy öğretmeni ihtiyacının giderilmesi gerekiyordu. Bu soruna karşılık, 1923'ten 1940'a kadar geçen süreçte Köy Muallim Mektepleri, Eğitim Kursları ve Millet Mektepleri gibi üç yapılanma hareketiyle bu sorun çözülmeye çalışılmıştır. Köy Enstitülerinin ortaya çıkmasında da bu deneyimlerin önemli bir etki yarattığı da görülmektedir.¹⁹

Atatürk Dönemi'ne bakıldığında özellikle öğrenci sayılarının 1923-1924 eğitim ve öğretim yılından 1937-1938 eğitim ve öğretim yılına kadar sürekli artış gösterdiği görülmektedir. Okul sayısı ve öğretmen sayılarındaysa yıllar içerisinde zaman zaman düşüşler olduğu gibi, 1937-1938 eğitim ve öğretim yılına gelindiğinde artış oranlarının 1923-1924 eğitim ve öğretim yılına kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. 1923-1924 eğitim ve öğretim yılından, 1937-1938 eğitim ve öğretim yılına kadar ilkokulların

¹⁴“Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin III. Dönem 2. Yasama Yılına Açış Konuşmaları”, erişim 21 Mayıs, 2022, https://www5.tbmm.gov.tr/tarihce/aturk_konusma/3d2yy.htm

¹⁵ Başgöz, a.g.e., s. 120-121. Demirtaş, a.g.m., s. 162.

¹⁶ Tülay Alim Baran, “Atatürk'ün Eğitim Düşüncesi”, Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu 07-09 Aralık 2005, haz., Murat Alper Parlak, Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, s. 31.

¹⁷ Karagözoğlu, a.g.m., s. 199.

¹⁸ Kemal Telli, “Demokrat Parti Dönemi'nde Giresun'da Eğitim (1950-1960)”, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi, Trabzon, 2019, s. 17.

¹⁹ Tozar, a.g.t., s. 66-67.

sayısında %136²⁰, ortaokul sayısında %297²¹, lise sayısında %295²², orta dereceli mesleki ve teknik okullarda ise %121²³ oranında artışlar olmuştur. Öğrenci sayısındaki artış oranları bu oranlardan daha fazla gerçekleşmiştir.

Ülkenin okuryazarlık durumuna bakıldığında; 1927 tarihinde gerçekleştirilen nüfus sayımına göre ülkedeki toplam nüfusun 10,5 milyon olduğu, bu nüfusun ancak 1 milyonunun okuma yazma bildiği görülmektedir.²⁴ Yine aynı yılın istatistik verilerine bakıldığında şehirlerde ve köylerdeki oranların arasında büyük farkların olduğu görülür. Şehirlerdeki okuryazar oranı %32.04 iken köylerdeyse %5,97'dir.²⁵ 1935-1936 yıllarına gelindiğinde ise ülke nüfusunun 16 milyonun üzerinde olduğu, genel nüfusun sadece %20,4'ünün okuma yazma bildiği görülmektedir. O yıllarda ülke genelinde öğrenim çağında olan çocukların sayısı 1.800.000'dir. Bu sayıda, okutulamayan köy çocuğu 1.110.000 kişidir. Bu rakamlara bakıldığında ciddi oranda okuma yazma bilmeyen köy çocuğunun olduğu görülür. Şehir ve kasabada yaşayan çocukların %75'i; köyde yaşayan çocukların ise %25'i okuma yazma bilmektedir.²⁶

1924 yılında 6.178.406 lira olan eğitim harcamaları, 1938 yılında 17.356.652 liraya yükselmiştir. 1924 yılında eğitim harcamalarının genel bütçedeki payı %4,4 iken 1938 yılında %4,6 olmuştur. Genel bütçeden savunmaya ayrılan paylara baktığımızda 1924 ve 1938 yılları arasında %27-28 oranlarında olduğu görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi devlet bütçesinden ülke savunmasına ayrılan payın yüksek olduğu, eğitime ayrılan payın ise 1938 yılına gelindiğinde fazla yükselmediği görülmektedir.²⁷

Atatürk Dönemi'nde ilköğretimden yükseköğretime kadar, okuma yazma bilen veya bilmeyen tüm vatandaşların eğitim hizmetinde çağdaş, laik, milli, birleştirici bir eğitim sistemi ve politikasının takip edildiği açıkça görülmektedir. Aklın ve bilimin ön planda tutulduğu, eskimiş ve yeterliliğini kaybetmiş eğitim kurumlarının değişim sürecine sokulduğu bir dönem yaşanmıştır. Hem nitelik hem de nicelik bakımından eğitimde etkili hamlelerin planlı ve programlı bir düzen içerisinde Atatürk Dönemi'nde yapıldığı görülmektedir.

Atatürk'ün vefatı sonrasında İsmet İnönü cumhurbaşkanı seçilmiş, parti tüzüğünde yapılan değişikliğe göre CHP'nin genel başkanı İsmet İnönü olmuştur.²⁸ İsmet İnönü

²⁰ TÜİK, İstatistik Göstergeler (1923-2009), Ankara: TÜİK Matbaası, 2010, s. 67.

²¹ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 39.

²² DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 55.

²³ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 71.

²⁴ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 7.

²⁵ Başgöz, a.g.e., s. 148-150.

²⁶ Gül Nihan Toprak, "Cumhuriyetin İlk Dönemi'nde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri", Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar, 2008, s. 52.

²⁷ Ayvaz, a.g.t., s. 43-44.

²⁸ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1995, s. 344-346.

Dönemi eğitim politikalarına bakıldığında bu politikaların, Atatürk Dönemi eğitim politikalarının devamı niteliğinde olduğu görülür.²⁹ Cumhuriyetle birlikte hedeflenen ulusal değerlerin korunması ve yayılması prensibinin aynı şekilde devam ettirildiği bu dönemde, eğitimin amacının neler olduğu konusundaki yaklaşım biçiminin, yeni kuramlarla oluşturulması anlayışı ile şekillendiği görülmektedir.³⁰

1 Kasım 1939 tarihinde TBMM'nin 6. dönem 1.yasama yılı açılış konuşmasında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü; ülkenin mali durumunun sıkıntıya düşmesi durumunda dahi, eğitim işlerinde ana istikametten çıkılmayacağını ve her şartta sağlam tedbirlerin alınmasını ümit ettiğini belirtmektedir.³¹ İlerleyen yıllardaki yasama yılı açılış konuşmalarına baktığımızda;

1 Kasım 1940 tarihinde TBMM'nin 6. dönem 2.yasama yılı açılış konuşmasında İsmet İnönü; Köy Enstitüleri ve Devlet Konservatuvarı Kanunlarının öneminden,³² 1 Kasım 1941 tarihinde TBMM'nin 6. dönem 3.yasama yılı açılış konuşmasında özellikle Köy Enstitülerinin yol aldığı ilerlemelerden,³³ (1 Kasım 1942 tarihindeki TBMM açılış konuşmasında eğitim konusuna değinmemiştir) 1 Kasım 1943 tarihinde TBMM'nin 7. dönem 1.yasama yılı açılış konuşmasında bir önceki yılda eğitim alanında yeniliklerle dolu bir çalışma döneminin gerçekleştiğinden,³⁴ 1 Kasım 1944 tarihinde TBMM'nin 7. dönem 2.yasama yılı açılış konuşmasında eğitimdeki gelişmelerin devam ettiğinden ve ilköğretim konusunun “memleket davası” olarak ele alındığından bahsetmektedir.³⁵

İsmet İnönü'nün diğer yasama dönemlerindeki açılış konuşmalarında; eğitimde ileri bir seviye yakalanacağına dair ümidini, memur maaşları ve köy okullarının yapılmasındaki yardım tedbirlerini, lise ve ortaokullar için öğretim programlarının yenileneceğini belirtmiştir. Son olarak 1 Kasım 1949 tarihinde TBMM'nin 8. dönem 4. yasama yılı açılış konuşmasında ise 700 köyün yeniden ilkokula kavuştuğunu, ilköğretim kadrolarına 2.500 öğretmenin katıldığını, 76 ilçede yeniden ortaokul açılarak 235 kasabanın ortaokula kavuştuğunu belirtmektedir. Ayrıca 41 il merkezinde lise tahsilinin temin edildiğini, sanat okullarının hızla makineleşmeye doğru giden bu devir içerisinde milli savunma, bayındırlık, tarım, sanayi ve madencilik alanlarında önemli bir rol üstlendiğini, üniversitelerin özerklik anlayışı çerçevesinde gelişim içerisinde

²⁹ Özlem Cenan, “İsmet İnönü Dönemi Öğretmen Yetiştirme Politikaları (1938-1950)”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2015, s. 45.

³⁰ Erdal Toprakçı ve Gözde Yılmaz, “İsmet İnönü'nün Eğitim Felsefesi (Konuşmaları ve Yazdıkları Işığında Nitel Bir Analiz)”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 2015, s. 161-162.

³¹ Ali Rıza Cihan, der., *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları 1920-1973*, C:2 (1939-1960), Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:57, 1993, s. 7.

³² Cihan, der., *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları*, s. 16-17.

³³ Cihan, der., *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları*, s. 27-28.

³⁴ Cihan, der., *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları*, s. 37.

³⁵ Cihan, der., *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları*, s. 49-50.

olduklarını belirtmektedir.³⁶ İsmet İnönü'nün TBMM'nin farklı dönem ve yasama yıllarındaki bu açılış konuşmalarının içeriklerinden özellikle ilköğretime önem verdiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında teknik öğretime ve ülkenin ara elemanlara duyduğu ihtiyacı da özellikle belirttiği görülmektedir.

İnönü Dönemi'nin önemli faaliyetlerinden birisi de 17 Nisan 1940 tarihinde açılan Köy Enstitüleridir.³⁷ Ülke nüfusunun büyük bir çoğunluğunun kırsalda olmasından dolayı eğitim politikası köy merkezli olacak şekilde ele alınmış ve ülke eğitimine köy eğitimi anlayışı doğrultusunda bakılmıştır. İlköğretim sorununa karşılık, 1937 yılında çıkarılan Köy Öğretmenleri Kanunu'yla ilköğretim alanında öğretmen yetiştirme sorununa çözüm üretilmeye başlanmıştı.³⁸ Köy öğretmen kurslarındaki başarılı sonuçları gözlemleyen bakanlık yine bir çalışma yaparak Köy Öğretmen Okullarını açmıştır. Bütün bu tecrübeler ışığında 1940 yılına gelindiğinde ise köy enstitüleri ortaya çıkmıştır.³⁹

İnönü Dönemi'ndeki eğitim kurumlarının 1939 ile 1950 yılları arasındaki sayısal değişimine bakacak olursak; ilkokul sayısı 9.418'den 17.106'ya⁴⁰, ortaokul sayısı 234'ten 381'e⁴¹, lise sayısı 80'den 88'e⁴², mesleki ve teknik okulların sayısının 86'dan 317'ye⁴³ yükseldiğini görmekteyiz. Bu sayılara baktığımızda ilkokul ve mesleki teknik okulların sayılarındaki artışın daha fazla olduğunu görmekteyiz.

İsmet İnönü Dönemi'nde, ülkenin okuryazar durumuna baktığımızda; 1935 genel nüfus sayımından 1950'ye kadar 6 yaş ve yukarısı nüfus içerisinde okuryazar artış oranı % 58 olarak gerçekleşmiştir. 1950 yılında ülkede okuryazar olmayan nüfus oranı yaklaşık %70'tir.⁴⁴ Bu oran ülkenin eğitim görüntüsü açısından iyi bir durumda olmadığını ortaya koymaktadır.

İnönü Dönemi'nde 1939 yılında 18.653.232 lira olan eğitim harcamaları, 1950 yılında 184.726.405 liraya yükselmiştir. 1939 yılında eğitim harcamalarının genel bütçedeki payı %3,7 iken 1950 yılında ise %9 olmuştur. Genel bütçeden savunmaya ayrılan paylara bakıldığında 1939 yılında %37,7 olduğu görülmektedir. II. Dünya Savaşı etkilerinin bütçe dağılımında önemli bir rol oynadığı ortadadır. Neredeyse ülke

³⁶ Cihan, der., *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları*, s. 55-83.

³⁷ Güzver Yıldırım, "Cumhuriyet Dönemi'nde Eğitim ve Eğitim Kurumları", *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 29(2), 2012, s. 8.

³⁸ Ruşen Duman, "Demokrat Parti Dönemi'nde (1950-1960) Sosyal Bilgiler Eğitimi", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011, s. 43.

³⁹ Emre Kılıç, "Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası (1950-1960)", Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2008, s. 26.

⁴⁰ TÜİK, *İstatistik Göstergeler*, s. 67.

⁴¹ TÜİK, *İstatistik Göstergeler*, s. 69.

⁴² TÜİK, *İstatistik Göstergeler*, s. 71.

⁴³ TÜİK, *İstatistik Göstergeler*, s. 73.

⁴⁴ TÜİK, *İstatistik Göstergeler*, s. 22. Cahit Gelekcı, "Türkiye'de Nüfus Yapısı ve Temel Özellikleri (1938-1960 Dönemi)", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 31(2), 2014, s. 132.

bütçesinin yarıya yakını savunmaya ayrılmıştır. Savaş döneminden sonraysa eğitime ayrılan bütçe payında artışlar yaşanmaya başlamıştır.⁴⁵

Atatürk Dönemi'nin 15 yıllık sürecinde bütçe yatırımlarının ortalama %3,7'si Milli Eğitim Bakanlığına ayrılmışken, İsmet İnönü Dönemi'nde ise bu ortalama %5,7'ye çıkmıştır. Atatürk Dönemi'nde eğitim alanı öncelikli bir alan olarak görülmüşse de yatırım olarak birçok alanda kapsamlı çalışmaların olması ve bunun sonucunda eğitim yatırımlarındaki miktarların düşük olması kaçınılmazdır. Ülkenin tüm unsurları ile değişim ve gelişim içerisinde olduğu bu dönemde kısıtlı bir bütçe ile eğitime aktarılacak mali desteğin ne kadar olabileceği tartışma konusudur. Cumhuriyet Dönemi'ne bakıldığında hükümet politikalarında bütçe payı olarak çoğunlukla savunmaya ayrıldığı gözlemlenir. Dönemin şartları incelediğinde bu durum makul bir sebeptir. Diğer milli eğitim bakanlarının çalışma dönemlerine baktığımızda ise eğitime ayrılan payın giderek arttığı görülmektedir.⁴⁶

Gümüşhane'nin Atatürk ve İsmet İnönü dönemlerindeki eğitim yapısına bakacak olursak; 1927-1928 yıllarında Gümüşhane'nin toplam 53 ilkokula sahip olduğu görülmektedir. Bu sayı 1938-1939 yıllarında 108'e yükselmiştir. Gümüşhane'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında iki ortaokul bulunmaktaydı. Bunlardan bir tanesi önceki yıllarda erkek orta mektep diye adlandırılan ve 1928 yılı itibariyle karma ortaokula dönüşen Gümüşhane merkezindeki ortaokuldur. Diğeri ise 1928-1929 eğitim ve öğretim yılında faaliyete başlamış olan Bayburt Ortaokuludur.⁴⁷

1939-1940 eğitim ve öğretim yılında Gümüşhane'de mevcut ilkokul sayısı 132'dir. İsmet İnönü Dönemi itibariyle ilkokul sayısında ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. 1949-1950 eğitim yılında bu okulların sayısı 219'a yükselmiştir. Gümüşhane'nin resmi ilkokullarında gerçekleşen bu sayısal artış, % 66 olarak gerçekleşmiştir. Yine bu dönemde Gümüşhane'de iki ortaokul bulunmaktaydı. Gümüşhane ve Bayburt Ortaokulunun yanı sıra 1949-1950 eğitim ve öğretim yılında Kelkit Ortaokulunun eğitime başlaması ile birlikte bu sayı 3'e çıkmıştır.⁴⁸

1946 tarihinde ülkemizde bir değişim süreci başlamıştır. Çok partili hayata geçtiğimiz bu tarihlerde CHP iktidardaki varlığını 1950 yılına kadar korumuş, 14 Mayıs 1950 seçimlerini kaybederek iktidardaki yerini Demokrat Parti'ye bırakmıştır. Demokrat Parti'nin iktidarı ele geçirmesi ile birlikte Türkiye'de siyaset mecrasındaki değişimlerin yanında ülkenin sosyal hayatında da önemli değişimler başlamış oldu.

⁴⁵ Ayvaz, a.g.t., s. 82-83.

⁴⁶ Ayvaz, a.g.t., s. 103-104.

⁴⁷ DİE, Maarif İstatistikleri, 1923-1932, İstanbul: Devlet Matbaası, 1933, s. 18. DİE, Maarif İstatistiği, 1938-1939, Ankara: Ulusal Matbaa, 1942, s. 28.

⁴⁸ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), Ankara: DİE Matbaası, 1973, s. 24.

Demokrat Parti, eğitim sistemi ile ilgili tanımlamalarında özellikle milli ve manevi değerlere vurgu yapmakta, geleneksel değerlere önem vereceğini belirtmekteydi. 1946 seçimlerinde eğitimdeki bu değerler vurgusunu, diğer seçim programlarında da aynı şekilde göstermiştir. İlimi ve teknik bilgilerin verilmesi konusunda parti programlarında özellikle bu konuya vurgu yapan Demokrat Parti, gelinen dönemde mevcut kanunların ihtiyaçlara cevap veremediğini ve yeni kanunlar ile birlikte eğitimde kalkınma hamlelerinin yapılabileceğini düşünmekteydi. Önceki iktidar döneminin eğitim politikalarından farklı bir görev üstlenen Demokrat Parti, özellikle ilköğretim yapılanması hakkında çalışmalara ağırlık vermiştir. Okuma yazma oranının artırılması ve ülkenin her tarafında ilköğretimin yayılması amacını güden Demokrat Parti, siyasi gücünün ideolojik niteliklerle yansıtılması bağlamında hiç de çekimser davranmadan ülkedeki etki hareketine başlamış oluyordu. Bu kaygılarla yeni iktidarın ilköğretim alanında yaptığı en önemli hamlelerden birisi 1940 yılında açılan köy enstitülerini kapatmış olmasıdır. Bununla birlikte ilköğretim ve diğer eğitim kademelerinde farklı bir politik anlayışla uygulamaların ortaya çıktığını görmekteyiz.

Demokrat Parti Dönemi öncesinde Gümüşhane'nin okuma yazma oranında ciddi artışların yaşandığını söyleyebiliriz. Yeni harflerin kabul edilmesi sonrasında Gümüşhane'de hızlı bir okuma yazma oranında artış başlamıştır. 1935 yılından 1950 yılına kadar geçen zaman içerisinde okuma yazma bilenlerin sayısının % 200 oranında arttığını görmekteyiz.⁴⁹ Bu oransal artışların Demokrat Parti Dönemi'nde yaşandığını söylemeyiz. Özellikle Millet Mekteplerinin ve halk dersanelerinin işlevleri sayesinde Tek Parti Dönemi'nde bu oranların arttığını söyleyebiliriz.

Gümüşhane'deki ilkokul sayısının İsmet İnönü Dönemi'nde çokça arttığı görülmektedir. 1938 yılında 51 olan ilkokul sayısı 1950 yılında 219'a yükselmiştir.⁵⁰ Demokrat Parti Dönemi'nin ilk yılında Gümüşhane'de 219 olan ilkokul sayısı ise 1960 yılında 283'e yükselmiştir.⁵¹ Kısaca Gümüşhane'de Demokrat Parti Dönemi'ndeki ilkokul yapılanması önceki iktidar dönemine göre daha etkili olamamıştır.

Demokrat Parti Dönemi'nde ortaöğretim alanında çalışmaların yapıldığını fakat okul binaları ve öğretmen sıkıntısının çok olduğunu görmekteyiz. Mesleki ve teknik eğitim konusu da, Demokrat Parti'nin önem verdiği bir alan olmuştur. Gümüşhane'de Demokrat Parti iktidarı öncesinde Gümüşhane, Bayburt ve Kelkit ortaokulları bulunmaktaydı. İktidarın ilk yılı itibarıyla sırasıyla Torul, Şiran ve Kürtün ilçelerinde de

⁴⁹ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 9.

⁵⁰ DİE, Maarif İstatistiği, 1938-1939, s. 28. DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 24.

⁵¹ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1950-1951, No: 346, Ankara, s. 39. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1953-1960, No: 431, 1963, s. 33.

ortaokullar açılmıştır. 1955 yılında Gümüşhane Lisesi, eğitim hayatına başlamıştır. Mesleki ve teknik eğitimde 1951 yılında Gümüşhane Erkek Orta Sanat Okulu, 1953 yılında Bayburt Kız Orta Sanat Okulu, 1955 yılında Gümüşhane Üç Sınıflı Öğretmen Okulu ve 1957 yılında ise Bayburt Kız Enstitüsü eğitim hayatına başlamıştır.

Demokrat Parti Dönemi'nde eğitim alanında gerçekleşen diğer uygulamalara bakacak olursak halkevlerinin kapatılması, imam hatip ortaokullarının yeniden açılması ve Yüksek İslam Enstitüsü'nün kurulması örnek olarak verilebilir.

1.1. Araştırmanın Amacı

1950, 1954 ve 1957 seçimlerini kazanarak on yıllık bir iktidar dönemini elinde tutan DP, Türk siyasetinde önemli bir dönüm noktası başlatmıştır. Bu iktidar döneminde iç ve dış politikalarda birçok değişim yaşanmıştır. Eğitim politikalarında ise bu değişimlerden bahsetmek mümkündür. O günün şartları itibariyle dünyada ve ülkemizde yaşanan toplumsal değişimler içerisinde DP hükümetlerince benimsenen politikalar ile birlikte bir değişim sürecine girilmiştir. Mevcut hükümetler, kendilerinden daha önceki hükümetler döneminde benimsenen politikaları devam ettirebildikleri gibi kendi iktidar dönemlerinde bir takım farklı yorumlamalar ve uygulamalar da ortaya çıkartabilmektedirler.

Araştırmanın amacı, Demokrat Parti'nin iktidar dönemi boyunca ele aldığı ve uyguladığı eğitim politikalarının incelenerek, 1950-1960 yılları arasında Gümüşhane'deki eğitim faaliyetlerinde meydana gelen değişimlerin ve dönemin politik yansımaların tespit edilmesi olacaktır.

Amaca ilişkin ilk aşamada Demokrat Parti iktidarı öncesinde ülkede yürütülen ve uygulanan eğitim politikaları temel hatları ile değerlendirilerek, Demokrat Parti döneminde eğitimde yaşanan sistem ve zihniyet değişimleri konusunda tespitler ortaya konulacaktır. Sonraki aşamada ise Gümüşhane'nin eğitim hayatı konusunda Demokrat Parti iktidarı öncesi ile 10 yıllık Demokrat Parti iktidarı süresince faaliyet ve yatırımlar karşılaştırılarak çok yönlü bir değerlendirme ortaya konulacaktır. Gümüşhane ilinde açılan okullar, açılan okul türleri, öğrenci ve öğretmen sayılarındaki değişimler incelenerek, DP'nin iktidarı süresince Gümüşhane'de gerçekleştirdiği eğitim faaliyetlerine ışık tutulacaktır.

1.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmanın konusu, Demokrat Parti Dönemi Gümüşhane'de Eğitim (1950-1960)'dir. On yılı kapsayan bu dönem çalışması; DP'nin genel eğitim politikası ve

Gümüşhane'nin eğitim hayatı ile sınırlıdır. Bu sebeple çalışma dönemini ve alanını kapsayan hükümet programları, kanunlar, şûralar, süreli yayınlar, tetkik eserler ve makaleler incelenerek, Gümüşhane'nin eğitim faaliyetleri analiz edilecektir. Demokrat Parti iktidarı öncesi hükümetlerin eğitim alanındaki politikalarının öncelikli olarak değerlendirilmesi ile birlikte devam eden süreçte 1950-1960 yılları arasındaki değişimler ve yenilikler ortaya konulacaktır. Farklı iktidar hükümetlerinin dönem dönem Milli Eğitim politikalarında olumlu veya olumsuz değişim göstermesi muhtemel bir durumdur. İktidarı elinde tutan bu partilerin farklı politikalarının ülke geneli itibariyle illere de yansımaları olacaktır. Bu çalışmada kapsam Gümüşhane ili olarak eğitim faaliyetleri açısından 1950-1960 yılları arasındaki süreç olarak sınırlandırılmıştır. Demokrat Parti iktidarı öncesinde Gümüşhane ilinde eğitimin genel durumu ve ilgili dönemin eğitim politikasında Gümüşhane'ye ne gibi yansımalarının olduğu tespit edildikten sonra, Demokrat Parti iktidarında bu ilimizin eğitim faaliyetlerinde ne gibi değişimlerle karşı karşıya kalındığı ve on yıllık süreçte eğitim politikalarının Gümüşhane'ye ne şekilde ve türde yansımaları olduğu ortaya konulacaktır.

1.3. Araştırmanın Özgün Değeri

Bu çalışma, eğitim alanında bir dönem incelemesidir. Demokrat Parti Dönemi boyunca uygulanan sosyo-ekonomik ve kültürel politikalar konusunda birçok araştırma ve bilimsel çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar iyi bir veri oluşturmaktadır. İl özelinde sadece o ilin eğitim hayatına yönelik yapılan çalışmalar sayıca fazla olmamakla birlikte Giresun ve Kayseri şehirlerimizin 1950-1960 yılları arasındaki eğitim hayatı konusunda çalışmalar yapılmıştır. Diğer il örneklerinde ise Demokrat Parti Dönemi'ne genel perspektif ile yaklaşmış, eğitim konusuna alt başlıklar olarak yaklaşarak dönemin eğitim politikalarının yansımaları değerlendirilmiştir. Gümüşhane ili konusunda dönemin eğitim hayatı hakkında herhangi bir tez çalışmasının yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışma Gümüşhane ilinin 1950-1960 yıllarındaki eğitim hayatı, faaliyetleri ve ilgili iktidar döneminde Milli Eğitim politikalarının Gümüşhane ilimize yansımalarının gün yüzüne çıkarılması yönünde yapılan ilk çalışma olacaktır. Bu kapsamda tarihsel dönem incelemesi olarak *Demokrat Parti Dönemi Gümüşhane'de Eğitim (1950-1960)* isimli bu çalışma, literatürde yer alan önemli bir boşluğu dolduracaktır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynaklar

Araştırma yöntemi olarak bu çalışma, geçmişte yer alan bir durumun tespitine yönelik olduğundan, araştırmada “Tarihsel Araştırma Yöntemi” kullanılacaktır.

Bu doğrultuda, öncelikle bu konuya dair çalışmalar konusunda literatür taraması yapılacaktır. Doküman incelemesi yoluyla döneme ilişkin yazılı materyaller incelenecektir. Özellikle ilgili döneme ait olan istatistiki veriler, sürecin analiz edilmesinde bizlere önemli katkılar sağlayacaktır. Demokrat Parti'nin iktidar dönemi öncesinde ve sonrasındaki parti programları, hükümet programları, TBMM Zabıt Cerideleri, TBMM Ad Defteri, Kurultay Zabıtları, MEB Tebliğler Dergisi, Demokrat Parti Komisyon Raporları, TÜİK yıllıkları, Milli Eğitim yıllıkları, arşiv belgeleri, Demokrat Parti ve Gümüşhane ilini konu alan gazeteler, dönem hakkında bilgi kaynağı olan kitap, dergi, makale, süreli yayınlar ve genel ağ siteleri taranarak incelemeye alınacak ve araştırmanın amacına uygun olarak değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2. TÜRK EĞİTİM POLİTİKASINDA DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ (1950-1960)

2.1. Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve İktidar Oluşu

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkede yeni bir süreç başlamış, iç ve dış etkenlerin neticesinde çok partili demokrasiye geçiş ortamı meydana gelmişti. Ülke içerisinde iç etmenler olarak nitelendirilen etkilere bakıldığında göze çarpan ilk durum tek parti yönetiminin yol açtığı hoşnutsuzluk durumudur. Bu durum CHP'yi toprak reformu girişiminde bulunmasına ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarlmasına yöneltmiştir.⁵² 14-18 Mayıs 1945 tarihleri arasında gerçekleşen Toprak Kanunu Tasarısı⁵³ görüşmesinde Adnan Menderes, yaptığı eleştirilerinde özellikle milli egemenlik, meclis üstünlüğü ve demokrasi rejimi konuları üzerinde yoğunlaşarak açık bir muhalefet tavrı göstermiştir.⁵⁴ Özellikle 21 Mayıs 1945 tarihinde başlayan bütçe görüşmeleri muhalif milletvekillerinin varlığını açıkça ortaya koymuştur. Adnan Menderes ve bazı milletvekilleri iktidarı sert bir dille eleştirmiştir. Nihayet 29 Mayıs 1945 tarihindeki bütçe oylamasında Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü aleyhte oy kullanan milletvekilleri olmuştur. Bu durum uzun bir zamandır muhalif tutumların şimdiye kadar sergilenmediği tek parti iktidarında, CHP içerisinde farklı görüşe sahip milletvekillerinin ortaya çıktığını gösteren önemli bir gelişme olmuştur. Bu gelişmeler ise zamanla yeni bir partinin ortaya çıkmasına giden süreci tetikleyecektir.⁵⁵ Ayrıca II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda toplumun ekonomik anlamda darboğaza düşmesi hoşnutsuzluk yaratmıştı.⁵⁶ Bu durum sonrasında geniş halk tabakası içerisinde tek parti yönetimine karşı alternatif bir siyasi arayış ve çıkış yolu doğmaya başlamıştı.

Dış etkenlerin en önemlisi ise Türkiye'de BM'ye üye olduktan sonra dünya ile bütünleşmenin seyri içerisinde demokratikleşme yolunda adımlar atılması gerektiği fikrinin doğması olmuştur. BM, demokrasi temelinde inşa edilen bir örgüt olarak totaliter rejim karşıtı yapısıyla birlikte Türkiye'de çok partili hayatın doğmasını da

⁵² Alpay Kabacalı, *Türk Basınında Demokrasi*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1994, s. 170.

⁵³ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1976, s. 13.

⁵⁴ Cemil Kılıç, "Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1995, s. 28-29.

⁵⁵ Enis Şahin ve Bilal Tunç, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947)", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 1(2), 2015, s. 36-37.

⁵⁶ İrvin Cemil Schick ve Ertuğrul Ahmet Tonak, der., *Geçiş Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Belge Yayınları, 1990, s. 113-114

tetiklemiştir. Türkiye’de düşünce, vicdan ve örgütlenme çalışmaları karşısında yer alınması ve tek parti yönetiminin devamının istenmesi artık hoşgörü ile yaklaşılacak bir nitelikte değildi.⁵⁷

Siyasi hayatta meydana gelen değişim rüzgârında ilk önemli işaret, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün Almanya’nın teslim olmasından sonra 19 Mayıs 1945 yılında Gençlik Bayramı’nın açılışında yaptığı ünlü konuşmasıdır. Bu konuşmasında memleketin siyasi ve fikri hayatında daha demokratik prensiplerin hüküm süreceğini bildirmiştir. Diğer bir önemli gelişme ise Milli Kalkınma Partisi’nin kurulmasıdır. Böylelikle çok partili düzen resmen başlamış oldu.⁵⁸ Nuri Demirağ’ın kurmuş olduğu Milli Kalkınma Partisi ilk muhalefet partisi olmuş fakat siyasi hayatta fazla bir etki gösterememiştir. Ancak bu partinin kurulmasının ülkede liberalleşme ve demokratikleşme açısından önemi büyüktür.⁵⁹

Çiftçiyi Topraklandırma Yasası, tartışmalarının yaşandığı günlerde DP’nin kuruluşunun temeli sayılan “Dörtlü Takrir” önergesi, 7 Haziran 1945 tarihinde DP yöneticileri tarafından CHP Meclis Grubuna verilmiştir.⁶⁰ Bu önerge; Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş felsefesinde yer alan ve 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun demokratik ruhuna vurgu yaparak demokrasinin tatbikini isteyen bir içeriğe sahiptir.⁶¹

Bu önerge özü itibariyle; çok partili hayatın gerçekleşmesi neticesinde demokratik anlayışın tam anlamı ile ülkede hâkim olabileceği mesajını içermekte, milli egemenlik ilkesinin ana hedefine ulaşabilmesinin ise eksikliklerin ortadan kaldırılması ile mümkün olabileceğini belirtmekte idi.

Önergeyi Meclis Grubuna sunan milletvekillerinin dışındaki diğer tüm milletvekilleri bu önergeyi reddetti. Önergenin reddedilmesinden sonra mücadelenin basın yolu ile devam etmesi gerektiğini düşünen Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, mevcut siyasi düzeni eleştiren sert bir çizgide yazılar kaleme almaya başladılar. Bu yazılarından dolayı parti içerisinden tepkileri üzerlerine çekmiş, parti divanı tarafından Menderes ve Köprülü’nün partiden ilişkisi kesilmişti. Bu durumu yanlış bulan ve eleştirilerini ortaya koyan Refik Koraltan da aynı sonuçla karşılaşmıştır. Celal Bayar da yaşanan bu gelişmeler karşısında milletvekili görevinden ve parti üyeliğinden geri çekilmiştir. Bu durum, Demokrat Parti’nin kuruluşuna doğru giden süreci de başlatmıştır.

⁵⁷ Çavdar, a.g.e., s. 393.

⁵⁸ Schick ve Tonak, a.g.e., s. 113.

⁵⁹ Emre Kılıç, a.g.t., s. 43.

⁶⁰ Erkan Afşar, “Türk Politik Tarihinde Demokrat Parti ve 1946 Programı”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(8), 2019, s. 279.

⁶¹ Nasrullah Uzman, “Adnan Menderes ve M. Fuad Köprülü’nün Cumhuriyet Halk Partisi’nden İhraçları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 36(62), 2017, s. 208-209.

Parti içerisinde ve basın hayatında yoğun tartışmaların yaşandığı o günlerde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 1 Kasım 1945 tarihinde meclis açılış nutkundaki sözleri, ülke siyasetinde eksikimizin hükümet karşısında bir muhalefet partisinin olmaması ve tek dereceli seçimle birlikte halkın vereceği oylar sonucunda iktidarın belirlenmesi gerektiği yönünde olmuştur.⁶² Bu durum, İsmet İnönü'nün Demokrat Parti'nin kurulması yönünde olumlu bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir.⁶³

Celal Bayar, arkadaşlarıyla birlikte yeni bir partinin kurulacağı mesajını 1 Aralık 1945 tarihli bir demeç ile resmen açıkladı. Bu demeçten kısa bir süre sonra ise Celal Bayar İnönü tarafından Çankaya Köşkü'ne çağırılmış, bu gelişmeleri değerlendirmek üzere bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede Türkiye'nin savaş sonrası dış siyasette yalnız kalmaması açısından çok partili hayatın kaçınılmaz olduğu, Atatürk'ün benimsediği nitelikler çerçevesinde dikkatli bir şekilde siyaset yapılması gerektiği ve dış politikada ülkeyi zora sokmayacak şekilde hareket edilmesi konusunda ortak noktaya varıldı. Bu durum İsmet İnönü'nün kontrollü bir muhalefetle birlikte demokrasinin işleyişine vurgu yaptığını göstermektedir. Fakat buradaki kontrol sözü doğrudan CHP güdümündeki bir muhalefet isteğinden öte belirli ilkelerin çerçevesinde sınırların olabileceği bir denetim anlamı çıkmaktadır.⁶⁴

Demokrat Parti 7 Ocak 1946 tarihinde kurulmuş ve Celal Bayar genel başkanlığa seçilmiştir. Demokrat Parti her iki yılda bir ana kararların alınması üzerine toplanan demokratik bir teşkilat olma hedefi ile yola çıkmış, parti programlarında Atatürk ilkelerinin biraz daha farklı yorumlanması ve ülkeye demokrasinin getirilmesi anlayışı ile çalışacaklarını bildirmiş oluyordular. Parti programlarında ayrıca halktan aldıkları kuvvetle hükümetin kontrol ve takibini gerçekleştireceklerini belirtmişlerdir.⁶⁵

Demokrat Parti'nin resmen kuruluşundan bir gün sonra 8 Ocak 1946 tarihli Ulus gazetesinin başyazarı Falih Rıfkı Atay, gazetede ki makalesinde Demokrat Parti'nin kurulmasıyla birlikte demokrasi hayatımızda sürekli hissettiğimiz bir eksikliğin ortadan kalktığını dile getirmiştir. Fakat bunun birlikte uyarı niteliğinde ise yabancı ideolojilere hizmet etmeyen, kurucu rejimin niteliklerine aykırı tutum içerisinde olmayan Batılı anlayışta bir demokrasi düzeni istediklerini de yazısında belirtmektedir.⁶⁶

Demokrat Parti'nin kurulması, ülkede yeni bir siyasi arena meydana getirmiş, tek parti yönetiminden rahatsız olan geniş bir toplum kesiminin demokrasi özlemiyle birlikte bir beklenti ve umut içerisine girmesine kapı açmıştır. Toplumun farklı

⁶² Cem Eroğul, *Demokrat Parti: Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, 2019, s. 8.

⁶³ Cemil Kılıç, a.g.t., s. 39.

⁶⁴ Çavdar, a.g.e., s. 402.

⁶⁵ Ahmad, a.g.e., s. 16.

⁶⁶ Ulus, 8 Ocak 1946, s. 1.

tabakalarından destek alan Demokrat Parti, bu özelliği ile de geniş halk kitlesine hitap eden bir parti olacaktır.⁶⁷

Demokrat Parti kuruluşunu tamamladıktan sonra parti örgütlerini oluşturma çalışmalarına hız verdi. İki ay içerisinde 18 il ve 38 ilçede ve birçok köyde parti örgütlerini teşkil etti. Parti seçim yarışına hazırlanırken CHP'nin programından çok da farklı bir portre çizmemiş, Atatürk'ün altı ilkesine bağlılığıyla birlikte CHP'den farklı olarak ilkelerin yorumlanması ve demokrasiyi geliştirme vazifesini kendilerine atfetmişlerdir.⁶⁸ Seçime giden süreçte 4 Temmuz seçim kampanyalarında Demokrat Partililer tek parti anlayışına ve CHP'nin baskıcı rejiminden ülkeyi kurtarmak istediklerine vurgu yaparak ağır eleştirilerini ortaya koydular.⁶⁹

Şubat 1947 tarihinde yapılması gereken seçimler bir yıl öne alınarak 21 Temmuz 1946 tarihinde tek dereceli olarak açık oy gizli sayım yöntemiyle gerçekleştirildi. Yurt genelinde tam olarak teşkilatlanma çalışmalarını tamamlayamayan Demokrat Parti, 465 sandalyeden oluşan Meclis için sadece 273 aday gösterebilmişti.⁷⁰

Seçimin ardından 22 Temmuz 1946 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde "Seçim bütün memlekette sükûn içinde yapıldı!" başlığıyla gerek CHP ve gerekse DP'nin seçimin galibi olduklarını ileri sürdüklerini yazmıştır. 24 Temmuz tarihli baskısında ise "Seçimin Umumi Neticesi" başlığı ile seçim sonuçlarını haberine taşımıştır.⁷¹ Seçim sonucuna göre %85,4 oy oranı ile CHP 397, %13,1 oy oranı ile DP 59, %0,9 oy oranı ile Bağımsızlar 4 (DP Listesinde Yer Alarak Seçilen) ve %0,6 oy oranı ile de Bağımsız 3 (Bağımsız Aday Olarak Seçilen) milletvekili TBMM'deki yerlerini almıştır.⁷²

DP, mecliste muhalefetteki yerini aldıktan sonra ülke gündeminde yoğun bir siyasi rekabet ortamı gerçekleşmiştir. 14 Mayıs 1950 seçimlerinden önce DP, 1946 yılı seçimlerinde yaşanan sorunların tekrar yaşanmaması adına seçim kanununda yeniliklerin yapılması için hükümete baskı yapmış ve bunun sonucunda Şemsettin Günaltay hükümeti yeni bir kanunu tasarısı çalışmalarına başlamıştı. DP'nin arzu ettiği seçim güvenliğinin teminatını sağlayan ve tek dereceli gizli oy, açık sayım usulünü belirten Seçim Kanunu 16 Şubat 1950 yılında meclis tarafından kabul edildi.⁷³

Bu yasaya uygun olarak 14 Mayıs 1950 yılında %80'i aşkın katılım oranıyla seçim gerçekleştirildi. Seçim sonucuna göre %55,2 oy oranı ile DP 416, CHP ise %

⁶⁷ Cemil Kılıç, a.g.t., s. 42.

⁶⁸ Tozar, a.g.t., s. 88.

⁶⁹ Ahmad, a.g.e., s. 22-23.

⁷⁰ Telli, a.g.t., s. 27. Günel, a.g.e., s. 111.

⁷¹ *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Temmuz 1946, s. 1. *Cumhuriyet*, 24 Temmuz 1946, s. 1.

⁷² TBMM Ad Defteri, Dönem VIII

⁷³ Muhtarrem Turp, "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenk Taşı: Basında 1950 Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18(37), 2018, s. 680.

39,6 oy oranı ile 69 milletvekili çıkarmıştır. Millet Partisi ise sadece bir milletvekilliği kazandı. 16 Mayıs 1950 tarihli gazete haberlerinde ise seçim sonuçlarını “DP İktidarı Aldı!” başlığı ile *Zafer* gazetesi, “DP Bir Beyanname Neşrecek” başlığı ile *Akşam* gazetesi, “DP Kahir Ekseriyetle Kazandı!” başlığı ile *Son posta*, “DP Büyük Ekseriyet Kazandı!” başlığıyla da *Yeni İstanbul* gazetesi manşetlerine taşıdılar.⁷⁴

DP seçimi kazandıktan sonra hükümet yetkilileri görevden çekilmek üzere Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile görüşmüş, bu görüşmeden sonra ise İsmet İnönü Celal Bayar ile araya gelerek hükümetin kurulması konusunda bir görüşme gerçekleştirmiştir. Celal Bayar meclis açılıncaya kadar yeni hükümetin ancak kurulabileceğini, bu yüzden mevcut hükümetin o vakte kadar görevde kalmasını talep etmiştir.⁷⁵

20 Mayıs 1950’de toplanan DP Meclis Grubunda Celal Bayar’ın Cumhurbaşkanı adayı olması yönünde bir karar çıkmış ve bundan dolayı Celal Bayar parti başkanlığından istifa etmiştir. Celal Bayar 22 Mayıs 1950 yılında Cumhurbaşkanı seçilerek Adnan Menderes’i hükümet kurması için görevlendirmiştir. Böylelikle Türk demokrasi tarihinde yeni bir dönem başlamış, DP iktidar mücadelesinde istediği sonuca ulaşmıştır.⁷⁶

2.2. Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı

Ülke yönetimine talip olan partiler, yürütmek istedikleri temel politikaları ve yönetim anlayışlarını parti programında belirterek seçim öncesinde kamuoyuna sunmaktadırlar. Siyasi yaşamına 7 Ocak 1946 yılında başlayan DP’de ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik durumuna göz önüne alarak bir parti programı hazırlamıştır.

DP’nin parti programının ilgili maddelerinde eğitimin ana ilkeleri şu şekilde belirtilmiştir:⁷⁷

MADDE 13 — Halk içerisinde ortak bir tarih anlayışının ortaya çıkardığı kültür ve gaye birliğine ve her çeşit ayrılıkçı eğilimleri yok sayan milliyetçilik anlayışına bağlı olacağız.

Parti anlayışımızda ülkede yaşayan yurttaşların dini inancına ve etnik yapısı bakmaksızın herkesi Türk olarak kabul eder ve bir Türk vatandaşı olarak tüm bireylerin temel haklardan yararlanabileceğini belirtiriz. Yasal görevlerini ifa eden tüm bireylere iyi bir yurttaş nazarıyla bakar ve benimseriz. Partimizin benimsediği bu temel

⁷⁴ *Zafer Gazetesi*, 16 Mayıs 1950, s. 1. *Akşam Gazetesi*, 16 Mayıs 1950, s. 1. *Son Posta Gazetesi*, 16 Mayıs 1950, s. 1. *Yeni İstanbul Gazetesi*, 16 Mayıs 1950, s. 1.

⁷⁵ Turp, a.g.m., s. 692.

⁷⁶ Yeşim Karadeniz, “Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 2018, s. 645.

⁷⁷ Demokrat Parti Programı, 1946, TBMM Kütüphanesi, s. 3-12.

görüşlerin hayata geçirilmesi konusunda özenle gayret edeceğiz. Belirtilen bu milliyetçilik hedeflerinin gerçekleşmesinde eğitim ve öğretim kurumlarımızı görevli kabul etmekteyiz.

MADDE 33 — Eğitim sistemimizde millî eğitim ve öğretimde birlik prensibinden yanayız.

MADDE 34 —Genel ve mesleki okullar, ülkenin ihtiyaçlarına cevap verecek bir biçimde genel bir planlama ile şekillendirilmeli, gelecek nesillerin sadece bilim ve teknolojik anlamda eğitilmesi ile sınırlandırılmamalı, milli ve manevi değerlerle eğitilmesine de gayret edilmelidir.

MADDE 35 — İlköğretimin eğitimdeki yeri ve önemi konusunda sistemin temelini oluşturduğunu belirtebiliriz. Bu okullarda görev alan öğretmenlerin birlik ve bütünlük anlayışı çerçevesinde aynı eğitim koşullarında eğitilmesi ve farklılıkların ortadan kaldırılmasını önemsemekteyiz.

MADDE 36 —Ortaöğretimde programlar ve yönetmelikler konusunda birtakım değişiklikler ile birlikte laboratuvar, kütüphane vb. birimlerde araç ve gereçleri yenilemek ve desteklemek durumundayız.

Yükseköğretimin temelini oluşturan liseler, bu amaç etrafında geliştirilmelidir.

MADDE 37 —Farklı türdeki teknik eğitim hizmetlerinin ülkenin birçok noktasına ulaştırılması yönündeki çalışmaları, bu tür kurumların gerçekleştirecekleri faaliyetler ile ülke ekonomisinin kalkınmasında önemli bir rol oynayacağını belirtmekteyiz.

MADDE 38 — Yükseköğretim konusunda niteliğe önem verilmesinin gereğine inanıyoruz. Bütün yükseköğretim kurumlarımızın özüne uygun geliştirilmesi ve Batı'daki benzer kurumların seviyelerine ulaştırma hedefindeyiz.

Üniversiteler, yapacakları çalışmalarda ve yönetsel oluşumlarda özerk olmalıdır. Bilim merkezlerinde çalışmak, üniversitelerde araştırma yapmak üzere enstitülerin açılmasını ve ülkemize dair araştırmaların yapılmasını önemli buluyoruz.

MADDE 39 — Bilim, teknik ve güzel sanatlarda hızlı bir gelişim için gerekli araç ve önlemleri ortaya koymak, yeteneklileri özendirmek, kütüphaneler, müzeler, tiyatrolar, konservatuvarlar açmak, önemli yayınları desteklemek, milli yapımıza uygun şekilde Türk dili çalışmalarında geliştirici çabalara yardımcı olmak, ülkemizin milli ve manevi kıymetinin yükselmesinde katkıda bulunacak tüm çalışmaları desteklemek, bizce devletimizin ana görevlerindedir. Bununla birlikte düşünce hayatında ve bilim-sanat alanında devlet yöneticilerinin baskısından uzak olunması hususunu demokrasinin önemli bir parçası olarak kabul ediyoruz.

MADDE 40 — Yetenekleri uygun olduğu takdirde ilkokul öğretmenlerinin, öğretim derecelerini tamamlayarak üniversite profesörlüğüne kadar yükselmelerine imkân sağlanmalıdır.

MADDE 41 — Doğu bölgesinde, her türde ve dallarda okullar ve sonrasında fakülte ve enstitüleri ile bir kültür merkezi oluşturma gereğine inanıyoruz.

Demokrat Parti programının eğitim alanı ile ilgili bu maddelerine baktığımızda genel itibariyle; Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince eğitim ve öğretim birliğinin benimsendiğinden, toplumda din ve ırk ayrımı yapılmaksızın ortak dil ve kültür birliğinden mürekkep milliyetçilik anlayışının uygulamaya konmasındaki eğitim ve öğretim kurumlarının rolünden bahsedilmektedir. Ülkenin kalkınmada ihtiyaç duyduğu bilim ve teknik kadrolarının yetiştirilmesi dışında yüksek kültür ve ahlaki değerlere sahip nesillerin eğitiminden ve eğitim fırsatlarına ulaştırabilme planlarından da bahsedilmektedir. İlköğretim konusunun eğitim sisteminde ana çıkış noktası olarak görüldüğü parti programında, eğitim kurumlarının ülkenin birçok yerinde özellikle de doğu illerimizde yayılması gerektiği, çağdaş ve modern değişimlerle birlikte özerkliği ve yoğun bilimsel faaliyetleri olan yükseköğretim kurumlarının olması gerektiği de vurgulanmaktadır.

Demokrat Parti'nin hazırlamış olduğu parti programından yaklaşık dört yıl sonra Celal Bayar'ın 2 Kasım 1950 tarihli *Zafer* gazetesinde yayınlanan eğitim politikası ile ilgili sözlerinde; ilköğretimin, milli eğitim sistemimizin temelini oluşturduğunu, bu sebeple üzerinde ehemmiyetle durulması gereken bir konu olduğunu, ilkokul öğretmenlerinin ortak bilinç ve donanımla yetiştirilmesinin gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmen yetiştirme teşkilatı hakkında ise bu teşkilatların geliştirilmesi ve zaman zaman tadilata uğrayan köy enstitülerinin tecrübeler neticesinde daha elverişli bir hale getirilmesi gerektiğinden bahsetmiş olsa da ilerleyen zamanlarda köy enstitüleri hükümet tarafından kapatılmıştır.⁷⁸

2.2.1. Demokrat Parti Hükümet Programında Eğitimin Ele Alınması

Tek parti yönetiminin sona erdiği ve Türk siyasi yaşamında farklı bir dönüm noktasının başladığı on yıllık Demokrat Parti Dönemi'nde beş hükümet yer almıştır. Parti programlarını esas alan bu hükümetlerin, yürüttükleri politikalarda birbirlerinin devamı niteliğinde hareket ettikleri söylenebilir.

⁷⁸ *Zafer Gazetesi*, 2 Kasım 1950, s. 4.

2.2.1.1. Eğitimde I. Adnan Menderes Hükümeti Dönemi Politikaları (22 Mayıs 1950 - 9 Mart 1951)

1950 seçimlerini kazanan DP iktidar oldu. Seçimin ardından *Zafer* gazetesi, seçimin yüksek bir katılım ve sükûnet içerisinde geçtiğini bildiriyordu. Ayrıca DP merkezinde Bayar'ın yaptığı basın toplantısında 1946 seçimlerine oranla farkın daha ferahlık verici olduğunu söylüyordu.⁷⁹ *Akşam* gazetesi, Adnan Menderes'in hükümet programını millete verilen vaatlere göre ayarladıklarını ve programda başlıca özelliğin ise tasarrufa azami derecede riayet olduğunu bildiriyordu.⁸⁰ Aynı gazetenin daha sonraki baskılarında kabine programına göre iktisadi ve mali sahada önemli değişikliklerin yapılacağını, devlet işletmeciliğine sınırlamalar getirilerek işletmelerin bir kısmının zamanla özel teşebbüslere devredileceğini, iktisadi alanda liberal sisteme doğru gidileceğini yazıyordu.⁸¹

29 Mayıs 1950 tarihinde Başbakan Adnan Menderes, meclis kürsüsünde eğitim konusu ile ilgili olarak; eğitim meselesinde ekonomik gelişmenin daha da ötesinde milli ve manevi değerleri itibariyle güçlü temellere dayanmayan toplumların kötü sonuçlarla karşılaşabileceğini, eğitim sisteminde bu anlayışı görmezden gelindiği bir memlekette bilim ve teknik alanlarındaki gelişmelerin bağımsız bir millet olarak ayakta kalabilmenin garantisini veremeyeceğini, uzun yıllardır doğru ve gerçekçi planlamalar olmadığı için eğitim davamızın verimli sonuçlar doğurmadığını bildirmektedir. Bununla birlikte hükümet olarak tespit edilen esaslar doğrultusunda bu milli davayı ele alacaklarını, demokratik bir anlayışla ve planlı bir şekilde eğitim hizmetlerini tüm yurda yayacak kanunların hazırlanacağını söylemektedir.⁸²

10 ay sürecek olan Birinci Adnan Menderes Hükümeti'nde eğitim planlamalarını yapan ve uygulamalarda önemli adımlar atan Tevfik İleri olmuştur.⁸³ Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin yeni okulların açılması konusunda uzun vadeli planlamalar yaptığı görülmektedir.⁸⁴

Tevfik İleri'nin bakanlık döneminde önceki iktidar döneminden farklı olarak din eğitimi isteğe bağlı olmaktan çıkmış, okul müfredatlarında yerini almıştır. Din dersleri

⁷⁹ *Zafer Gazetesi*, 15 Mayıs 1950, s. 1.

⁸⁰ *Akşam Gazetesi*, 24 Mayıs 1950, s. 1.

⁸¹ *Akşam Gazetesi*, 28 Mayıs 1950, s. 1. *Akşam Gazetesi*, 29 Mayıs 1950, s. 1.

⁸² *Zafer Gazetesi*, 30 Mayıs 1950, s. 6.

⁸³ Murat Eren, "Laiklik Açısından Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikaları", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2007, s. 69.

⁸⁴ Elif Durmuşoğlu, "Demokrat Parti Dönemi Giresun'da Eğitim ve Tek Parti Dönemi İle Karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun, 2018, s. 10.

ilkokul 4. ve 5. sınıflarda zorunlu olarak konulmuştur.⁸⁵ DP'nin parti programlarında önceden beri var olan ahlaki ve manevi değerlerden hareketle din eğitiminin olması vurgusu, müfredata din derslerinin eklenmesi ile gerçekleşmiş oluyordu. Yeni dönem eğitim yapılanmasında laiklik esastan ayrılmadan din eğitiminin rolü önemsenmiştir. Bu anlamda önceki eğitim anlayışı da parti tarafından eleştirilmiştir.

2.2.1.2. Eğitimde II. Adnan Menderes Hükümeti Dönemi Politikaları (9 Mart 1951 - 17 Mayıs 1954)

“Yeni Kabinayı Adnan Menderes Kuracak” başlığı ile Birinci Menderes Hükümeti'nin sona erdiğini ve yeni kabinenin kurulacağını bildiren *Akşam* gazetesi, haberin detayında ise kabinenin bugünkü şartlara göre bir kabine oluşturulmasına imkân vermesi için istifa ettiğini yazıyordu.⁸⁶

İkinci Menderes Hükümeti 9 Mart 1951'de kurulmuştur. Başbakan Adnan Menderes tarafından okunan programa bakıldığında özellikle genel eğitim politikası çerçevesinde eğitim politikasının tasarlanacağı görüşü hâkimdir. Yine genel itibariyle Demokrat Parti'nin ilk kuruluş döneminden itibaren itina ile üzerinde durduğu milli ve manevi değerler konusunda eğitim sisteminde bir oluşum tasarlama isteği yine göze çarpmaktadır. Bir önceki hükümet programında da olduğu gibi yine aynı şekilde gençliğin milli ve manevi değerlerle yetiştirilmesi gereği vurgulanmıştır. Ülke kalkınmasında teknik okulların üretim sektörlerinde eleman kaynağı olarak hizmet vereceğinden bahsedilmektedir. CHP'nin iktidarı döneminde köy okullarının inşası için köy halkına biçilen rolün ve yükün, köylü halkın üzerinden kaldırılacağı belirtilmiştir. Eğitim çalışanları içerisinde özellikle ilkokul öğretmenlerinin yetiştirilmesi hususuna dikkat çekilmekte, ilkokul öğretmenlerini yetiştiren kurumların birliğinden bahsedilmektedir. Bu söylem ile birlikte yukarıda bahsedilen köy halkının okul yapma zorunluluğunun kaldırılması sözü, köy enstitülerinin kaldırılacağı ve öğretmen yetiştiren kurumların tek elde toplanacağı anlamına geldiği oldukça açıktır.⁸⁷

Hükümetin eğitim faaliyetleri konusunda diğeri bir önemli çalışması ise Beşinci Milli Eğitim Şura'sı olmuştur. 4-14 Şubat 1953 tarihinde gerçekleşen bu toplantının ana gündemi ise;

- 1- Okul Öncesi Eğitim ve Öğretimi
- 2- Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar

⁸⁵ Zehra Taşdöven, “Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı (1950-1960)”, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2013, s. 39.

⁸⁶ *Akşam Gazetesi*, 9 Mart 1951, s. 1.

⁸⁷ İrfan Neziroğlu ve Tuncer Yılmaz, haz., *Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (22 Nisan 1950 – 20 Kasım 1961)*, Cilt 2, Ekim, 2013, s. 927.

3- İlköğretim Kanunu, İlkokul Programı ve İlkokul Öğretmenleri konularındır.⁸⁸

İlköğretim Kanun Taslağı konusunda da Şûra'da görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca köy enstitüleri meselesi masaya yatırılmıştır. Köy enstitüsü öğrencilerinin tarım, sanat ve meslek bilgileri açısından gereken eğitimi tam olarak alamadıkları, mezun olduktan sonra meslek hayatına başladıklarında mesleki açıdan gereken donanımları alamadıkları için vazifelerini tam olarak yapamadıkları açıklanmıştır. Bu yaklaşımın neticesi olarak 7 Ocak 1954 tarihinde köy enstitüleri kapatılmıştır.⁸⁹ Köy enstitülerinin kapatılması ile öğretmen yetiştirme işlemlerinin tek kaynaktan yapılması yoluna gidilmiştir.

Genel itibariyle değerlendirildiğinde bu hükümet döneminde ilköğretime ve din eğitimine önem verildiği görülmektedir. İmam-Hatip okulları açılmış, liseler dört yıla çıkarılmıştır. Eğitimde özellikle nicel artışlar için çalışmalar yapılmış, eğitimde rehberlik çalışmaları başlamıştır. Öğretmenlerin ekonomik ve sosyal haklarının iyileştirilmesi konusunda çabalar gösterilmiş, Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu yeniden açılmıştır. Parti anlayışı itibariyle de karşı oldukları halkevleri, 11 Ağustos 1951 tarihinde kapatılarak tüm mal varlıkları hazineye devredilmiştir.⁹⁰

2.2.1.3. Eğitimde III. Adnan Menderes Hükümeti Dönemi Politikaları (17 Mayıs 1954 -9 Aralık 1955)

2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerinde 9.133.412 geçerli oy kullanılmış, seçim sonucunda ise oy oranı itibariyle DP % 57.61, CHP ise % 35.26⁹¹ oranını elde etmişti. 1950 seçimlerine göre DP oy oranlarını artırırken, CHP ise oy kaybına uğradı.

Vatan gazetesi, seçimin ardından “DP'nin Kat'i Zaferinden Sonra Menderes'in Beyanatı: İleri Hamlemiz Devam Edecek” başlığı ile Adnan Menderes'in seçim sonucunu değerlendirmesini yazıyordu.⁹² Kısa bir süre sonra 17 Mayıs 1954 tarihinde Başbakan Adnan Menderes yeni kabinesini oluşturdu.⁹³ Böylelikle Adnan Menderes Başbakanlığında Üçüncü Menderes Hükümeti görevine başlamış oldu.

24 Mayıs 1954 tarihinde Başbakan Adnan Menderes, hükümet programını sunarken farklı bir hükümet programı ile başlamayacaklarını, önceki hükümet

⁸⁸ “Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları”, erişim 24 Haziran, 2022, <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuzu-mill-egitim-sralari/icerik/328>

⁸⁹ Zarife Kerimoğlu, “1946-1960 Arası Uygulanan Eğitim Politikası”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 31.

⁹⁰ Duman, a.g.t., s. 56.

⁹¹ “Türkiye Cumhuriyeti Genel Seçimleri”, erişim 26 Haziran, 2022, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.genel_secimler

⁹² *Vatan Gazetesi*, 3 Mayıs 1954, s. 1.

⁹³ *Vatan Gazetesi*, 18 Mayıs 1945, s. 1.

programının devam ettiğini belirtmiştir.”⁹⁴ Hükümetin önceki eğitim politikalarında da hemen hemen aynı çizgide gidilmiş, özellikle milli ve manevi değerlerin eğitimdeki yeri ve önemine, demokratik hak ve hürriyetler dair vurgular devam etmiştir. Başbakan Menderes’in bu programı okurken, eğitim meselesinde çok fazla detaya girmediği, genel hatları ile kısa bir izah getirdiği görülmektedir.

İlköğretim alanı Demokrat Parti’nin eğitim sistemi meselesinde en çok ağırlık verdiği alan olmuştur. Fakat dönemin muhalefet milletvekilleri hükümetin milli eğitim programının olmadığını, ilköğretim konusunda pasif kaldığını ve gereken önemi vermediklerini belirtiyordu. Muhalefetin eğitim meselesindeki en büyük eleştirisi İlköğretim Kanunu’nun bir an önce çıkarılması ve bina sıkıntılarının giderilmesi gerektiği konusunda olmuştur. Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı ise bu eleştirilere karşılık Milli Eğitim Bakanlığının bir programı olduğunu, İlköğretim Kanununun en kısa zamanda Meclis’e sunularak ilköğretim sorunlarının kökten çözüleceğini belirtmiştir.⁹⁵

Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, ortaöğretim kurumları konusunda genel olarak batı bölgelerinde bu kurumların yer aldığını, doğu bölgelerinin ise bu kurumlardan mahrum kaldığını tespit ve ifade etmiştir. Buna karşılık Bakan Yardımcı, Milli Eğitim bütçesinden bu tür okulların açılması için kaynak ayırmış, okul sayıları artırılmış fakat ortaöğretim kurumları açığının kapanmasına yetmemiştir.⁹⁶

Yine bu dönemin eğitim çalışmalarından dikkati çeken bir diğer gelişme ise ABD eğitim sisteminin bir etkisi olarak İngilizce dil eğitimi veren kolejlerin açılmasıdır. Ayrıca din eğitimi konusunda hassasiyet politikasını da gösteren bir örnek olarak bu dönemde imam-hatip okullarında lise kısımları açılmıştır.⁹⁷ Yükseköğretim çalışmaları da bu dönemde hız kazanmış, Atatürk Üniversitesinin açılması için çabalar devam etmiştir. Bunun yanında Ege Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinin açılması için hazırlıklara başlanmıştır.⁹⁸

⁹⁴ Nuran Dağlı ve Belma Aktürk, *Hükümetler ve Programları: 1920-1960*, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Basımevi, 1988, s. 180.

⁹⁵ Mehmet Gündüz, “Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı ve Eğitim Alanındaki Faaliyetleri”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (35), 2019, s. 83.

⁹⁶ Sinan Gider, “Hüseyin Celal Yardımcı ve Demokrat Parti”, *Doktora Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2016, s. 68.

⁹⁷ Eren, a.g.t., s. 76.

⁹⁸ Duman, a.g.t., s. 57.

2.2.1.4. Eğitimde IV. Adnan Menderese Hükümeti Dönemi Politikaları (9 Aralık 1955 - 25 Kasım 1957)

Başbakan Adnan Menderes, Meclis'te hükümet programını sunarken son üç dönem hükümet programlarının parti programlarındaki prensiplerine bağlı olarak oluşturulduğunu ve yine aynı istikamette gittiklerini söylemektedir.⁹⁹

Bu dönemin eğitim alanında yaptığı en önemli çalışması ise VI. Maarif Kongresi'dir. Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel'in başkanlığında 550 üyenin katılımı ile 18 Mart 1957 yılında toplanmıştır. Mesleki ve teknik eğitim ile halk eğitimi konuları, Şûra'nın ana konusunu oluşturmuştur.¹⁰⁰

Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel, bu tür okulların ülkenin ekonomi ve endüstri alanlarına yapacağı katkılarında bahsetmektedir. Ayrıca ticaret öğretmenlerine değinmiş, bu öğretmenlerin meslek dersi bilgisi vermesi açısından önemini de vurgulamıştır. Halk eğitimi konusunda ise yetişkin insanların, öğrenim çağında bulunanlar gibi eğitimi ve manevi gelişimlerinin olması gerektiğini de belirtmektedir.¹⁰¹

Bu dönemde eğitim politikasında devamlılık anlayışı hâkimdir. Eğitim alanında daha önceki yıllarda olduğu gibi okullaşma, gençlerin mesleki eğitimi, yükseköğretim kurumlarının arttırılması gibi çabalar devam etmiştir.¹⁰²

2.2.1.5. Eğitimde V. Adnan Menderes Hükümeti Dönemi Politikaları (25 Kasım 1957 - 27 Mayıs 1960)

Demokrat Parti'sinin Beşinci Adnan Menderese Hükümeti'nde, Meclis'te hükümet programını okuyan Başbakan Adnan Menderes, öncelikle bu hükümet programının önceki programların temel yapısında da olduğu gibi aynı esaslar doğrultusunda şekillendiğini belirtmektedir. Başbakan Menderes; programda eğitim konusuna fazla yer vermemiş, genel bir söylem içerisinde mekteplerden ve diğer kurumlardan vatandaşa hizmet götürülmesi noktasında ihtiyaçların karşılanabilmesi için maddi ve manevi tüm fırsatların kullanılmaya çalışıldığından bahsetmiştir.¹⁰³

Daha önce Doğu Üniversitesi ismi ile planlanan Atatürk Üniversitesi bu dönemde açılmış ve eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Tevfik İleri'nin görev aldığı yıllarda ise

⁹⁹ Neziroğlu ve Yılmaz, a.g.e., s. 1088.

¹⁰⁰ Tunay Karakök, "Menderes Döneminde 1950/1960 Türkiye'de Eğitim", *Yükseköğr. ve Bilim Dergisi*, (2). 2011, s. 92.

¹⁰¹ L. Hilal Akgül, "Demokrat Parti Dönemi'nde Milli Eğitim Şûraları", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 2020, s. 644.

¹⁰² Yüksel Kaştan ve Necmi Uyanık, "Demokrat Parti Hükümetlerinin Eğitim Politikaları Ve TBMM'de Eğitim İle İlgili Görüşmeler (1950-1960)", *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2021, s. 373.

¹⁰³ Neziroğlu ve Yılmaz, a.g.e., s. 1206.

İstanbul'da Yüksek İslam Enstitüsü, Ankara'da Yüksek Öğretmen Okulu ve İzmir'de Buca Eğitim Enstitüsü açılmıştır. Okul sayısında ise belirgin bir artış olması yine bu dönemde gerçekleşen gelişmelerden birisi olmuştur.¹⁰⁴

Beşinci Menderes Hükümeti Dönemi, zor zamanların yaşandığı yıllar olmuştur. Özellikle ekonomi alanında son dönemlere doğru bozulmalar meydana gelmiş, dış borçlar atmaya başlamıştır. Yaşanan bu tür ekonomik problemler halk kitlesi içerisinde huzursuzluklar yaratmış, partinin iktidara geldiği dönemdeki halk desteğinin de azalmasına sebep olmuştur. Muhalefetin milletvekili sayısı bu dönemde artarken, iktidar partisinin milletvekili sayısı ise azalmıştır.

2.3. Demokrat Parti Dönemi'nde Eğitim Uygulamaları

2.3.1. İlköğretim

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ilk basamağı ilköğretim kurumlarıdır. Okuma yazma ve sosyal-kişilik kazanımlarının alt yapısının oluşturulduğu bu dönem, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle hükümetlerin geniş halk kitleleri üzerinde oluşturmaya çalıştığı her türlü ideolojik ve politik etkiler için ilkokullar vazgeçilmez bir alandır. Geleceğe dönük dönüşümler ve hedefler için çocukların ilk aşamada bu kurumlarda yoğrulması, hükümetlerin eğitim politikalarını tasarlamalarında stratejik bir dönem olarak görülmektedir.

Demokrat Parti'nin on yıllık iktidarı döneminde eğitim sisteminde temelde planlanan ve tüm hükümetler döneminde de devam ettirilen ana politikası, ilkokulların geliştirilmesi ve geniş alana yayılması üzerine olmuştur. Demokrat Parti, eğitim davasında uzun soluklu bir süreç olarak tanımladıkları ilkokul serüveni için tüm yurtda çocukların ilk eğitim çağından başlayarak eğitim hamlesinin olması gerektiği inancına sahipti.

İlköğretim meselesine büyük önem veren Demokrat Parti, 1946 yılında yayınladığı ilk parti programının 34. maddesi ile ilköğretimdeki hassasiyetlerini şöyle açıklamaktadır:

*“İlköğretim, eğitim sistemimizin temel taşıdır. Bu kurumlardaki öğretmenlerin birlik ve bütünlük anlayışı doğrultusunda ortak bir donanıma kavuşturulmalarını, farklı grupların ortaya çıkmasına fırsat verilmemesi bakımından lüzumlu görmekteyiz.”*¹⁰⁵

Demokrat Parti'nin ilk parti programında yer alan ilköğretim politikası, tüm iktidar hayatı boyunca esas aldığı bir politika olarak devam etmiştir.

¹⁰⁴ Kaştan ve Uyanık, a.g.m., s. 373.

¹⁰⁵ Demokrat Parti Programı, s. 10.

1950 seçimleri sonucunda iktidar partisi olan DP'nin Genel Başkanı Adnan Menderes, *"...Yıllardan beri belirgin bir hedeften ve ölçülü bir plandan uzak olduğu için birtakım değişikliklere ve duraklamalara maruz kalan eğitim sistemimizin, milletçe yaşadığımız büyük fedakârlıkların karşısında hak ettiği noktada olmadığı bir gerçektir. Hükümet olarak parti programımızda belirlemiş olduğumuz usüller doğrultusunda bu büyük davayı en başından ele almış bulunuyoruz."*¹⁰⁶ Sözleri ile daha önceki eğitim politikalarını eleştirerek, eğitim meselesini milli bir dava niteliğinde ele aldıklarını ve eğitime yeni bir yol çizeceklerini belirtiyordu.

DP muhalefetteyken CHP'nin köylerdeki ilkokulların inşasını köylü vatandaşlara bırakmasını doğru bulmuyordu. DP'ye göre, ağır yükün altında kalan köylülerin bu durum karşısında okul yapım işlerinde çok zorlandıklarını hatta imkânsızlıkların verdiği bir netice olarak okulların sağlam ve kullanışlı yapılamadığını da belirtmişti. 1947'den sonra devlet kısmen bu okulların inşasına destek vermiş olsa da bu sorunlar yaşanmaya devam etmişti. DP, 1950 seçimleri öncesinde vatandaşlara vaat ettiği köylüye okul yapma zorunluluğunu kaldıracağı sözünü yerine getirmiş, 11 Ağustos 1951 tarih ve 5825 sayılı Kanun ile köy okulları yapımının özel idare bütçesi ve genel bütçeden karşılanması karara bağlanmıştır.¹⁰⁷ Bu durum köylü vatandaşlar tarafından sevinçle karşılanmakla birlikte köylere okul hizmetinin ulaşması konusunda ise gecikmeler yaşanmasına sebep olmuştur.

CHP'nin tek parti iktidarı olarak ülkeyi yönettiği yıllarda Türkiye'nin köy kalkınması sorununa karşılık devreye soktuğu köy enstitüleri, DP açısından Kemalist ideolojinin köy çocuklarına aşılandığı kurumlar olarak görülmüştür. II. Menderes Hükümeti'nin eğitim programında ilkokul öğretmenlerinin aynı kaynaktan eğitilmesine vurgu yapılmaktaydı. Bu yönde yapılan çalışmalar sonucunda Talim ve Terbiye Kurulunun almış olduğu karar ile eğitim süreleri altı yıla uzatılmış, ilk öğretmen okulları haline dönüştürülmüştür. Yıllar içerisinde sistemde yapılan birtakım değişikliklerden sonra "Öğretmen Okulları Programı" oluşturularak köy enstitülerinin kaldırılmasına zemin hazırlanmıştı. İlkokul öğretmenliğinde uygulama farklılıklarının ortadan kalkması, köy şehir ayrılığının giderilmesi, iyi ve eşit seviyede eğitilmiş meslek erbabını yetiştirme hedefleri kapsamında 1954 yılında köy enstitüleri kapatılmıştır.¹⁰⁸

Genel nüfus içerisinde kırsal nüfusun çok fazla olması ve kırsal yerleşmelerin dağınık ve ulaşılması güç durumda yer alması ciddi bir problemi ortaya koymaktaydı.

¹⁰⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, Cilt 1, 29 Mayıs 1950, s. 29.

¹⁰⁷ Caner Yüce, "Demokrat Partinin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Partisinin Muhalefeti", Yüksek Lisans Tezi,

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar, 2008, s. 143.

¹⁰⁸ Güven, a.g.e., s. 362-371.

Köylerdeki eğitimsizlik sorununu yok etmek ve en azından ilköğretim düzeyinde birikim sunabilmek için ödeneklerin arttırılması gerekmektedir. Bu durum karşısında DP, 1940 yılında 18.530.271 lira olan eğitim bütçesini 176.432.547 liraya çıkarmıştır. Eğitim bütçesinde on misli kadar olan bu artış, DP'nin eğitime verdiği değeri de ortaya koymaktadır.¹⁰⁹ Yine köy okullarının okullaşma sorunlarının halledilmesi için DP ödenekleri arttırma kararı almıştır.

İlköğretimin ana gündem olarak görüldüğü dönemin önemli bir çalışması ise Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri başkanlığında toplanan DP'nin ilk Maarif Şûra'sı olmuştur. Burada dikkati çeken en önemli nokta ise Şûra'nın ilköğretim gündemi ile toplanmasıdır. 5 Şubat 1953 yılında gerçekleşen V. Milli Eğitim Şûrası'nın açılış konuşmasında Tefik İleri; eğitimde birçok meselenin olması yanında özellikle ilköğretimin birinci derecede önem içerdiğini ayrıca bu okulların en hızlı şekilde tüm yurda yayılması gerektiğini söylemektedir.¹¹⁰ Şûra'nın gündem maddelerinden birisi olan "İlköğretim Kanunu Tasarısı ve İlköğretim Planlaması" komisyonunda ve genel kurulda görüşülüp karara bağlanmıştır. Meclis sandalye çoğunluğunun DP'de olmasına rağmen bu kanun görüşülmesinden ancak sekiz yıl sonra 25 Ocak 1961 tarihinde "222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu" yürürlüğe girebilmiştir.¹¹¹

Milli Eğitim Bakanlığının üzerinde durduğu bir diğer konu ise İlkokul Programı olmuştur. Bu programın eksikliklerinin tespit edilmesi ve geliştirilmesi için bakanlık tarafından yabancı bir uzman Türkiye'ye davet edilmiştir. ABD Florida Üniversitesi Eğitim Koleji İlkokul Bölümü Başkanı Kate Wofford, Türkiye 'ye gelerek 5 Ekim 1951- 1 Şubat 1952 tarihleri arasında bir çalışma gerçekleştirmiştir. Yaptığı anketler ve görüşmeler neticesinde "Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor" adıyla çalışmasını Milli Eğitim Bakanlığına sunmuştur. Wofford köy ilkokullarında problemin özellikle program içeriğinde olduğunu belirtmiştir. İlkokul müfredatında bazı konuların yüksek seviyede olmasından dolayı çıkarılması ve bazı konuların ise müfredata eklenmesi gerektiğini söylemiştir.¹¹² Wofford'a göre; köy okulları olarak tüm sınıfların iki grup halinde birleştirilerek her bir guruba uygun müfredat uygulanmalıdır. İlkokul müfredatı, çocuk gelişimine uygun içerikte ve tavsiye edilen gruplandırmalara uygun konular şeklinde hazırlanarak yeniden yazılmalıdır. Fen ve Tabiat Bilgisi dersleri ilkokulun her sınıf düzeyi için programa konulmalıdır. Yazı dersi Türkçe dersini tamamlayıcı nitelikte

¹⁰⁹ Durmuşoğlu, a.g.t., s. 16.

¹¹⁰ Tozar, a.g.t., s.103.

¹¹¹ Çetin Kıratlı, "222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun Uygulanması (1961-1970)", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2003, s. 12.

¹¹² Yücel Marım ve Rıza Sam, "1950-1960 Arası Amerikalı Uzman Raporları Bağlamında Türk Eğitim Sistemine Çizilen Yol Haritası", *Kaygı, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (30), 1950, s. 14-15.

olmalıdır. Köy öğretmenlerinin işini hakkıyla yapabilmesi için bu öğretmenlere 30-40'tan fazla öğrenci verilmemelidir. Köy okullarında eksik bulunan ders araç gereçleri ve ücretsiz olacak şekilde okul eşyası ders kitapları temin edilmelidir.¹¹³

V. Milli Eğitim Şura'sında Prof. Wofford'un verdiği raporu inceleyen komisyon, sınıfların gruplar halinde birleştirilmesi ve derslerin üniteler şeklinde eğitim ve öğretim yılına yayılarak işlenmesini kabul etmiştir.¹¹⁴

DP Dönemi'nin eğitim yapısına baktığımızda okuryazar oranını görebilmemiz önemli bir tespit alanı doğuracaktır. DP Dönemi'nde okuryazar oranlarının sayısal verileri, tablo 1'de gösterilmiştir. İktidarın ilk yılından son yıllarına kadar geçen dönemde ülke geneli, şehirler ve köyler olarak üç farklı verilerle dönemin okuryazar durumunu ortaya koymak, eğitim faaliyetlerini değerlendirmemize katkı sağlayacaktır.

Tablo 1. Ülke Genelinde, 6 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Nüfus ve Okuma Yazma Bilenler Sayısı.¹¹⁵

Yıllar (Ülke Geneli)	6 + Nüfus Toplam	Okuma Yazma Bilen					
		Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
1950	17.856.865	5.779.915	32,37	4.055.225	45,34	1.724.690	19,35
1955	19.366.996	7.744.091	39,99	5.443.837	55,44	2.300.254	24,09
1960	22.542.012	8.901.006	39,49	6.157.842	53,59	2.743.164	24,82

Genel nüfus sayımlarının yapıldığı bu üç döneme baktığımızda ülke genelinde okuma yazman bilenlerin oranında sürekli artışın olduğunu söyleyemeyiz. Altı yaş ve yukarı nüfusun sürekli artmasına karşılık 1960 yılına gelindiğinde okuma yazma bilenlerin oranında küçük bir düşüş yaşandığı görülür. 1950-55 arasında 6 yaş ve yukarısı olan nüfus %8,45 artmışken, 1955-60 arasında ise %16,39 oranında artmıştır. Bu nüfus artışı da elbette ki okuma yazma bilenlerin oranını etkilemektedir. Fakat 1955 yılına gelindiğinde okuryazar oranında yaklaşık %7'lik bir artış yaşanmışken, 1955 yılı sonrasında ise bu artışın olmaması, 1954 tarihinde kapatılan köy enstitülerinden sonra köylere ilkökul hizmetlerinin yeterince ulaştırılmadığı sonucu başta olmak üzere, diğer kalan bölgelerde de yeterince ilkökul açılmadığı ve çok az bir etki olarak gözükse de okuma yazma kurslarının etkili yapılmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Dikkat çeken durum ise 1955 yılından 1960'a gelindiğinde okuma yazma bilen erkek oranında azalma yaşanmışken, aynı dönemler için okuma yazma bilen kadınların oranında kısmen de olsa artış yaşanmıştır.

¹¹³ Kate V. Wofford, *Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor*, çev., Fatma Varış, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1952, s. 53-85.

¹¹⁴ Beşinci Milli Eğitim Şurası, s. 355.

¹¹⁵ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 4.

DP'nin on yıllık iktidarının ilk zamanlarında okuryazar oranı %32,37 iken son iktidar yılında ise ancak %39,49'a yükseltilebilmiştir. Bu durum, DP'nin eğitim sisteminde ana prensip olarak gördüğü ilköğretim politikasında hedefledikleri noktaya ulaşamadıklarını göstermektedir.

DP Dönemi'nde şehirlerdeki 6 yaş ve üstü olan nüfus ile bu nüfusun okuma yazma durumu hakkındaki veriler tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Şehirlerde, 6 + Yaş ve Üzeri Nüfus İle Okuma Yazma Bilenler Sayısı.¹¹⁶

Yıllar (Şehir- lerde)	6 + Nüfus Toplam	Okuma Yazma Bilen					
		Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
1950	4.085.201	2.322.330	56,85	1.466.678	68,85	855.652	43,77
1955	4.656.301	2.960.487	63,58	1.922.136	74,73	1.038.351	49,82
1960	6.254.238	3.970.520	63,48	2.576.842	74,93	1.393.678	49,51

Şehirlerdeki istatistik verilere baktığımızda ise 1955 yılından sonra okuryazar oranlarında bir artış olmadığı görülür. Genel itibariyle şehirleri değerlendirecek olursak 1955 yıllarına gelinceye kadar nüfus ve oranlarda artış yaşanmışken, 1955 sonrası ise okuryazar oranlarında durağan bir seyir takip etmiştir. 1950-1960 yılları arasında hem okuma yazma bilenlerin toplam oranında, hem de okuma yazma bilen erkek ve kadın oranlarında ortalama % 6'lık bir artış yaşanmıştır.

DP Dönemi'nde köylerdeki 6 yaş ve üstü olan nüfus ile bu nüfus içerisinde okuma yazma bilenler hakkındaki veriler tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Köylerde, 6 + Yaş ve Üzeri Nüfus İle Okuma Yazma Bilenler Sayısı.¹¹⁷

Yıllar (Köylerde)	6 + Nüfus Toplam	Okuma Yazma Bilen					
		Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
1950	13.771.664	3.457.585	25,11	2.588.547	37,99	869.038	12,49
1955	14.710.695	4.783.604	32,52	3.521.701	48,59	1.261.903	16,91
1960	16.287.774	4.930.486	30,28	3.581.000	44,47	1.349.486	16,38

Tablo 3'deki verilere göre köylerde okuryazar nüfus sayısı sürekli artmıştır. Fakat okuryazar nüfusun artış oranına baktığımızda ise 1955 yılından sonra azaldığı görülmektedir. Bu durum hem erkek hem de kadın okuryazar oranında aynı şekilde olmuştur. Genel itibariyle değerlendirdiğimizde ise 1950-1960 yılları arasında

¹¹⁶ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 4.

¹¹⁷ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 4.

okuryazar erkek oranında %5, kadınların okuryazar oranında ise %4'lük bir artış yaşanmıştır. Toplam oranda ise %5'lik bir artış olmuştur.

DP Dönemi'nde köy okulların inşası ve onarımı konusunda bütçeden ayrılan ödenekler, partinin kırsal yerleşim noktalarındaki bakış açısını da ortaya koymaktadır. 1950 yılında DP iktidar olduktan sonra ilk eğitim ve öğretim dönemi olan 1950-1951 yıllarında 497 yeni okul inşa ederken, bir önceki iktidarın en son yapmış olduğu yeni okul sayısı ise 617'dir. 1956 yılına kadar yeni okul inşa sayısında bu rakama ulaşamamakla birlikte harap olan okulların yerine yeniden inşa çalışmalarında ve onarım faaliyetlerinde ise ciddi çalışmalar yapıldığı görülmektedir. En çok yeni yapılan ya da onarım gören okul sayısı 1952-1953 eğitim öğretim yılında gerçekleşmiştir. Bu sayı 1.363 olup, 16.100.000 lira ödenek ile yapım işleri gerçekleştirilmiştir. 1953-1954 eğitim öğretim yılındaysa 984 okul yeniden inşa edilmiş ve onarım görmüştür. Bir önceki eğitim öğretim dönemine göre okul inşası sayısında azalma olmuştur. Ödeneğin de bir önceki döneme göre azalmış olduğu göz önünde tutulduğunda okul inşa sayısındaki bu düşüşün sebebi olarak 1953-1954 yılı için bütçeden gönderilen ödenekteki azalmadan kaynaklandığı söylenebilir. 1956-1957 eğitim öğretim yılındaysa önceki yıllara göre yeniden okul inşasında önemli bir artış olduğu görülür. DP yöneticilerinin iktidar dönemlerinin ilk yedi yılında köy okullarının inşası için göndermiş olduğu toplam ödenek 135.881.899 lira olup yeniden ya da onarım görek inş edilmiş toplam okul sayısı ise 8.669'dur.¹¹⁸

Devlet bütçesinden eğitime 1954 yılında %13,6, 1955 yılında %14,5, 1956 yılında % 14,8 ve 1957 yılında % 13,7 oranında pay ayrılmıştır.¹¹⁹ DP Dönemi'nin 1950 ile 1957 yılları arasında ilköğretime yönelik genel eğitim bütçesinden ayırdığı toplam ödenek ise 1.487.768.603 liradır. Bu ödeneğin yedi yıllık süreç içerisinde köy okulları inşası için ayrılan kısmı ise %9 olmuştur.¹²⁰

DP Dönemi'nin ilköğretim yatırım ve planlamalarına karşılık tablo 4'te verilen istatistikler, dönemin ilkokul sahasındaki sürecini analiz etmemize katkı sağlayacaktır.

¹¹⁸ Telli, a.g.t., s. 48.

¹¹⁹ Yaşar Baytal, "Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)", *Atatürk Yolu Dergisi*, 10(40), 2007, s. 561.

¹²⁰ Telli, a.g.t., s. 49.

Tablo 4. DP Dönemi'nde İlkokul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.¹²¹

Yıllar	Okul Sayısı	İLKOKUL					
		Öğretmen			Öğrenci		
		E	K	Toplam	E	K	Toplam
1950-1951	17.428	26.714	9.157	35.871	1.016.915	599.711	1.616.626
1951-1952	17.417	27.022	9.488	36.10	1.035.328	607.706	1.643.034
1952-1953	17.763	27.612	9.949	37.561	1.066.739	625.396	1.692.135
1953-1954	17.948	27.542	10.390	37.932	1.104.477	657.874	1.762.351
1954-1955	18.393	29.230	10.805	40.035	1.164.616	702.050	1.866.666
1955-1956	18.724	31.011	11.158	42.169	1.238.327	745.341	1.983.668
1956-1957	19.390	33.124	11.576	44.700	1.335.704	804.643	2.140.347
1957-1958	20.030	35.017	12.305	47.322	1.412.228	848.223	2.260.451
1958-1959	20.656	37.081	12.676	49.757	1.507.248	895.607	2.402.855
1959-1960	21.429	40.570	13.479	54.049	1.582.798	931.794	2.514.592

Tablo 4 verilerini incelediğimizde DP Dönemi'nde ilkokul sayısında sadece 1951-1952 eğitim öğretim yılında bir düşüş yaşadığı görülür. Bu düşüşün ortaya çıkmasında 1951 yılında vatandaşlara okul yaptıma zorunluluğunun kaldırılmasının etkili olduğu söylenebilir.

Okul sayısı olarak 1950-1951 eğitim öğretim yılından 1959-1960 eğitim öğretim yılına kadar %23'lük bir artışın olduğu görülür. Öğretmen sayısında 1950-1951 eğitim yılından 1959-1960 eğitim yılına kadar %50 oranında bir artış yaşanmıştır. Öğrenci sayılarında ise yine iki eğitim yılı arasında %55'lik bir artış oranı gerçekleşmiştir. 1950-1960 yılları arasında erkek öğretmen artış oranı %51'ken kadın öğretmen artış oranı ise %47 olmuştur. Erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin artış oranları ise aynı seviyede gerçekleşmiştir.

İsmet İnönü Dönemi ile karşılaştırıldığında İsmet İnönü'nün on yıllık döneminde okul sayısındaki artış oranı %81,63'ken on yıllık DP iktidarı döneminde bu artış %23 olarak gerçekleşmiştir. Öğretmen sayısındaki artışa bakacak olursak İsmet İnönü Dönemi'nde on yılın sonundaki artış oranı %82,66 olurken DP Dönemi'nde bu artış oranı %50 olarak gerçekleşmiştir. İsmet İnönü Dönemi'nde öğrenci sayısındaki artış oranı 1950 yılına gelindiğinde %75,77 olarak gerçekleşmişken¹²² DP Dönemi'nde ise belirtilen eğitim ve öğretim yılları arasındaki artış oranı %55 olarak gerçekleşmiştir. Bu karşılaştırmadan anlaşılıyor ki; İsmet İnönü Dönemi'nin on yıllık iktidarı boyunca ilköğretim alanında yapılan çalışmalarının, DP Dönemi'nin on yıllık süresine karşılık daha çok nicel artışlarla sonuçlandığını ortaya çıkmaktadır.

¹²¹ TÜİK, İstatistik Göstergeler, s. 62.

¹²² TÜİK, İstatistik Göstergeler, s. 67.

Bu verilerin ışığında DP Dönemi'nde ilköğretimde önceki iktidar dönemine göre artış hızında bir duraklama olduğunu söyleyebiliriz. CHP'nin köy enstitüleri politikası sonucunda özellikle de köylü vatandaşlara bu okulları yaptırmasıyla birlikte nicel artışlar olduğu muhakkaktır. DP yöneticilerinin ise köylü vatandaşlara okul yaptırma zorunluluğunu kaldırması ve köy enstitülerini kapatması, ilköğretimde ciddi bir mesafe kat edememesine sebep olmuştur.

2.3.2. Ortaöğretim

Ortaöğretim kurumları, toplumların geleceğinde rol sahibi olacak olan gençlerin bilgi, beceri ve yetenekleri yönünden gelişimlerini sağlayan, yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlayan kurumlardır. Bununla birlikte bu kurumlar, gençlerin milli kültür ve ilmi donanım temelinde bir takım kazanımlar elde edebilecekleri çok önemli birer basamak rolündedirler.

DP'nin kuruluşundan sonra yayınladığı parti programının 36. maddesinde ortaöğretim kurumlarının program ve yönetmelik bakımından yenilenmesinin ve eğitim araçları bakımından gerekli donanımlara sahip olunmasının gerekliliğinden bahsetmektedir.¹²³ Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1950 tarihindeki Meclis açılış konuşmasında ortaöğretim konusundan hiç bahsetmemiştir.¹²⁴ 1951 tarihinde yayınlanan parti programında ise aynı maddenin içeriği saklı kalmakla birlikte liselerin yükseköğretime öğrenci hazırlayacak duruma getirilmesinin öneminden bahsedilmektedir.¹²⁵ On yıllık DP iktidarının eğitim yöneticileri ortaöğretim alanında birçok defa değişikliklere gitmiş olsa da, planlı ve programlı çalışmalar yapılamamış, istenilen düzeyde başarı sağlanamamıştır.

Ortaöğretim kurumlarında yapılan yeniliklerden birisi Maarif Kolejlerinin açılması olmuştur. Günümüzün Anadolu Liseleri olarak tanımlayabileceğimiz bu kolejler yabancı dilde eğitim veren ilk lise olma özelliğine sahipti.¹²⁶

1950'li yıllarda kimi zaman yabancı ülkelere davet edilen eğitimciler, ortaöğretim programları konusunda raporlar sunmuştur. Bu uzmanlardan birisi olan John J. Rufi, ülkemizdeki ortaöğretim okullarında uygulanan programın inceleyerek rapor sunmuştur. Bu rapora göre ortaöğretimdeki programların öğrenciler açısından ağır olduğunu, öğrencilere ders dışı etkinlikler ve ders seçme imkânının verilmediği

¹²³ Demokrat Parti Programı, s. 11.

¹²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, D: 9, C: 2, 1 Kasım 1950.

¹²⁵ Demokrat Parti Tüzük ve Programı, Güneş Matbaacılık T.A.O, Ankara, 1952, s. 56.

¹²⁶ Mehmet Gündüz, *Tüketim Toplumunda Türk Eğitim Sistemi ve Çıkmazları*, ed., Halis Demir, Öncü Eğitimciler, İstanbul, 2019, s. 108-109.

belirtilmiştir. Bu sebeple başarısızlıkların meydana geldiğine raporda dikkat çekilmek istenmiştir.¹²⁷

Türkiye'ye davet edilen bir diğer uzman eğitimci ise Ellsworth Tompkins'dir. 1952 yılında Türkiye'ye gelen Tomkins, tıpkı John. J. Ruffin'in de raporunda belirttiği gibi ortaöğretim programının esnetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca daha somut bir şekilde programların amaçlarının belirlenmesi ve ortaöğretim kurumlarının sadece yükseköğretime öğrenci yetiştiren kurumlar olarak görülmemesini de raporunda yazmıştır.¹²⁸

Bu dönemde Türkiye'ye gelen yabancı uzmanlardan birisi de Lester Beals'tır. Rehberlik alanında çalışmalar yapan Beals "Rehberliğin Lüzumu Hakkında Bir Rapor" isimli çalışması ile eğitimdeki rehberlik konusunun önemine dikkat çekmiştir. Beals, okullarda sınıf tekrarı durumlarının fazla yaşanmasının gerekçesi olarak rehberlik hizmetlerinin yeterince verilmemesi olduğunu belirterek, her ilde rehberlik hizmet birimlerinin olması gerektiği yönünde tavsiyede bulunmuştur.¹²⁹

DP Dönemi'nde eğitimde planlanan ve hayata geçirilmeye çalışılan birçok uygulamada ABD etkisi açıkça gözükmektedir. ABD eğitim sisteminin örnek alındığı ve batı politikası çerçevesinde eğitimde yapılanma hareketlerinin ortaya konduğu açıkça gözükmektedir. Özellikle eğitim uzmanlarının ABD'den davet edilmesi bu durumu zaten ispatlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu yana Türkiye'nin ABD ile yakınlaşması, diğer birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da yansımalarını göstermiştir.

Dönemin eğitim çalışmalarında ele alınan önemli konulardan birisi de liselerin eğitim süreleri olmuştur. CHP iktidarı döneminde toplanan Dördüncü Milli Eğitim Şurası'nda liselerin süresi konusunda 4 yıla çıkarılması kararı alınmıştı. Fakat bu kararın hayata geçmesi, DP Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri zamanında 1952-1953 eğitim öğretim yılında olmuştur. Bununla birlikte 4 yıllık lise uygulaması fazla sürmemiş, 1954-1955 eğitim ve öğretim yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı zamanında tekrar 3 yıla indirilmiştir. Celal Yardımcı bu kararın alınmasında yaptırılan anketlerin özellikle rolü olduğunu belirtmiştir. Liselerin 3 yıla inmesi ile birlikte müfredat programlarında da değişiklikler meydana gelmiştir.¹³⁰

¹²⁷ Nurhayat demirci ve Erdi Kazancı, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları ve Yabancı Eğitim Uzmanlarının Eğitimdeki Etkileri (1923-1960)", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 2021, s. 213.

¹²⁸ Yıldırım, a.g.m., s. 10-11.

¹²⁹ Zafer Tangülü, Oğuzhan Karadeniz ve Sinan Ateş, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemimizde Yabancı Uzman Raporları (1924-1960)", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/5 Spring 2014, p. 1895-19102014, s. 1906.

¹³⁰ Yüce, a.g.t., s. 152-153.

DP Dönemi'nde yer alan ortaöğretim kurumlarının sayısal dağılımı tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. DP Dönemi'nde, Ortaokul ve Lise Sayıları.¹³¹

Öğretim Yılları	ORTAOKUL				LİSE			
	Resmi	Muhtelif Gayeli	Kolejler	Özel	Resmi	Akşam	Kolej	Özel
1950-1951	364	-	-	42	60	-	-	28
1951-1952	396	-	-	44	62	-	-	31
1952-1953	433	-	-	41	63	-	-	32
1953-1954	461	6	-	43	68	-	-	32
1954-1955	494	4	-	41	79	-	-	32
1955-1956	520	2	5	46	90	-	-	33
1956-1957	545	3	6	47	94	-	2	33
1957-1958	581	3	6	53	103	-	2	34
1958-1959	610	2	6	67	115	-	6	36
1959-1960	611	-	6	68	129	4	6	45

Tablo 5 verilerine göre DP Hükümeti'nin ilk yılları olan 1950-1951 eğitim ve öğretim yılında resmi ortaokul sayısı 364 iken 1959-1960 eğitim öğretim yılına gelindiğinde yaklaşık %68'lik bir artışla bu sayı 611'e ulaşmıştır. Resmi liselerde ise 1950-1951 eğitim öğretim döneminde 60 olan okul sayısı %115'lik bir artış ile 129'a ulaşmıştır. Dolayısıyla hem ortaokulların hem de lise sayılarının on yıl boyunca sürekli arttığı görülmektedir. Liseler ile ortaokulları kıyasladığımızda DP Hükümeti döneminde liselerin ortaokullara oranla iki katı kadar daha fazla arttığı görülmektedir.

Açılan kolejlere baktığımızda ortaokul kolejleri, lise kolejlerinden daha fazladır. İlk olarak 1955-1956 eğitim öğretim yılında ortaokul kolejlerinin açıldığını görmekteyiz. Bu tarihten sonraki diğer eğitim öğretim dönemlerinde altışar olmak üzere 1960 yılına kadar her yıl açıldığı görülür.

Muhtelif Gayeli (Çok Amaçlı) ortaokullar ise ilk etapta 1953-1954 eğitim yılında 6 okul açılmakla birlikte diğer eğitim öğretim yıllarında bu sayıya ulaşamamış; 1960 yılında ise hiç açılmamıştır.

Yine DP Dönemi'nde açılan özel ortaokul sayısının özel liselerden fazla olduğu görülür. İlk olarak 1950-1951 eğitim öğretim yılında 42 adet olarak açılan özel okul sayısı, 1960 yılına gelindiğinde %62'lik bir artışla 68'e ulaşmıştır. Özel liselerdeyse 1950 yılında 28 adet açılan bu tür okullar, 1959-1960 eğitim yılına gelindiğinde

¹³¹ DİE, Milli Eğitim Hareketleri (1927-1966), DİE Matbaası, Ankara, 1967, s. 24. Yüce, a.g.t., s. 156.

%60,7'lik bir artışla 45'e ulaşmıştır. Akşam sanat okulları ise lise düzeyi olarak ilk defa DP Dönemi'nin son eğitim öğretim yılında 4 adet olarak açılmıştır.

DP Dönemi'nde yer alan ortaokullar ve bu okullardaki öğrenci ve öğretmen sayıları, tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. DP Dönemi'nde, Ortaokul Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.¹³²

Öğretim Yılları	Öğrenci Sayısı						Öğretmen Sayısı		
	Resmi		Kolej	Muhtelif Gayeli		Özel		E	K
	E	K	E	E	K	E	K		
1950-1951	46.573	15.274	-	-	-	3.689	2.651	2.437	2.091
1951-1952	51.730	16.152	-	-	-	3.998	2.881	2.572	2.157
1952-1953	57.007	17.899	-	-	-	4.295	3.264	2.727	2.294
1953-1954	63.145	20.592	-	325	33	4.583	3.661	2.904	2.407
1954-1955	76.281	25.484	-	666	107	5.167	4.191	3.160	2.534
1955-1956	90.848	30.851	333	647	125	5.748	4.665	3.647	2.738
1956-1957	111.489	37.542	679	922	153	6.159	5.235	4.403	2.893
1957-1958	134.329	44.105	842	968	158	7.264	6.064	5.325	3.224
1958-1959	154.674	51.147	933	880	139	8.110	6.682	6.393	3.465
1959-1960	181.035	56.916	1.050	-	-	8.780	7.185	7.267	3.710

Tablo 6' da yer alan verilere göre 1950-1951 eğitim öğretim yılında toplamda 61.847 olan ortaokul öğrenci sayısı, 1959-1960 eğitim öğretim yılına gelindiğinde %284,7'lik bir artışla 237.951 öğrenci sayısına ulaşmıştır. DP Dönemi'nin ilk eğitim öğretim yılında ortaokul erkek öğrencilerin kız öğrencilerden 3 katı fazla olduğu halde aynı oranın 1959-1960 yılında da gerçekleştiği, yani erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla yine 3 kat fazla olduğu görülür. Bu durum, kız öğrencilerin ortaokul çağlarında okullaştırılması konusunda yeteri kadar çalışmaların yapılmadığını yahut bu çabalar varsa da olumlu bir sonuç alınamadığını bizlere göstermektedir. Kolejlerin ilk açıldığı 1950-1951 eğitim öğretim yılında öğrenci sayılarının bir diğer eğitim öğretim yılına gelindiğinde iki katı arttığı anlaşılmaktadır. Fakat diğer eğitim öğretim yılları arasında bu derece hızlı bir artış yaşanmamıştır. 1950 yılından 1960 yılına gelindiğindeyse öğrenci sayısında toplamda 3 katına yakın bir artış olduğu görülmektedir.

Muhtelif Gayeli Ortaokullarda erkek öğrenci sayısı 1953-1954 eğitim öğretim yılında 325 iken 1958-1959 eğitim öğretim yılında %170,7 oranında bir artış ile 880'e ulaştığı görülür. Kız öğrencilerdeyse 1953-1954 eğitim yılında 33'ken 1958-1959 eğitim öğretim yılına gelindiğinde %321,2'lik bir artışla 139'a ulaşmıştır. Bu durumda

¹³² DİE, Mili Eğitim Hareketleri, s. 25-27. Yüce, a.g.t., s. 157.

Muhtelif Gayeli ortaokullarındaki kız öğrenci artış oranı resmi ortaokullara kıyasla daha fazla gerçekleşmiştir.

Özel okullarda 1950-1951 eğitim öğretim yılında erkek öğrenci sayısı 3.689'ken, 1959-1960 eğitim öğretim yılına gelindiğinde %138'lik bir artışla 8.780'e ulaşmıştır. Kız öğrencilerde aynı dönemler arasındaki artış oranı ise %171'lik bir artışla 2,651'den 7.185'e ulaşmış, dolayısıyla kız öğrencilerdeki artış oranı erkek öğrenci artış oranından daha fazla olmuştur.

1950-1951 yılında ortaokullarda görev yapan öğretmen sayısı 4.528'ken 1959-1960 eğitim yılına gelindiğinde %142,4'lük bir artış ile öğretmen sayıları 10.977'ye ulaşmıştır. Erkek öğretmen sayısında 1950 ile 1960 arasında %198'lik bir artış yaşanmışken, kadın öğretmenlerde ise %77,4 olarak daha düşük bir oranda artış gerçekleşmiştir.

DP Dönemi'nde yer alan liseler ve bu okullardaki öğrenci ve öğretmen sayıları, tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. DP Dönemi'nde, Lise Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.¹³³

Öğretim Yılları	Öğrenci Sayısı						Öğretmen Sayısı		
	Resmi		Kolej	Akşam		Özel		E	K
	E	K	E	E	K	E	K		
1950-1951	15.335	3.687	-	-	-	2.191	956	1.120	834
1951-1952	15.269	3.898	-	-	-	2.402	960	1.154	891
1952-1953	20.085	5.181	-	-	-	2.711	1.076	1.204	957
1953-1954	21.958	5.609	-	-	-	2.626	1.227	1.205	1.029
1954-1955	24.769	6.545	-	-	-	2.702	1.353	1.395	1.207
1955-1956	22.536	6.675	-	-	-	2.701	1.500	1.302	1.174
1956-1957	24.952	8.013	-	-	-	2.812	1.630	1.362	1.161
1957-1958	29.217	9.540	21	-	-	3.017	1.708	1.524	1.362
1958-1959	33.897	11.608	66	-	-	3.649	2.011	1.843	1.584
1959-1960	41.484	13.378	269	272	33	4.253	2.679	2.120	1.740

Tablo 7 verilerine göre resmi liselerde okuyan erkek öğrenci sayılarında 1950'den 1960 yılına kadar düzensiz bir artış olmakla birlikte kız öğrencilerin sayısında ise sürekli bir artış gözlemlenmektedir. 1950-1951 eğitim öğretim yılında resmi liselerin toplam öğrenci sayısı 19,022 iken 1959-1960 eğitim yılına gelindiğinde %188,4'lük bir artışla 54,862'ye ulaşmıştır. Kolej liseler, 1957-1958 eğitim öğretim yılı itibariyle öğrenim hayatına başlamış, öğrenci sayıları artarak devam etmiştir. Özellikle 1960 yılına gelindiğinde kolejlere yoğun bir talep olduğu verilerden anlaşılmaktadır.

¹³³ DİE, Mili Eğitim Hareketleri, s. 28-30. Yüce, a.g.t., s. 158.

Kolejlerin açıldığı 1957 yılından itibaren üç yıl içerisinde %1.181 gibi çok yüksek bir oran da artış olduğu görülmektedir. Akşam sanat liselerinin açıldığı 1959-1960 eğitim yılındaki öğrenci sayılarının toplamı ise 305'tir.

Özel liselere bakıldığında resmi liselerde olduğu gibi erkek öğrencilerin sayı artışlarında düzensiz; kız öğrencilerde ise sürekli artışlar yaşanmıştır. 1950-1951 eğitim öğretim yılında özel liselerdeki toplam öğrenci sayıları 3.147'yken 1959-1960 eğitim yılına gelindiğinde ise %120,2'lik bir artışla 6.932'ye ulaşmıştır. 1950-1951 eğitim yılından 1960'a kadar geçen on yıllık sürede erkek öğrenci sayısında yaklaşık iki kat artış yaşanmışken kız öğrencilerde ise neredeyse üç kat bir artış yaşandığı görülür. Aynı durum Tablo 6'da görüldüğü gibi özel ortaokullarda da yaşanmış, kız öğrencilerin on yıllık süreçteki artış oranları erkek öğrenci oranlarını geçmiştir.

DP Dönemi'nde lise öğretmen sayılarında da genel bir artış sözkonusudur. 1950-1951 eğitim öğretim yılında toplamda 1.954 olan öğretmen sayısı, 1959-1960 eğitim yılına gelindiğinde %97,5'lik bir artışla 3.860'e ulaşmıştır. 1950-1951 eğitim yılından 1959-1960 eğitim yılına gelindiğinde erkek öğretmen sayısında %89,2'lik bir artış yaşanmışken, kadın öğretmen sayıdaysa daha fazla bir oranda %108,6'lık bir artış gerçekleşmiştir.

Din eğitimi konusunda DP yönetimi seçim çalışmalarında halka vadettiği gibi iktidara geldikten sonra da din eğitiminin okul programlarında yer alması için çalışmalarına başladı. DP, çocukların ve gençlerin dini ve ahlaki gelişimlerini son derece önemsemekteydi. 1951 yılında ilk defa ortaokul ve lise kademelerinde imam hatip okullarının açılması kararlaştırıldı. 1951-1952 eğitim öğretim yılında toplamda 7 olan imam hatip okullarının orta kısımlarının sayısı 1959-1960 eğitim öğretim yılına geldiğinde 19'a ulaşmıştır. Bu okulların lise kısımları ise 1955-1956 eğitim öğretim yılından itibaren başlamış, 1959-1960 eğitim öğretim yılına gelindiğinde sayıları 16'ya yükselmiştir.¹³⁴ Açılan imam hatip okullarının lise kısımlarının öğrenim süresi üç yıl olup mesleki derslerin yanında seküler dersler de bulunmaktadır. Sadece din adamı yetiştirilmesi amacına hizmet etmediği anlaşılan bu okullarda geleneklerden doğarak gelen birtakım batıl inanç ve hurafelerden uzak din bilgisi yanında dünya bilgisine de sahip öğretmenlerden oluşan eğitim görevlileriyle birlikte bu kurumlarda iyi bir din eğitiminin verilmesi sağlanmıştır.¹³⁵

¹³⁴ Mehmet Cem Şahin, "Demokrat Parti Dönemi Türkiye'sinde Din, Siyaset ve Eğitim İlişkileri", (*Religion, Politics and Education Affairs in the Period of the Democratic Party*), *Toplum Bilimleri*, 6(12), 2012, s. 43.

¹³⁵ Atiye Emiroğlu ve Necmi Uyanık, "Demokrat Parti Dönemi Din Eğitimi Bağlamında İmam- Hatip Okulları" *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2017, s. 65-66.

DP Hükümeti'nin 13 Ağustos 1956 tarihli Bakanlar Kurulu kararına göre din dersi ortaokullarda 1 ve 2. sınıf programlarına eklenmişti. Bu sınıf düzeylerinde serbest çalışma saatlerinde dini eğitim verilecekti. Din dersi zorunlu bir ders olacak ve sınıf geçmede etkili olacaktı fakat din dersinin verilmesini istemeyen veliler için ise dilekçe hakkı verilmiş, bu dilekçe ile din dersinden muaf tutulabileceklerdi.¹³⁶

Ortaöğretim için ayrılan ödenek miktarlarına baktığımızdaysa 1950 yılında genel eğitim bütçesinden ortaöğretime ayrılan ödenek miktarı 27.974.214 liradır. 1950 yılından 1959 yılına gelindiğindeyse ayrılan ödenek miktarında % 241,8'lik bir artışla 95.643.122 lira ayrıldığı görülmektedir. DP Hükümeti'nin 1950-1959 yılları arasında ortaöğretim için ayırdığı toplam ödenek miktarı ise 534.435.122 lira olmuştur. Genel olarak baktığımızda DP Hükümeti'nin ortaöğretim kurumları için ayırdığı ödenek çok fazla olmamıştır. 1950 yılında eğitim bütçesindeki ortaöğretim payı %14 olarak gerçekleşmişken, bu oran 5 yıl sonra %11'e kadar gerilemiş ve 1957 yılına gelindiğinde bu oran %13'e kadar çıkmıştır.¹³⁷

2.3.3. Mesleki ve Teknik Eğitim

Cumhuriyet'in ilk yılları itibariyle kalkınma planları devreye girmiş, üretimde ve birçok alanda yatırımlar başlamıştır. Ekonomik gücün henüz yeterli olmadığı fakat mevcut imkânlar dâhilinde yatırımların başladığı Cumhuriyet Dönemi'nde mesleki ve teknik okullar işgücü sağlama konusunda bir eğitim politikası olarak ele alınmaya başlanmıştır. 1927 yılında mesleki ve sanat okullarının istihdam, okul araç gereçleri, öğretmen yetiştirme, okul programları gibi iş ve işlemleri itibariyle Maarif Vekâletine bağlanmış, 1935 yılına kadar yerel bütçelerle masrafları karşılanan bu okulların bütçeleri bu yıl itibariyle de Milli Eğitim Bakanlığının bütçesine alınmıştır.

DP'nin 1946 tarihli parti programının 34. maddesinde genel ve mesleki eğitim ve öğretim kurumlarının ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenlenmesi ve gelecek nesillerin sadece pozitif ilimler alanında eğitim ve öğretim ile değil milli ve manevi değerlerle de bu nesillerin eğitilmesi gerektiği belirtilmektedir.¹³⁸ İlim ve teknik çalışmaların yanında manevi değerlerin eğitimin bir parçası olacağı sözleri, hükümetin eğitim politikasındaki dini hassasiyetini de ortaya koymaktadır.

DP'nin üçüncü büyük kongresinde sunduğu parti programında, mesleki ve teknik eğitim politikasının esasları konusunda orta tahsil okullarının program, talimatname,

¹³⁶ Eyüp Şimşek, "Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi ve Öğretimine Dönüş Süreci (1946-1960)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (49), 2013, s. 401.

¹³⁷ Telli, a.g.t., s. 54.

¹³⁸ Demokrat Parti Programı, s. 10.

laboratuvar ve kütüphaneler gibi gerekli eğitim unsurlarının takviyesinin yapılması, teknik okulların ekonomik ihtiyaçlar doğrultusunda iktisadi kalkınmamıza katkı sağlayacak nitelikte tüm yurda yayılması şeklinde maddelere eklenmiştir.¹³⁹

DP Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, meclisteki konuşmasında mesleki ve teknik okulları diğer kurumlar arasında çok önemli bir değer olarak gördüğünü, çok faydalı ve yararlı çalışmalar sergilediğini belirtmekteydi. Özellikle kız enstitülerinin ve gezici köy kurslarının öneminden bahsetmekteydi. Bakan İleri, sanat enstitüleri ile ilgili olarak da bu kurumlar için şimdiye kadar çok para harcanmasına karşılık, memleketin gerçek ihtiyacına cevap verecek nitelikte sonuçlar alınmadığını belirterek önceki hükümetleri de eleştirmiştir. Bu enstitülerin hep aynı alanlarda mezun verdiğini ve bundan dolayı gençlerin iş bulmakta zorlandığını, okul sayıları arttıkça öğrenci sayılarının giderek azaldığını dile getirmekteydi. Meclis konuşmasında bu problemi dile getiren Bakan İleri, bu probleme karşılık memleketin farklı noktalarında yerel ihtiyaçlara cevap verecek türde sanat okullarını açtıklarını, böylelikle de yerel sanatlar için ehil insanların yetişeceğini ve işsizlik sorunun azalacağını belirtmektedir.¹⁴⁰ Bu okullardan mezun olanların alanlarında daha iyi eğitim almaları ve uzmanlaşmaları içinde iki yıllık Motor Tekniker Okulu açılmıştır.¹⁴¹

Marshall Planı çerçevesinde ABD, Türkiye'ye %55,3'ü hibe olan ve öngörülen tarıma dayalı büyüme planı doğrultusunda bir yardım gerçekleştirmişti. 1957 yılına kadar Türkiye'ye 73.036 adet tarımsal makine ve donanım teslim edilmiştir.¹⁴² Bu tarım aletlerinin çiftçiler tarafından kullanılması ve bakım onarım durumları sorun yaratmıştır. Bu aletlerin bakım ve onarımını yapacak, tamir edecek bilgili usta ve çıraklara ise ihtiyaç duyulmuştur. Bu bakımdan Milli Eğitim Bakanlığı ile Tarım Bakanlığı arasında ortak bir çalışma ise üç yıllık bir plan hazırlandı. Bu plan çerçevesinde ülkenin farklı noktalarında teknik elemanların yetiştirilmesi amaçlanan türde kurslar açılmıştır.¹⁴³

25.02.1953 tarihindeki 53. birleşim ve 2. meclis oturumu gerçekleştirilirken Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, teknik öğretimin sadece merkezlerde açılmış olan sanat okullardan ibaret olmadığını, yurt çapında halk eğitimi için mesleki teknik okullara bağlı kursların olduğunu belirtmektedir. 1950-1951 eğitim yılında 534 olan kurs sayılarını 1952-1953 eğitim öğretim yılında 683'e çıkardıklarını da dile getirmiştir.¹⁴⁴

¹³⁹ Demokrat Parti Tüzük ve Programı, s. 56.

¹⁴⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, B: 51, C: 5, 25.02.1951, s. 837.

¹⁴¹ Durmuşoğlu, a.g.t., s. 27.

¹⁴² Süleyman Karaman ve Cemile Feyza Yavuz, "Marshall Planı Türkiye Tarımının Gelişmesinde Nasıl Rol Oynamıştır?", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt/Vol. XXXV, Sayı/No:1, 2016, s. 12-13.

¹⁴³ Taşdöven, a.g.t., s. 72.

¹⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, B: 53, O: 2, C: 20, 25 Şubat 1953, s. 974.

18 Mart 1957 tarihinde Beşinci Milli Eğitim Şura'sının açılış konuşmasında Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel, mesleki ve teknik öğretimin evrensel çapta ne kadar önemsendiğini ve bu kurumlarda çağdaş nitelikteki yeni metot ve araçlarla ekonomiye katkıda bulunacağı hususunu dile getirmiştir. Şura'da alınan kararlara göre:

Yapı ve sanat enstitülerinin 1. devresinin 1. ve 2. sınıflarında atölye faaliyetlerinin azaltılması, enstitülerin öğrenim süresinin değiştirilmesi, Müzik, Beden Eğitimi ve Yabancı Dil derslerinin de okutulması, ilkokuldan mezun olanlara yönelik çıraklık okullarının açılması, teknikerlerle ilgili mevzuatın yeniden ele alınması, sürelerinin güncellenmesi, bu okullarda ihtiyaçlara göre ek şubelerin açılması ve kız öğrencilerin sanat enstitülerindeki bazı bölümlere kayıt yaptırabilecekleri karara bağlanmıştır.¹⁴⁵

DP Dönemi'nde yer alan mesleki ve teknik okulların istatistiki bilgileri, tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. DP Dönemi'nde, Mesleki ve Teknik Okulların Sayısı.¹⁴⁶

Öğretim Yılları	Orta Sanat	Sanat Ens.	Teknik	Orta Ticaret	Ticaret Lisesi	Konservatuvar	Tarım Okul.	Sağlık Okul.	Top.
1950-1951	93	121	3	25	23	2	11	9	287
1951-1952	98	126	2	24	23	2	12	7	294
1952-1953	103	127	6	24	24	2	12	7	305
1953-1954	104	131	6	23	26	2	14	6	312
1954-1955	102	136	6	23	29	2	13	15	326
1955-1956	95	148	6	23	29	4	13	20	338
1956-1957	93	154	6	25	32	4	13	22	349
1957-1958	88	164	6	25	32	4	13	23	355
1958-1959	88	174	5	24	32	4	13	23	363
1959-1960	92	196	3	25	30	4	13	27	390

Tablo 8'deki istatistiki verilere göre on yıllık süreç içerisinde mesleki ve teknik okulları arasında sayısı en çok artan okul, sağlık okulları olmuştur. 1960 yılına gelindiğinde bu okulların 3 katına çıktığı görülür. Fakat diğer mesleki ve teknik okullarının bu on yıllık süreç içerisinde sayı olarak pek arttığı söylenemez. Nitekim 1960 yılına gelindiğinde orta sanat okullarının sayısının azaldığı, teknik ve orta sanat okullarının sayısının aynı kaldığı; ticaret, tarım ve konservatuvar okul sayılarının çok az arttığı, sanat enstitüleri sayısında sürekli artışların olduğu görülmektedir. Mesleki ve teknik okulların sayıları 1950-1951 eğitim ve öğretim yılında 287 iken 1959-1960 eğitim öğretim yılına gelindiğinde %35,8'lik bir artışla 390'a ulaşmıştır.

¹⁴⁵ “ VI. Milli Eğitim Şurası”, erişim 17 Temmuz, 2022, https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164847_6_sura.pdf

¹⁴⁶ DİE, Milli Eğitim Hareketleri, s. 32-34.

Mesleki ve teknik okullara yönelik olarak parti programları ve özellikle VI. Milli Eğitim Şûrası'nda bu tür okullara çok önem verildiği halde okul sayıları olarak resmi ortaokul ve liseler kadar bir artışın olmadığı görülür. Tablo 5'e göre resmi ortaokul ve liselerin on yılın sonunda sayıları neredeyse iki kat artmış olmasına rağmen, bu artış oranı mesleki ve teknik okullarında gerçekleşmemiştir.

Tablo 9, DP Dönemi'ndeki mesleki ve teknik eğitim okullarının alanlara göre dağılımı ve öğrenci sayılarını göstermektedir.

Tablo 9. DP Dönemi'nde, Mesleki ve Teknik Eğitim Öğrenci Sayıları.¹⁴⁷

Öğretim Yılları	Orta Sanat	Sanat Ens.	Teknik	Orta Ticaret	Ticaret Lisesi	Konser-vatuvar	Tarım Okul.	Sağlık Okul.	Top.
1950-1951	12.579	15.368	630	2.088	2.066	616	1.218	1.995	36.560
1951-1952	12.198	13.941	534	2.007	2.190	586	1.862	858	34.176
1952-1953	12.238	13.115	479	2.212	2.474	613	1.933	756	33.820
1953-1954	15.984	13.834	549	2.773	2.958	721	2.516	690	40.025
1954-1955	19.676	14.992	656	3.533	3.276	894	2.339	1.015	46.381
1955-1956	22.451	16.963	698	4.410	3.445	906	2.473	1.260	52.606
1956-1957	22.982	20.555	752	4.696	3.803	837	2.501	1.484	57.610
1957-1958	21.754	25.103	741	4.799	4.082	851	2.390	1.598	61.318
1958-1959	19.296	30.742	366	4.793	4.542	858	2.418	1.686	64.701
1959-1960	18.245	34.938	221	5.239	5.319	874	2.526	1.900	69.262

Tablo 9 verilerine göre sağlık okulları hariç olmak üzere diğer okul türlerinde on yıllık süreçte öğrenci sayılarının arttığı görülmektedir. Sağlık okullarının öğrenci sayıları neredeyse aynı kalmakla birlikte teknik okullarda 1957-1958 eğitim öğretim yılından sonra öğrenci sayılarında hızlı bir azalma meydana gelmiştir. Bu okullarda 1950-1951 ders yılında öğrenci sayısı 36.560 iken %89,4 oranında bir artış ile 1959-1960 eğitim yılında bu sayı 69.262' ye ulaşmıştır.

Tablo 10, bu dönemde mesleki ve teknik eğitim okullarında görev yapan öğretmen sayılarını göstermektedir.

Tablo 10. DP Dönemi'nde, Mesleki ve Teknik Eğitim Öğretmen Sayıları.¹⁴⁸

Yıllar	Orta Sanat	Sanat Ens.	Teknik	Orta Ticaret	Ticaret Lisesi	Konser-vatuvar	Tarım Okul.	Sağlık Okul.	Top.
1950-1951	203	2.619	50	114	249	80	19	42	3.376
1951-1952	239	1.676	23	99	247	20	16	38	2.358
1952-1953	250	2.634	18	106	215	15	22	37	3.297

¹⁴⁷ DİE, Milli Eğitim Hareketleri, s. 36-40.

¹⁴⁸ DİE, Milli Eğitim Hareketleri, s. 48-53.

Tablo 10. (Devamı)

Yıllar	Orta Sanat	Sanat Ens.	Teknik	Orta Ticaret	Ticaret Lisesi	Konser-vatuvar	Tarım Okul.	Sağlık Okul.	Top.
1953-1954	246	2.798	49	126	217	13	31	35	3.515
1954-1955	257	2.898	49	139	231	11	31	94	3.710
1955-1956	205	3.113	60	188	207	49	27	99	3.948
1956-1957	166	3.343	61	160	318	67	30	113	4.258
1957-1958	98	3.541	68	214	312	68	29	149	4.479
1958-1959	36	3.874	47	208	329	105	33	132	4.764
1959-1960	34	4.354	-	264	372	109	44	143	5.319

Tablo 10 verilerine göre 1950-1951 eğitim öğretim yılında toplam öğretmen sayısı 3.376 iken 1960 yılında %57,5 oranında gerçekleşen artışla bu sayı 5.319'a ulaşmıştır. Orta sanat okullarında görev yapan öğretmen sayılarının özellikle 1955-1956 ders yılı itibariyle azaldığı ve iktidarın son yılında bu sayının çok aza indiği görülmektedir. 1951-1952 ders yılı hariç, tüm eğitim ve öğretim yıllarında sanat enstitülerinde görev yapan öğretmen sayılarının sürekli arttığı görülmektedir. Orta ticaret, ticaret lisesi, konservatuvar, tarım okulları ve sağlık okullarında öğretmen sayılarının zamanla artış gösterdiği verilerden anlaşılmaktadır.

Mesleki ve teknik okulların mali durumu konusunda ise 1953 tarihindeki Meclis konuşmasında Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri; 1948 yılında teknik öğretime harcanan miktarın 28,5 milyon olduğunu, 1949 yılında bu miktarın 26 milyon 663 bin olduğunu, 1950 yılında ise 23 milyon 924 bin liraya düştüğünü belirtmektedir. Bakanlık olarak 1951 yılında 28 milyon 207 bin lira ayrılarak sâri taahhütlerle birlikte toplam 30 milyon 897 bin lira harcadıklarını sene sonunda ise bu harcanan miktarın 35 milyon lirayı bulacağını dile getirmektedir. Bu rakamsal verileri sunduktan sonra Bakan Tevfik İleri, bu durumda bakanlık olarak teknik öğretimin ihmal edilmediğini, diğer yatırımlara paralel bir artış olduğunu da belirtmektedir.¹⁴⁹

2.3.4. Dini Eğitimi

Çok partili hayata geçtikten sonra demokratik bir zemine kavuşan ülke siyasetinde artık meseleler daha rahat gündeme getiriliyor, kamuoyunun fikri daha çok dikkate alınıyordu. Din eğitimi meselesi CHP içinde ilk defa 1946 yılında tartışılmaya başlanmıştı. Toplumun beklentilerini dikkate almak artık kaçınılmaz olmuştu. Özellikle din adamlarının sayısında meydana gelen azalma ve toplumsal talep CHP'nin din

¹⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, B: 53, O: 2, C: 20, s. 974.

eğitimi ile ilgili politikalarını tekrar gözden geçirmesini tetiklemiştir. CHP, din eğitimi konusunda rapor hazırlanması için bir komisyon kurmuş ve bu komisyonun sunduğu raporda ise ilkokullarda din eğitimin verilmesi, din görevlilerinin yetişmesi için imam-hatip okullarının kurulması, din bilginlerinin yetişmesi için de ilahiyat fakültelerinin kurulması gibi tavsiye kararları sunmuştur.¹⁵⁰ DP Hükümeti aynı şekilde din eğitimi konusunda CHP'nin politikasını devam ettirmiş fakat bu sorunu sadece politik söylemlere bırakmayıp uygulamaya da geçirmiştir. DP, iktidarı devraldığı dönemde halkın kendilerinden neler beklediğinin çok iyi farkındaydı ve Tek Parti Dönemi'nden kalan sorunları çözmek için birçok adımları atmaya başlamıştı.

DP, din kesimlerinin beklediğı Arapça ezan okuma yasağının kaldırılması,¹⁵¹ Kur'an kurslarının sayısının arttırılması, imam hatip okullarının tekrar açılması ve Yüksek İslam Enstitülerinin açılması gibi gerçekleştirdiğı bu faaliyetler ile birlikte muhafazakâr kesimin kendi partisine ve yeni siyasi ideolojisine aidiyet duygusunu pekiştirmiş, bu politik tutumuyla halkın desteğini sağlayabilmişti.¹⁵²

DP'nin 1946 tarihinde yayınladığı parti programı, bu konuda benimseyeceğı siyasi çizgiyi göstermesi açısından önemlidir. Parti programının 14. maddesi, laiklik anlayışının devlet din ilişkisinde aynen devam edeceğini, din düşüncelerinin yasaların oluşturulmasında veya düzenlenmesinde etkili olmayacağından bahsetmektedir. Dini inanç özgürlüğünü diğer özgürlükler gibi insanlığın kutsal hakları olarak görmüş, dinin siyasette kullanılmaması ve ayrıca başka dinler aleyhine de propaganda yapılmaması vurgusunu yapmıştır. Yine parti programının eğitim ile ilgili bölümlerinde gelecek nesillerin yalnızca ilim, teknoloji ve bilgi değil manevi değerler ile de yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁵³ Burada geçen manevi değerler aslında dini eğitimidir. Öyle ki DP'nin komünizmle mücadele etme anlayışında milli duygularla birlikte dini duyguların genç bireylere eğitim yoluyla verilmesi gerektiğı fikri hâkimdi.

1930 yılında ilk mektep müfredat programına göre şehir okullarında velilerin isteğı doğrultusunda 5.sınıf öğrencileri için din dersi konulmuştur. 1933 yılında tüm şehir okullarındaki din dersi kaldırılmıştır. 1930 yılında köy okullarında ise 3. sınıfta okutulması kararlaştırılmıştır. 1939 yılında köy okullarındaki din dersleri tümüyle kaldırılmıştır. 1948 yılında ilkokullarda din derslerinin tekrar okutulması kararlaştırılmış, ders kitapları hazırlandıktan sonra bir sonraki eğitim öğretim yılında bu dersler okutulmaya başlanmıştır. 4. ve 5. sınıflarda velilerin isteğı ve onayıyla birlikte

¹⁵⁰ Şimşek, a.g.m., s. 396-397.s. 396-397.

¹⁵¹ *Zafer Gazetesi*, 17 Haziran 1950, s. 1.

¹⁵² Mehmet Cem Şahin, "Demokrat Parti Dönemi Türkiye'sinde Din, Siyaset ve Eğitim İlişkileri", *Toplum Bilimleri*, 6(12), 2012, s. 40.

¹⁵³ *Vakit Gazetesi*, 8 Ocak 1946, s. 2.

öğretim saatleri dışında din dersleri verilmeye başlanmıştır. Bu derslerin zorunlu olmadığı ve sınıf geçmeye etki etmeyeceği belirtilmiştir.¹⁵⁴ Din derslerindeki zorunluluğun olmaması, esas itibariyle CHP iktidarının laiklik anlayışı doğrultusunda bir yaklaşım sergilediğini göstermektedir. Genel öğretim saatleri dışında bu dersin eklenmesi, hükümetin laiklik prensiplerindeki tutumunu özellikle yansıtmaktadır.

DP Dönemi'nde dini esasların eğitim alanında yer bulması aşamasında ilk olarak imam hatip okulları tekrar açılmış, 1951-1952 eğitim öğretim yılından itibaren eğitim hayatına başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan Müdürler Komisyonu'nun 13 Ekim 1951 tarih ve 601 sayılı kararı ile Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4. maddesi doğrultusunda tekrar açılan imam hatip okulları ilk olarak İstanbul, Ankara, Konya, Adana, Kayseri, Isparta ve Maraş illerinde eğitim öğretime başlamış, 1953 yılında sekiz ilde de açılması ile birlikte imam hatip okullarının sayısı on beşe ulaşmıştır. İlk olarak ilkökula dayalı ortaokul seviyelerinde açılan bu okullara, 1954-1955 eğitim öğretim yılında üç yıllık lise kısımları da eklenmiştir. İmam hatip okullarının müfredatlarında meslek dersleri yanında kültür dersleri de okutulmuş, DP yöneticileri hem dini bilgilerle hem de evrensel kültür eğitimiyle bu okulların çalışmalar yapmasını çok önemsemiştir. Kültür dersleri olmadan yetişen din adamlarının, dini yanlış yorumlayacakları kanaatindeydiler. Bu okullardan mezun olanlar camilerde imam hatip olarak görev alma avantajına kavuşmuş, hatta yükseköğretim eğitimini alanlar için vaiz ve müftü olma imkânı da verilmiştir.¹⁵⁵

1951'de açılan ve yedi yıllık eğitimini tamamlayan imam hatip okulu mezunlarının bir sonraki eğitim kurumlarına gitmesi konusunda problemler yaşanmaktaydı. Çünkü bu okul mezunlarının gidebileceği bir yükseköğretim kurumu bulunmamaktaydı. O dönemin yükseköğretim kurumları özerkliği dairesinde kendi kurul kararları ile öğrenci alımlarını belirli şartlara bağlamaktaydı. O dönemde meslek okulu mezunlarını kabul eden bir üniversite yoktu. İmam hatip mezunları için karşılaşılan bu sorun DP yöneticilerini harekete geçirmiş, Başbakan Adnan Menderes imam hatip mezunlarının yükseköğrenimlerini görebilmesi için dönemin Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı'ya dini yükseköğretim kurumunun kurulması talimatını vermiştir. Celal Yardımcı'nın bu konu hakkında görevlendirdiği Müdürler Komisyonu, imam hatip okullarına öğretmen yetiştirmek için yüksek din okulunun açılmasına karar

¹⁵⁴ Mahmut Zengin, "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının Din Dersi Öğretim Programlarına Etkileri", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(36), 2017, s. 123.

¹⁵⁵ Yaşar Baytal, "Demokrat Parti'nin Eğitim Politikalarında Din ve Dini Okullar", *Atatürk Yolu Dergisi*, (66), 2020, s. 106-110.

verilmiştir. Bu okullar eğitim enstitüsü seviyesinde hizmet sunacaktır.¹⁵⁶ Sonuç olarak 4926 sayılı Maarif Vekâleti Kuruluş ve Kadroları Kanunu'na bağlı olarak imam hatip okulları mezunlarının yükseköğrenim yapmalarına imkân sunan Yüksek İslam Enstitüleri 1959'da açılmıştır.¹⁵⁷

Din eğitimi, DP iktidarının üzerinde fazlaca durduğu bir konu olmuştur. Din derslerinin okul müfredatlarına konulması, imam hatip okulları ve yükseköğretim kurumlarının açılması önemli gelişmeler olduğunu göstermektedir. Fakat bütün bunların yanında laik sistem korunmaya çalışılmış, bu durum iktidar dönemi boyunca bazı kesimlerce laikliğin ortadan kaldırıldığı yönünde eleştirileri de beraberinde getirmiştir.

DP Dönemi'nde yer alan imam-hatip okulları ve öğrenci sayıları tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11. DP Dönemi İmam Hatip Okulları Okul ve Öğrenci Sayıları.¹⁵⁸

Öğretim Yılları	Ortaokullar		Liseler		Toplam Öğrenci Sayısı
	Okul Sayısı	Öğrenci Mevcudu	Okul Sayısı	Öğrenci Mevcudu	
1951-1952	7	876	-	-	876
1952-1953	7	1.191	-	-	1.191
1953-1954	15	1.642	-	-	1.642
1954-1955	16	2.048	-	-	2.048
1955-1956	16	2.181	7	254	2.435
1956-1957	17	2.520	7	500	3.020
1957-1958	17	2.584	15	892	3.476
1958-1959	19	2.628	16	997	3.625
1959-1960	19	2.922	16	1.144	4.066

Tablo 11 verilerine göre imam hatip ortaokul sayısında DP'nin son yılına kadar ortalama üç kat artış olmuştur. Öğrenci sayısında ise üç kattan daha fazla bir artış gözükmektedir. İmam hatip lise sayısı, 1956-1957 eğitim öğretim yılından sonra iki katına çıkmıştır. Toplam imam hatip okulu öğrenci sayıları 1951-1952 eğitim öğretim yılında 876 iken 1959-1960 eğitim yılına gelindiğinde %364 oranında bir artışla 4.066'ya yükselmiştir. Öğrenci sayılarındaki bu derece büyük artış, halkın din eğitimi veren okullara olan yoğun talebini göstermektedir.

¹⁵⁶ Meral Kayabaşı, "Türkiye Cumhuriyetinin Din Eğitimi Yeniden Tesis Etmesi ve Yüksek İslam Enstitüleri", Uluslararası İslam Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı, haz., Hafsa Nur Aslanoğlu ve Sibel Özil, İstanbul, s. 208.

¹⁵⁷ Gülçin Abay, "Demokrat Parti Dönemi'nde Türk Basınında Din (1950-1960)", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 2010, s. 60.

¹⁵⁸ DİE, Milli Eğitim Hareketleri, s. 35.

2.3.5. Halk Eğitimi

Halkevlerinin, Cumhuriyet prensiplerinin halk kitlesi içerisinde benimsenmesini sağlamak, rejimi benimseyen yeni bir siyasi bir kültür anlayışına sahip bireyler oluşturmak, milliyetçi, laik ve halkçı fikirleri topluma aşılacak gibi nedenlerle kurulduğunu söyleyebiliriz.¹⁵⁹ Kültür inkılabının alt yapısını oluşturan halkevleri; dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ile kurs, müze ve kütüphane gibi birçok alanda, toplumun yaşam ortamlarının içerisinde yer almış,¹⁶⁰ özellikle halka okuma ve yazma öğretmek, yeni alfabeyi Türk halkına tanıtmak için Atatürk'ün talimatı ile¹⁶¹ 19 Şubat 1932 tarihinde açılmış, *Cumhuriyet* gazetesi de bu açılışı “ Halk Dün Kendi Evlerini Açtı” haberiyle de manşetine taşımıştır.¹⁶² Halkevlerinin açılmadığı kırsal yörelerde ise halk odaları kurulmuştur.

Türk Ocakları yerine açılan halkevleri, Cumhuriyet ilkelerini korumak ve halkın sıkı sıkıya rejime bağlılığını gerçekleştirmenin yanında, CHP'nin parti ideolojisini halka yayma gerçeğini de göstermektedir. Çok partili hayat döneminde CHP, halkevlerinin siyasetin dışında bulunduğunu belirtse de muhalif çevreler halkevlerinin CHP'nin propaganda merkezleri olduğunu dile getirmiştir. Bu eleştirilere karşılık CHP, halkevlerinin ve halk odalarının her türlü siyasi faaliyetini 1947 yılında yasaklamıştır.¹⁶³ Halk dershaneleri, çeşitli sosyal ve sportif alanlarda açılan kurslar gibi bir takım faaliyet ve organizasyonlar halkevleri çatısı altında yürütülmekteydi. Bu faaliyetlerin bütçesi ise yereldeki parti örgütleri vasıtasıyla karşılanır, bağışlar ve dergi satışları ile desteklenirdi. 1950'li yıllarda bu kuruluşlara yapılan yardımlar azalmış, gelirlerin azalmasıyla birlikte faaliyetler gittikçe yavaşlamıştı.¹⁶⁴

Demokrat Parti iktidarıyla birlikte halkevleri meselesi, CHP ile DP arasında şiddetli bir tartışma konusu haline gelmiştir. DP yöneticileri, halk evlerini CHP'nin ideolojik ve finansman şubeleri olarak gördüğünden bu mesele üzerine dikkatle eğilme gereği duymuştur.

CHP, halkevlerinin parti ayrımı gözetilmeksizin tüm gençlere hizmet eden, herkese açık olan kültür kuruluşları olduğunu vurgulamaktaydı. Fakat bu mesele hakkında ortak bir nokta yakalanamamış, DP halkevlerinin kapatılması için ise meclise

¹⁵⁹ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, “Halkevleri (1932'den 1951'e)”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (45), 2011, s. 244.

¹⁶⁰ Melahat Gezer, “Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitimi Politikaları”, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2015, s. 29.

¹⁶¹ Durmuşoğlu, a.g.t., s. 34.

¹⁶² *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Şubat 1932, s. 1.

¹⁶³ Kerimoğlu, a.g.t., s. 39.

¹⁶⁴ Koç, a.g.t., s. 43-44.

önerge vermiştir. Böylece 8 Ağustos 1951 tarihinde 5830 sayılı kanun çıkarılarak halkevleri kapatılmış, tüm taşınır ve taşınmaz malları hazineye devredilmiştir.¹⁶⁵ Halkevleri ve halk odalarının kapatılmasıyla birlikte il, ilçe ve köylerde kütüphane ihtiyacı doğmuştur. Çünkü bu halkevleri ve halkodaları binalarında ayrıca kütüphane imkânı bulunmaktaydı. Bu yapıların kapatılması ile oluşan kütüphane ihtiyacının karşılanması için ise dönemin milletvekilleri kütüphaneler için meclise ödeneklerin artırılması tekliflerinde bulunmuşlardır.¹⁶⁶

Halkevlerinin kapatılmasından sonra mal varlıkları hazineye, halkodaları buldukları yerlerdeki belediye ve köy tüzel kişiliğine devredilmiş, bazı binalar ise yeni açılan Türk Ocaklarına tahsis edilmiştir.¹⁶⁷ Halkevlerinin kapatılmasıyla birlikte yaygın eğitim hizmetleri, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde devam etmiştir.¹⁶⁸

DP Dönemi'nde birçok yabancı uzmanlardan istifade edilmiştir. Halk eğitimi alanında ise Türkiye'ye davet edilen uzman kişi Watson Dickerman'dır. 1951 yılında Türkiye'ye gelerek iki ay boyunca yaptığı geziler ile birlikte gözlemlerini gerçekleştiren Dickerman, Ankara'da öğretmen ve idarecilerin yer aldığı bir dizi seminer faaliyetlerini gerçekleştirdi. Raporunu üç ana bölümden oluşturan Dickerman, ilk bölümde halk eğitimi kavramının tanımı ve önemine, ikinci bölümde halk eğitimi faaliyetlerinde bulunan kişi, kurum ve kuruluşların tecrübe ettiği problemler ve önerilerine, üçüncü bölümde ise tamamen kendi tavsiyelerine değinmiştir. Dickerman'ın bu raporu VI. Milli Eğitim Şurası'nda gündeme alınıp değerlendirilmiştir. Raporda geçen Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde halk eğitimi dairesinin olması önerisinin değerlendirilmesi sonucunda İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde Halk Eğitim Şubesi oluşturulmuştur.¹⁶⁹

1955 yılı Meclis bütçe görüşmelerinde CHP meclis grubu adına konuşan Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü, iktidarın halk eğitimi konusundaki politikalarını eleştirmiş, okuma çağındaki çocuk sayısından daha geniş bir kitleye hitap eden çok cepheli bir halk eğitim şube oluşumunun gerekliliğini anlatmıştır. Bu görüşü belirtirken de fabrikada, hastanede, köylerde, cezaevlerinde halk eğitiminin yapılmasını, bu sebeple bu kurumun Milli Eğitim Bakanlığından ziyade, Başbakanlığa bağlı bir genel müdürlük olması gerektiğini dile getirmiştir.¹⁷⁰ Bakan Yardımcı, halk eğitimi kurumlarının Başbakanlığa bağlanması önerisine karşılık bir yorum yapmamıştır.

¹⁶⁵ Özdemir ve Aktaş, a.g.m., s. 260.

¹⁶⁶ Durmuşoğlu, a.g.t., s. 35.

¹⁶⁷ Özdemir ve Aktaş, a.g.m., s. 260.

¹⁶⁸ Tangülü, (2012), a.g.m., s. 399.

¹⁶⁹ Taşdöven, a.g.t., s. 92-93.

¹⁷⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 9, C: 5, O: 47, (23 Şubat 1955), s. 588-611.

Üç yıl sonra 1958 yılı Meclis bütçe görüşmelerinde CHP Milletvekili Turhan Feyzioğlu, söz alarak kürsüde halk eğitimi konusuna değinmiş, bu alanda çalışmaların yetersiz olduğunu, hükümetin 1955 yılında halkevlerinin halk eğitim merkezi olacağı yönündeki sözlerini yerine getirmediğini ve halkevlerinin kapatılmasıyla birlikte oluşan boşluğun henüz doldurulmadığını dile getirmiştir.¹⁷¹

Halk eğitiminin bilimsel açıdan ele alınması için öğretmen okullarının müfredatında yer alan eğitim sosyolojisi dersine konularak işlenmesi kararlaştırıldı. ABD ve diğer ülkelerin halk eğitimi konusunda inceleme yapmak ve uzmanlık yapmak için öğretmen ve öğrenciler gönderilmiştir. 1960 yılına gelindiğinde, yurt geneline yayılacak yaygın eğitim faaliyetlerini ve hizmetlerini sistemli bir şekilde yürütmek için Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur.¹⁷²

¹⁷¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 11, C: 2, O: 47, (26 Şubat 1958), s. 719.

¹⁷² Gezer, a.g.t., s. 79

3. GÜMÜŞHANE'DE EĞİTİM (1950-1960)

3.1. İlin Tarihi Gelişimi

Gümüşhane tarihine baktığımızda bu coğrafya üzerinde Roma, Makedonya ve Pers ile başlayan mücadeleler, daha sonra Bizans ve Sasani Devletleri'nin bu topraklardaki mücadeleleri ile devam etmiştir. Bu bölgedeki Türk hâkimiyeti ise Tuğrul Bey Dönemi'nde Selçukluların Bizans'a karşı kazandığı Pasinler Savaşı (1048) ile başlamıştır. Sonraki dönemlerde bölge hâkimiyetinde Kadıburhaneddin, İlhanlı, Celayirliler, Eratnaoğulları, Akkoyunlular ve Karakoyunlular görülmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in 1473 tarihinde Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ile yaptığı Otlukbeli Savaşı'nı kazanması ile Gümüşhane yöresinde Osmanlı egemenliği başlamış oldu. Bu yörenin Osmanlı'nın tam egemenliğine girmesi ise 1514 tarihinde Yavuz Sultan Selim zamanında gerçekleşmiştir.¹⁷³ Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde bu şehrin gümüş madenlerine sahip olmasından dolayı padişahın emri ile yörenin imarı başlamış ve burada birçok ev ve cami inşa edilmiştir. Gümüş ocaklarının açılması ile de yöre gelişmeye başlamıştır. 1828-1829 Osmanlı- Rus Savaşı ile I. Dünya Savaşı dönemlerinde Ruslar tarafından iki kez işgale uğrayan Gümüşhane, 1918 tarihinde Kazım Karabekir Paşa'nın bu şehre girmesi ile işgalden kurtarılmıştır.¹⁷⁴

Gümüşhane şehrinin sahip olduğu iki önemli unsurdan bahsetmemiz mümkündür. İlin yeraltı kaynaklarından gümüş madenleri ve şehrin stratejik değeridir. Gümüşhane, 19. yüzyıl boyunca Trabzon vilayetine bağlı bir sancak olarak, Anadolu'nun önemli maden kaynağı bölgelerinden birisi olmuştur.¹⁷⁵ Tarihi İpek Yolu, Çin'den başlayarak Anadolu'nun farklı kolları üzerinden Avrupa'ya kadar uzanan önemli bir ticaret yoludur. Anadolu'nun doğu kollarından birisi de Karadeniz limanlarına ulaşan Trabzon-Erzurum hattıdır. Bu hat üzerinde bulunan Gümüşhane, Trabzon limanına gelen malların aktarılması yönünde önemli bir geçiş vadisi konumundadır.¹⁷⁶ Günümüzde de halen bu şehir üzerinden Karadeniz limanları ile Doğu ve İç Anadolu Bölgeleri arasındaki ulaşım bağlantısı önemli ölçüde devam etmektedir.

¹⁷³ Kemal Saylan, "Gümüşhane Sancağı (1850-1918)", Doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2012, s. 3.

¹⁷⁴ İsmail Hayal, *Gümüşhane Eğitim Tarihi*, Trabzon: Gündüz Matbaacılık, 2014, s. 24-26.

¹⁷⁵ Kemal Saylan, "XIX. Yüzyılda Gümüşhane Sancağında Yaşanan Gayrimüslim Göçleri", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 2016, s. 276.

¹⁷⁶ Kemal Saylan, "Seyyahların Gözüyle Gümüşhane", *Gümüşhane Üniversitesi Yayınları*, 2015, s. 20.

3.2. İlin İdari ve Demografik Yapısı

17. yüzyılda Torul'la birleştirilmesi ile birlikte müstakil bir kaza haline getirilen Gümüşhane Sancağı, Osmanlı taşra teşkilatında konumunu sürdürmüştür. Yine bu dönemde Kelkit, Kovans, Kürtün, Milas ve Maçka olmak üzere toplam 5 kazadan oluşan Gümüşhane Sancağı'ndan Maçka Kazası 1852 yılında ayrılarak Trabzon Sancağı'na bağlanmıştır. 93 Harbi sonrasında Gümüşhane sınırlarında değişiklikler yaşanmış, Bayburt merkezli bir sancak oluşturularak Erzurum Eyaleti'ne bağlanmıştır. Ayrıca Şiran ve Kelkit kazaları Bayburt Sancağı'na bağlanmıştır. Ancak Bayburt Sancağı 1888 tarihinde lağvedilince bu iki kaza tekrar Gümüşhane Sancağı'na bağlanmıştır.¹⁷⁷

Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyet Dönemi'ne sancak statüsünü koruyarak giren Gümüşhane, Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924 tarihinde 491 sayılı kanunun 89. maddesi hükmünce il yapıldı. Daha önce Erzurum vilayetine önce kaza sonra sancak olarak bağlanan Bayburt, 1926 yılında Gümüşhane'ye bağlı bir ilçe konumuna getirildi.¹⁷⁸

1925-1926 tarihli Trabzon salnamesindeki verilere göre Gümüşhane vilayeti merkez ilçe ile birlikte Bayburt, Kelkit, Şiran ve Torul olmak üzere 5 ilçe, 5 bucak ve 377 köyden oluşmaktaydı. Yine aynı dönem salname kayıtlarına göre ilde 16.943 hane bulunduğu, bu hanelerde yaşayan insan sayısının 101.153 olduğu belirtilmektedir. 1927 tarihinde yapılan Cumhuriyet Dönemi'nin ilk nüfus sayımında Gümüşhane'nin toplam nüfusu 122.231 olarak tespit edilmiştir.¹⁷⁹ Bu tarihten sonra ülkede 5'er yıl aralıklarla nüfus sayımı yapılmaya çalışılmıştır. Bu sayımlar ile birlikte üretim çağındaki nüfusun belirlenmesi, eğitim durumu ve ekonomik alandaki veriler ile birlikte geleceğe yönelik devlet planları oluşturulmaya çalışılmıştır.

1927 nüfus sayımı sonuçlarına göre Gümüşhane'nin toplam 122.231 nüfusu içerisinde kadınların oranı daha fazlaydı. Bu oran % 53,1'dir. Türkiye ortalaması ise % 51,9 iken Gümüşhane'de yaşayan kadınların Türkiye ortalaması üzerinde olduğu görülür. Erkek nüfus oranının daha az olmasında erkeklerin askerde vatani görevde bulunması veya gurbette çalışıyor olması ile yakından ilgisi bulunmaktadır. Ayrıca ülkenin iki önemli savaş dönemini yaşamış olması da erkek nüfus açısından önemli bir oran değişimini oluşturmaktadır. Gümüşhane bu dönemde toplam nüfusu itibariyle 63 il

¹⁷⁷ Saylan, a.g.t., s. 18-19.

¹⁷⁸ Nursal Kumaş, "Gümüşhane İline Ait Demografi, Ekonomi ve Eğitim İstatistiklerinin Analizi (1925-1928)", *Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 2020, s. 194-195.

¹⁷⁹ Erdem Yavuz, "Resmi İstatistiklere Göre Gümüşhane'de Milli Eğitim Hareketleri (1923-1960)", *Mavi Atlas*, 9(2), s. 149.

arasından 49. sırada yer almış, ülke genelindeki tüm şehirler arasında küçük nüfuslu iller arasında olmuştur.¹⁸⁰

Gümüşhane'nin nüfus hareketlerini incelediğimizde Cumhuriyet'in ilk yıllarında ilde sürekli bir nüfus artışı olduğunu görmekteyiz. Nitekim bu artış 1970 yılına kadar devam etmiştir. Ülkedeki toplam nüfus ve Gümüşhane'nin bu nüfus içerisindeki yerini ve 1940 ile 1960 yılları arasındaki oransal değişimleri tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 12. Genel Nüfus Sayımlarına Göre Gümüşhane'nin Nüfus Miktarı ve Artış Oranları¹⁸¹

Yıllar	Türkiye Nüfusu		Gümüşhane Nüfusu	
	Nüfus Sayısı	Artış Oranı	Nüfus Sayısı	Artış Oranı
1940	17.820.950	17,3	181.290	9,52
1945	18.790.174	10,5	190.130	14,08
1950	20.947.188	22,9	203.994	11,51
1955	24.064.763	29,7	211.563	26,16
1960	27.754.820	28,94	243.115	15,52

Tablo 12 verilerine göre 1940-1960 yılları arasındaki nüfus sayımlarında artış oranı olarak Gümüşhane'nin sadece 1945 yılındaki ülke nüfusu artış oranını geçtiği görülmektedir. DP Dönemi'ne bakıldığında 1950 yılında Türkiye'nin nüfus artış oranı % 22,9 iken Gümüşhane'de yarısı kadar yani % 11,51 oranında bir nüfus artışı gerçekleşmiştir. 1955 ve 1960 yıllarında Gümüşhane yine genel nüfus artış ortalamasının altında kalmaya devam etmiştir.

3.3. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Eğitim Uygulamaları

3.3.1. Gümüşhane'de Eğitimin Genel Durumu

Gümüşhane'nin eğitim yapısı hakkında yapılacak olan analizler için ilk olarak iklim ve topoğrafik yapısı hakkında bilgi sahibi olmamız gerekmektedir. Çünkü bir yerleşim yerinin doğal şartları ve iklim özellikleri, o yerin nüfus sayısı ve bu nüfusun dağılımında önemli bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte yerleşim yerlerinin sosyoekonomik yapısını da belirleyen bu faktörler, çeşitli alanlardaki devlet yatırımlarının plan içeriklerini de şekillendirmektedir. Gümüşhane iline baktığımızda ise; doğal olumsuzlukların yer alması öncelikle nüfus sayısı ve dağılımını, sonrasında ise bu şehre olan devlet yatırımlarını doğrudan etkilemektedir.

¹⁸⁰ Kumaş, a.g.e., s. 197-199.

¹⁸¹ DİE, Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 29-Gümüşhane İli, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1970, s. 3.

Gümüşhane'nin, olumsuz doğal şartları ve buna bağlı olarak meydana gelen işsizlik sorunları neticesinde göç veren bir il olması önemli bir gerçekliktir. Çünkü bu gerçeğin doğurduğu sonuçlar eğitim yatırımlarını ve kalitesini doğrudan etkilemektedir. Özellikle ülke halkının büyük bir çoğunluğunun köylerde yaşadığı o dönemlerde Gümüşhane'de de aynı durum söz konusu olmuştur. Olumsuz yaşam şartlarının etkisi ile kırsaldan kente göç hareketleri yaşanmış, köylerdeki nüfusun azalması ile birlikte de bazı köy okullarının kapanmasına sebep olmuştur. Eğitim hizmetlerine ulaşmada yaşanan aksaklıklar en başta okuryazar oranını olumsuz derecede etkilemektedir. Bu durum ise şehrin eğitim düzeyini ortaya koyan önemli bir göstergedir.

Harf İnkılabından bir yıl önce Gümüşhane'deki okuryazar durumunu anlamamız açısından sayısal veriler bizim için önemlidir. 1927 yılında Gümüşhane'de yedi yaş ve yukarıdaki toplam nüfus içerisinde okuryazar erkek oranı %9,69'dur. Kadın nüfus içerisinde okuryazarlık oranı ise sadece %0,37'dir. Ülke geneline baktığımızda 19 ilde okuryazar olan erkek nüfus oranının %10'un altında olduğu görülmektedir. Bu illerden biri de Gümüşhane'dir. Erkek okuryazar oranının %20'nin altında kaldığı toplam il sayısı ise 55'tir. Yine ülke genelindeki okuryazar kadın oranının da çok düşük olduğu görülür. 38 ilde okuryazar kadın oranı %2'nin altındadır. Bu verilerden hareketle kız çocuklarının ve diğer kadınların eğitim hizmetlerinden çok uzak kaldığı veya mevcut eğitim hizmetlerinden yoksun bırakıldığı anlaşılmaktadır.¹⁸²

Harf İnkılabı sonrasında ülke genelinde başlatılan okuma yazma kurslarıyla birlikte Gümüşhane'de de bu kurslar başlatılmış ve okuma yazma bilenlerin sayısı hızlıca artmaya başlamıştır. Tablo 13, 1935 yılı itibariyle Gümüşhane'de okuma yazma bilen nüfus sayısı ve oranlarını göstermektedir.

Tablo 13. Gümüşhane'nin 1935-1960 Yılları Arasındaki Okur Yazar Durumu.¹⁸³

Yıllar	6 + Toplam Nüfus	Okuma Yazma Bilen					
		Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
1935	162.667	12.383	7,6	10.455	13,4	1.928	2,3
1945	147.752	29.717	20	22.784	33	6.933	9
1950	171.743	38.929	23	29.021	36	9.908	11
1955	164.087	47.849	29	35.089	46,57	12.760	14,38
1960	189.114	51.812	28	37.943	43,29	13.869	13,67

1927 yılında, Gümüşhane'de 7 yaş ve daha yukarıdaki nüfusun okuma yazma bilen oranı %3,2'yken millet mekteplerinin açılması ve bu mekteplerdeki okuma yazma

¹⁸² Vedat Şahin, "Gümüşhane'nin Eğitime Ait Verileri ve Bunlara Coğrafi Yapının Etkisi", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 25, İstanbul, Ocak – 2012, s. 306.

¹⁸³ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 9.

kursları ile birlikte 1935 yılında bu oran %7,6'ya yükselmiştir. İki katı kadar artan bu oran dışında asıl artışın 1935 ile 1945 yılları arasında gerçekleştiği görülmektedir. 1935 yılından 1945'e gelindiğinde okuma yazma bilenlerin oranında yaklaşık 3 kat gibi bir artışın yaşandığı görülmektedir.

1935 yılından, DP Dönemi'nin başladığı 1950 yılına kadar geçen süre içerisinde Gümüşhane'de okuma yazma bilenlerin artış oranı %200 olarak gerçekleşmiştir. DP Dönemi'nin ilk yıllarında ise eğitim çağı ve daha yukarısındaki nüfusun yaklaşık dörtte biri okuma yazma bilmekteydi. Bu oran %23 idi. On yıllık iktidarın sonunda ise okuma yazma bilenlerin oranı %28'e yükselmiştir. Bu durumda DP İktidarı döneminde Gümüşhane'de okuryazar oranında kayda değer bir yükseliş olmadığı görülmektedir. DP Dönemi'ne kıyasla Tek Parti Dönemi'nde Gümüşhane'de okuma yazma bilenlerin oranında daha hızlı bir yükselişin yaşanmış olmasında şüphesiz ki halk dersanelerinin önemli bir payı olmuştur.

DP Dönemi'nde ülke genelinde okuma ve yazma bilenlerde %28 oranında artış olduğu görülmektedir. Gümüşhane'de ise bu oran %21,7 olduğuna göre ülke genelinde meydana gelen artış oranının altında kaldığı görülmektedir.

1950 yılında Gümüşhane'de okuma yazma bilen kadın oranı % 11'ken 1960 yılında ise % 24'lük bir artış yaşanmış ve bu oran % 13,67'ye yükselmiştir. Okuma yazma bilen erkek oranı ise 1950 yılında %36'ken 1960 yılında bu oran % 20'lik bir artışla % 43,29'a yükselmiştir. Görüldüğü üzere kadınlardaki artış oranı, erkeklere oranla biraz daha fazla gerçekleşmiştir.

1946 ile 1950 yılları arasındaki Tek Parti yönetiminin kamu harcamalarına baktığımızda Milli Eğitim Bakanlığına devlet bütçesinden önemli bir payın ayrıldığını görmekteyiz. 1946 yılı bütçe harcamalarında %11.74 ile en yüksek pay eğitim harcamalarına ayrılmıştır. 1950 yılına kadar geçen 4 yılın eğitim pay oranı ise ortalama %12.08 olmuştur. Tek Parti Dönemi'nin son yıllarında özellikle eğitime önem verilmesinin Gümüşhane'de olumlu yansımaları olmuştur. 1949-1950 eğitim ve öğretim yılına baktığımızda okul, öğrenci ve öğretmen sayılarının en yüksek rakamlara ulaştığını görmekteyiz. Şehir genelindeki toplam ilkokul sayısı 219'a ulaşmıştır. Yine aynı dönemde Gümüşhane ve Bayburt Ortaokulu yanında Kelkit Ortaokulunun da açılmasıyla şehirdeki toplam ortaokul sayısı 3'e yükselmiştir.¹⁸⁴

Tek Parti iktidarının, dönemin evrensel krizleri karşısında iktidar yetkisini devrettiği 1950 yılına kadar ilgili hükümetlerin eğitime önem vermesiyle birlikte Gümüşhane'nin bu çalışmalardan faydalandığını görebilmekteyiz. Halk dersaneleriyle

¹⁸⁴ Yavuz, a.g.m., s. 152.

birlikte okuma yazma oranlarının arttırılmaya çalışılması yanında yine bu dönemde şehirde faaliyete sokulan ortaokullar, mesleki ve teknik okullar ile akşam kız sanat okulu ile birlikte şehirde eğitim hayatının canlanması yönünde ciddi atılımların yapıldığı görülmektedir.¹⁸⁵

DP Dönemi'nde temel eğitim özellikle önemsenmekte, parti programlarında ve ulusal basında belirtilmekteydi. Gümüşhane'de 1950 yılı itibariyle var olan ilkokul sayısının 221 adet olduğu, 1954-1955 eğitim ve öğretim yılında 233, 1959-1960 eğitim ve öğretim yılında ise ilkokulların 283'e yükseldiği görülür. DP'nin ilk yıllarında 221 ilkokul sayısı ile ülkedeki payı %1,26 iken 1960 yılına gelindiğinde bu pay küçük bir artışla %1,3'e yükselmiştir.

1950-1960 yılları arasında Gümüşhane'de ortaöğretim kurumları olarak 1956 açılış tarihli bir lise ile birlikte toplamda 4 mesleki ve teknik okul yer almaktaydı. Halk dersaneleri olarak ise DP Dönemi'nde birçok dersane kapatılmış ve sayıları 5'e düşmüştür.

3.3.2. İlköğretim

DP'nin eğitim politikasında temelde ele aldığı husus özellikle ilköğretim yapılanması olmuştur. 1946 tarihli parti programında da özellikle eğitim sisteminin temelini ilköğretimin oluşturduğu belirtilmekteydi. DP, tüm yurttaki çocukların ilk eğitim çağından başlayarak, eğitim fırsatlarından her vatandaşın yararlanmasını istediğini ortaya koymaktaydı.

DP Dönemi'nden önce, Gümüşhane'deki ilköğretim hizmetlerinin durumu hakkında ortaya koyacağımız veriler ve bu veriler ışığında DP'nin son eğitim yılı olan 1959-1960 dönemindeki ilköğretim verileri arasındaki oransal değişimler, Gümüşhane'nin ilköğretimdeki eğitim yapısı hakkında gelinen noktayı ortaya koyması açısından önemlidir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Gümüşhane'de toplam 53 ilkokul bulunmaktaydı. 1927-1928 eğitim yılında toplamda 53 olan ilkokul sayısı, 1938-1939 eğitim yılında 51'e düşmüştür. Atatürk Dönemi'nin belirtilen yılları arasında Gümüşhane'deki ilkokul sayılarında bir azalma gerçekleşirken öğrenci sayılarında ise % 137'lik bir artış yaşanmıştır.

1939-1940 eğitim yılında Gümüşhane'de ilkokul sayısında ciddi bir artış yaşandığı görülür. Bir önceki eğitim öğretim yılında il genelindeki toplam ilkokul sayısı 51'ken İsmet İnönü Dönemi'nin 1939-1940 eğitim ve öğretim yılında okul sayısı 132'ye çıkmıştır. Bu hızlı artışın sebebi ise köylerde açılan üç yıllık eğitimli köy

¹⁸⁵ Yavuz, a.g.m., s. 152.

ilkokullarıdır. İsmet İnönü Dönemi'nin son eğitim ve öğretim yılı olan 1949-1950 ders yılında ise Gümüşhane'deki ilkokul sayısı 219'a yükselmiştir. DP İktidar Dönemi'nin ders yılı başlangıcı olan 1950-1951 eğitim ve öğretim yılında 221 ilkokul bulunurken, 1959-1960 ders yılında 283'e yükselmiştir. Tek Parti Dönemi'nde Gümüşhane'deki ilkokul sayısındaki artış, DP Dönemi'nden kat kat fazla gerçekleşmiştir. DP Dönemi'nde okul artış oranlarının önceki iktidar dönemine oranla daha az olmasının sebebi, 1954 yılında köy enstitülerinin kapatılması ve öncesinde köylü vatandaşların okul yapımındaki yükümlülüklerinin kaldırılması ile açıklanabilir. Tabii bunun yanında İsmet İnönü Dönemi'nde etkili bir ilköğretim seferberliği başlatılmış ve ülke çapında olumlu sonuçları da alınmıştır.

Gümüşhane'nin ilköğretimdeki tarihsel değişim sürecini daha erken dönemlerden başlatmamız gerekmektedir. Tablo 14'te verilen ilköğretim istatistik rakamları, Atatürk Dönemi'nin 1927 ile 1932 yılları arasındaki beş yıllık sürecini kapsamaktadır.

Tablo 14. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Gümüşhane'deki Resmi İlkokullar ve Öğrenci Sayıları.¹⁸⁶

Öğretim Yılları	Okul Sayısı			Öğrenci Sayısı				
	Şehir	Köy	Toplam	Şehir		Köy		Toplam
				E	K	E	K	
1927-1928	12	41	53	645	181	1.512	7	2.345
1928-1929	15	40	55	715	212	1.015	133	2.075
1929-1930	9	35	44	481	143	1.107	274	2.005
1930-1931	10	36	46	625	218	1.187	370	2.400
1931-1932	8	38	46	548	215	1.453	469	2.685

Tablo 14, 1927 ile 1932 yılları arasında Atatürk Dönemi'ndeki Gümüşhane'nin ilkokul yapısı hakkında bir veri ortaya koymaktadır. Bu verilere göre 1927-1932 yılları arasında hem şehir merkezlerinde hem de köylerde okul sayısında azalma olduğu görülmektedir. 1927 yılında 53 olan ilkokul sayısı, 1932 yılında %13'lük bir azalma ile 46'ya düşmüştür. Fakat 1927 yılında 2.245 olan ilkokul öğrenci sayısı, 1932 yılında %19,5 oranında bir artışla 2.685'e yükselmiştir.

Okul sayısı azalırken öğrenci sayıları ise artış göstermiştir. 1927 yılından 1932'ye gelindiğinde şehir merkezlerindeki erkek öğrenci sayılarında azalma yaşanmışken kız öğrenci sayılarında ise artış meydana gelmiştir. 1927-1928 eğitim yılında şehir merkezlerindeki toplam 826 öğrencinin %78'i erkek, %22'si kız öğrenci; 1931-1932

¹⁸⁶ DİE, Maarif İstatistikleri, 1923-1932, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s. 18-19. DİE, Maarif İstatistiği, 1932-1933, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s. 2-3. DİE, Maarif İstatistiği, 1933-1934, Devlet Matbaası, İstanbul, 1935, s. 22.

eğitim yılında ise toplam öğrencinin %71,8'i erkek öğrenci, %28,2'si ise kız öğrencidir. Kısmen dahi olsa kız öğrencilerin sayısında %6 oranında bir artış meydana gelmiştir. Köy okullarında ise durum daha çok farklıdır. 1927-1928 eğitim yılında köy okullarındaki toplam öğrencinin %99,5'i erkek öğrenci iken kız öğrenci oranı ise sadece %0,5'tir. 1931-1932 yılında ise bu durum oldukça değişmiştir. Bu eğitim yılında toplam öğrenci sayısının %75,5'i erkek öğrenci, %24,4'ü ise kız öğrencidir. 5 yıl gibi kısa bir süre içerisinde %24 oranında bir artışla kız öğrencilerin eğitim hayatına kazandırılmasında bir başarı elde edilmiştir.

1927-1928 eğitim yılında şehir ve köylerdeki toplam öğrenci sayısı 2.345'tir. Bu eğitim yılında il genelindeki toplam öğrencinin %35'i şehirlerde, %65'i ise köylerde öğrenim görmektedir. 1931-1932 eğitim yılında ise il genelindeki toplam 2.685 öğrencinin %28'i şehirlerde, %72'si ise köylerde öğrenim görmektedir.

Gümüşhane'nin Atatürk Dönemi'ndeki ilköğretim yapısını daha detaylı anlamamız bakımından tablo 15 verilerini incelememizde fayda vardır.

Tablo 15. 1932-1933 Eğitim-Öğretim Yılı, Gümüşhane İli ve İlçelerinde Resmi İlkokullar ve Öğrenci Sayıları.¹⁸⁷

Yerleşim Yeri	Okul Sayısı		Toplam Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı						Toplam Öğrenci Sayısı
	Şehir	Köy		Şehir			Köy			
				E	K	T	E	K	T	
Gümüşhane	3	7	10	263	146	409	267	106	373	782
Bayburt	2	10	12	159	29	188	528	246	774	962
Kelkit	1	8	9	119	45	164	298	135	433	597
Şiran	1	6	7	85	45	130	202	97	299	429
Torul	1	7	8	62	6	68	273	48	321	389
Toplam	8	38	46	688	271	959	1.568	632	2.200	3.159

Tablo 15'te yer alan verilere baktığımızda 1932-1933 eğitim yılında il geneli okul ve öğrenci sayısında Bayburt'un birinci sırada olduğu görülmektedir. Bu durumun anlaşılması açısından iki yıl sonra gerçekleştirilen 1935 tarihli nüfus sayımına göre; Gümüşhane merkezde 3.161, nahiye ve köylerde 23.714 nüfus bulunurken, Bayburt merkezde 10.339, nahiye ve köylerde 54.474 nüfusun var olduğu anlaşılmaktadır.¹⁸⁸

Şehir merkezlerine oranla köylerde okuyan öğrenci oranının en fazla olduğu yer %80,5 ile Bayburt, en az olduğu yerleşim yeri ise %48 ile Gümüşhane'dir. Şehir merkezlerindeki ilkokullar karşılaştırıldığında; Gümüşhane merkezdeki erkek kız öğrenci oranının, diğer şehir merkezlerindeki kız öğrenci oranlarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Kız öğrenci oranının en az olduğu şehir merkezi ise Torul

¹⁸⁷ DİE, Maarif İstatistiği, 1932-1933, s. 46.

¹⁸⁸ DİE, Genel Nüfus Sayımı, Gümüşhane Vilayeti, C.26, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul, 1937, s. 5.

ilçesidir. İl genelindeki köy ilkokullarını karşılaştırdığımızda ise; Bayburt'un köylerindeki kız öğrenci oranının diğer ilçelerin ve il merkezine bağlı köylerin kız öğrenci oranından daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu oranın en az olduğu yer ise yine Torul ilçesidir.

Bu durumda akla gelen soru şudur; Torul ilçesindeki hem merkez hem de köy okullarındaki kız çocuk öğrenci oranının tablodaki diğer yerleşim yerlerine göre az olmasının sebebi Torul ilçe merkezi ve köylerde kız çocuk nüfusun daha az olmasından mı kaynaklanmaktadır? 1935 tarihli nüfus sayımında Gümüşhane ve Bayburt hariç diğer yerleşim yerlerinin yaş gruplarına göre nüfus dağılımını gösteren bir veri bulunmamaktadır. Ancak Torul için sayım sonuçlarında belirtilen kadın ve erkek nüfus oranları kısmen de olsa kullanacağımız bir veri konumundadır. Bu verilere göre Torul'un, diğer yerleşim yerlerine kıyasla kadın nüfus oranının erkek nüfusu oranına göre daha fazla olduğu Gümüşhane'den sonra geldiği görülmektedir. Gümüşhane'de bu oran %53,5 iken Torul'da % 53,3' tür.¹⁸⁹ Sonuç olarak Torul ilçesi ve köylerinde kız çocuklarının aileleri tarafından okutulması konusunda ebeveynlerin pek de hassas davranmadıkları veya coğrafi yapının elverişsizliği sebebiyle kız çocuklarını okula göndermedikleri düşünülebilir.

Gümüşhane'de 1927 ile 1933 yılları arasında ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin sayısal verileri ise tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Gümüşhane'de Resmi İlkokullardaki Öğretmen Sayıları.¹⁹⁰

Yıllar	Şehirlerde			Köylerde			Genel Toplam		
	E	K	Toplam Sayı	E	K	Toplam Sayı	E	K	Toplam Sayı
1927-1928	29	7	36	43	-	43	72	7	79
1928-1929	40	11	51	35	-	35	75	11	86
1929-1930	23	12	35	32	-	32	55	12	67
1930-1931	31	10	41	40	1	41	71	11	82
1931-1932	30	9	39	41	1	42	71	10	81
1932-1933	35	11	46	37	1	38	72	12	84

Tablo 16'da belirtilen sayısal verilere göre Atatürk Dönemi'nin 1927-1933 yılları arasında Gümüşhane'de öğretmen sayılarının az da olsa arttığı görülmektedir. Tablo 14'e göre 1927-1932 yılları arasında ilkokul sayılarında her ne kadar azalma gerçekleşmişse de, tablo 16 verilerine göre öğretmen sayılarında bir artış olduğu

¹⁸⁹ DİE, Genel Nüfus Sayımı, Gümüşhane Vilayeti, s. 5.

¹⁹⁰ DİE, Maarif İstatistikleri 1923-1932, s. 80-81. DİE, Maarif İstatistiği, 1932-1933, s. 2. DİE, Maarif İstatistiği, 1933-1934, s. 22.

görülmektedir. Şehir merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin sayısı artarken köylerde görev yapan öğretmenlerin ise sayılarının azaldığı görülmektedir. 1930-1931 eğitim yılına kadar köylerde kadın öğretmenler görev almamıştır.

Yine Atatürk Dönemi'nin son altı yılı için Gümüşhane'nin ilköğretim yapısında detayları gösteren tablo 17 verileri, şehrin o dönemdeki ilkokul eğitim haritasını ortaya koyması açısından önemlidir.

Tablo 17. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1933-1939), Gümüşhane İli ve İlçelerinde İlkokul ve Öğrenci Sayıları.¹⁹¹

Yıllar	Yerleşim Yeri	Okul Sayısı		Toplam Okul Sayısı	Öğrenci Sayıları						Toplam Öğrenci Sayısı
		Şehir	Köy		Şehir			Köy			
					E	K	T	E	K	T	
1933-1934	Gümüşhane	4	8	12	281	175	456	348	152	500	956
	Bayburt	3	9	12	319	89	408	578	260	838	1.246
	Kelkit	1	9	10	134	43	177	377	141	518	695
	Şiran	1	6	7	102	56	158	233	77	310	468
	Torul	1	6	7	89	8	97	298	54	352	449
	Toplam	10	38	48	925	371	1.296	1.834	684	2.518	3.814
1938-1939	Gümüşhane	4	8	12	411	237	648	532	224	756	1.404
	Bayburt	1	13	14	481	158	639	862	389	1.251	1.890
	Kelkit	1	8	9	161	43	204	527	193	720	924
	Şiran	1	8	9	134	70	204	362	126	488	692
	Torul	1	6	7	142	14	156	406	84	490	646
	Toplam	8	43	51	1.329	522	1.851	2.689	1.016	3.705	5.556

Tablo 17 verilerine göre 1933-1934 eğitim yılında Gümüşhane ili genelindeki şehir merkezi ilkokullarının sayısı 10 iken 1938-1939 eğitim yılında bu sayı 8'e düşmüştür. İl genelindeki köy ilkokulları sayısı ise belirtilen tarihler arasında artış göstermiştir. Toplam ilkokul sayısı 1933-1934 eğitim yılında 48 iken %6,2'lik bir artışla 1938-1939 eğitim yılında 51'e yükselmiştir. 1933-1934 eğitim yılında şehir merkezlerinde öğrenim gören kız öğrencilerin oranı %27 iken 1938-1939 eğitim yılında ise bu oran %28'e; 1933-1934 eğitim yılında köy okullarında öğrenim gören kız öğrencilerin oranı %27 iken 1938-1939 eğitim yılında ise %33'e yükselmiştir. Köy okullarında öğrenim gören kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla yükselişi, beş yıllık süreçte daha fazla gerçekleşmiştir.

1938-1939 eğitim yılına gelindiğinde Gümüşhane ve Torul'un merkez ve köylerinde okul sayılarında herhangi bir sayısal değişim olmamıştır. Diğer yerleşmelerde ise genel olarak artışlar yaşanmıştır. 1933-1934 eğitim yılında şehir

¹⁹¹ DİE, Maarif İstatistiği 1933-1934, s. 30-125. DİE, Maarif İstatistiği 1938-1939, Ulusal Matbaa, Ankara, 1942, s. 26-99.

merkezlerindeki toplam öğrenci sayısı 1.296 iken 1938'e gelindiğinde bu sayılar %43 oranında artarak 1.851'e yükselmiştir. Aynı yıllar arasında toplam köy öğrenci sayısı 2.518 iken %47'lik bir artışla 3.705'e yükselmiştir. Tüm öğrencilerin artış oranı ise %45'tir.

Atatürk Dönemi'nin son altı yıllık dönemindeki Gümüşhane'nin öğretmen sayıları ise tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1933-1939), Gümüşhane'de İlkokul Öğretmen Sayıları.¹⁹²

Yıllar	Öğretmen Sayıları		
	Şehirlerde	Köylerde	Toplam
1933-1934	35	46	81
1938-1939	41	63	104

Tablo 18 verilerine göre 1933-1934 eğitim yılından 1938-1939 eğitim yılına kadar şehir merkezlerinde görev yapan öğretmen sayısında %17'lik bir artış yaşanmış, öğretmen sayıları 35'ten 41'e yükselmiştir. Köy okullarında ise %37 oranında bir artış gerçekleşmiş, köy öğretmenleri sayısı 1933-1934 eğitim yılında 46 iken 1938-1939 eğitim öğretim yılında 63'ya yükselmiştir.

Eğitim yatırımları bir ülkenin en kıymetli yatırımları arasındadır. Atatürk Dönemi'nde Gümüşhane iline ayrılan ilköğretim bütçelerini iki tablo halinde belirtecek olursak; ilk olarak tablo 19'da 1927-1932 yılları arası; tablo 20'de ise 1934 ile 1939 yılları arasındaki bütçe verileri gösterilmiştir.

Tablo 19. Atatürk Dönemi (1927-1932), Gümüşhane İli Resmi İlkokullar Bütçesi.¹⁹³

Yıllar	Masraflar		Toplam
	Maaşlar ve Ücretler	Maaş ve Ücret Dışındaki Masraflar	
1927-1928	56.035	16.083	72.118
1928-1929	78.797	47.686	126.483
1929-1930	54.174	72.806	126.980
1930-1931	49.494	44.496	93.990
1931-1932	59.650	25.500	85.150

Tablo 19 verilerine göre 1927-1928 eğitim öğretim yılından sonra başlayan eğitim döneminde Gümüşhane'nin eğitim harcamalarında önemli bir artış olduğu görülmektedir. Özellikle maaş ve ücret artışları dışında diğer masraflar olarak

¹⁹² DİE, Maarif İstatistiği 1933-1934, s. 196-197; DİE, Maarif İstatistiği 1938-1939, s. 158.

¹⁹³ DİE, Maarif İstatistikleri 1923-1932, s. 96.

nitelendirilen inşaat, bakım-onarım ve eğitim araç ve gereçleri ihtiyaçlarının karşılanması konusunda önemli çalışmalar yapıldığı verilerden anlaşılmaktadır. Bu harcamalar bir sonraki eğitim yılında da artarak devam etmiş ancak 1930-1931 eğitim yılı itibariyle ilköğretim harcamalarında azalmalar meydana gelmiştir.

1934-1935 eğitim öğretim yılı itibariyle Atatürk Dönemi'nin son eğitim yılı olan 1938-1939 yılına kadar geçen beş yıllık zaman diliminde Gümüşhane'nin ilköğretim bütçesi tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20. Atatürk Dönemi'nde, Gümüşhane'de Son Beş Yıllık (1934-1939) Resmi İlkokullar Eğitim Bütçesi.¹⁹⁴

Yıllar	Masraflar (Lira)		
	Maaş ve Ücret	Diğer Masraflar	Toplam
1934-1935	59.233	19.923	79.156
1935-1936	61.193	9.083	70.276
1936-1937	68.783	9.424	78.207
1938-1939	81.452	5.991	87.443

Tablo 20 verilerine göre Gümüşhane'nin resmi ilkokullarında Atatürk Dönemi'nin son beş yıllık eğitim harcamalarının ortalaması 78.771 liradır. Bir önceki altı yıllık dönemin eğitim harcamalarındaki ortalaması ise tablo 19'a göre 100.944 liradır. 1935-1936 eğitim öğretim yılı, Atatürk Dönemi'nin (1927'den itibaren) Gümüşhane'nin resmi ilkokullarında en az harcamanın yapıldığı dönemdir. Bu rakam ise 70.276 liradır. Bu eğitim yılından itibaren ise eğitim harcamaları giderek artmaya başlamıştır.

İsmet İnönü Dönemi'nde, Gümüşhane'deki resmi ilkokulların durumuna bakacak olursak, tablo 21'de belirtilen rakamlar, on yıllık bir zaman dilimindeki okul, öğrenci ve öğretmen sayılarını ortaya koymaktadır.

Tablo 21. İsmet İnönü Dönemi'nde, Gümüşhane'de Resmi İlkokullarda Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı.¹⁹⁵

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci			Öğretmen		
		E	K	Toplam	E	K	Toplam
1939-1940	132	5.987	2.271	8.258	174	12	186
1944-1945	176	8.020	3.188	11.208	207	22	229
1949-1950	219	10.770	6.147	16.917	320	68	388

¹⁹⁴ DİE, Kültür İstatistiği, 1934-1935, Köy Hocası Matbaası, No:81, Ankara, s. 184. DİE, Kültür İstatistiği, 1935-1936, Mehmed İhsan Matbaası, Ankara, 1937, s. 124. DİE, Kültür İstatistiği, 1936-1937, Sakarya Matbaası, İstanbul, 1938, s. 129.

¹⁹⁵ DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl (1923-1973), s. 24.

İsmet İnönü Dönemi'nin on yıllık süresi boyunca 1939-1940 eğitim yılında 132 olan okul sayısı, 1949-1950 eğitim yılında 219'a yükselmiştir. Gümüşhane'nin resmi ilkokullarında gerçekleşen bu sayısal artış, %66'lık bir artış olarak gerçekleşmiştir. Öğrenci sayıları 1939-1940 eğitim yılında toplamda 8.258 iken 1949-1950 eğitim yılına gelindiğinde %105 oranında bir artış ile 16.917'ye ulaşmıştır. Öğretmen sayısında ise 1939-1950 yılları arasında %109'luk önemli bir artış gerçekleşmiştir. 1944-1945 eğitim yılında 3.188 olan ilkokul kız öğrenci sayısı 1949-1950 yılında iki katına yakın yükselmiştir. 1939-1940 eğitim yılında toplam ilkokul öğrenci sayılarındaki kız öğrenci oranı %27,5'ken 1949-1950 eğitim yılındaki kız öğrenci oranı %38'e yükselmiştir. 1939-1940 eğitim yılında Gümüşhane ilkokullarında görev yapan öğretmenlerden kadın öğretmen oranı %6,45'ken 1949-1950 eğitim yılında ise %17,5'e yükselmiştir.

Tablo 22, DP Dönemi'nde Gümüşhane'de ilkokulların okul, öğrenci ve öğretmen sayılarını göstermektedir. Tabloyu incelediğimizde, o dönemdeki ilkokul sayıları ve bu okullarda öğrenim gören öğrenci ve eğitim hizmeti sunan öğretmen sayıları hakkında bilgi edinebiliriz.

Tablo 22. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Resmi İlkokullarda Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.¹⁹⁶

Öğretim Yılları	Okul Sayısı			Öğrenci			Öğretmen		
	Şehirlerde	Köylerde	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam
1950-1951	11	210	221	10.973	6.465	17.438	350	72	422
1951-1952	11	214	225	11.064	6.570	17.634	348	68	416
1952-1953	11	211	222	10.720	6.128	16.848	341	75	416
1953-1954	11	212	223	10.554	6.145	16.699	348	64	412
1954-1955	11	222	233	10.836	6.113	16.949	358	61	419
1955-1956	11	219	230	10.756	5.968	16.724	348	50	398
1956-1957	12	243	255	11.873	6.534	18.407	392	55	447
1957-1958	15	255	270	12.739	6.821	19.560	454	58	512
1958-1959	15	254	269	12.996	6.877	19.873	443	64	507
1959-1960	15	268	283	13.768	6.968	20.736	452	72	524

Tablo 22 verilerine göre DP Dönemi'nde 1956-1957 eğitim öğretim yılına kadar okul, öğrenci ve öğretmen sayılarında pek bir artış yaşanmamıştır. Hatta öğrenci ve öğretmen sayılarında dönemin ilk yıllarına göre azalmalar meydana gelmiştir. 1956-1957 eğitim öğretim yılından itibaren ise genel bir artış söz konusudur.

¹⁹⁶ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1950-1951, No:346, Ankara, s. 39-323. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1951-1952, No:355, Ankara, s. 39-323. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1952-1953, No:361, Akın Matbaacılık, Ankara, s. 40-329. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1953-1960, No:431, s. 33- 212.

1950-1951 ders yılında 221 olan ilkokul sayısı, %228'lik bir artışla 1959-1960 ders yılında 283'e yükselmiştir. 1950-1951 ders yılında Gümüşhane' deki ilkokullarda toplam 17.438 öğrenci öğrenim görmüştür. 1959-1960 ders yılında ise öğrenim gören öğrenci sayısı %19 oranında bir artışla 20.736'e yükselmiştir. Öğretmen sayısı olarak 1950-1951 ders yılında 422 öğretmen görev alırken, 1959-1960 ders yılında %24'lük bir artışla öğretmen sayısı 524'e yükselmiştir.

İlkokullarda öğrenim gören öğrencilerin cinsiyet durumlarına baktığımızda, tüm ders yıllarında erkek öğrenci sayısının kız öğrenci sayısına oranla yaklaşık iki kat fazla olduğu görülmektedir. Bu oran farkının en fazla olduğu ders yılı ise 1959-1960 eğitim öğretim yılıdır. Bu okullarda görev yapan öğretmenlerin cinsiyet dağılımlarına baktığımızda ise DP'nin ilk yıllarında Gümüşhane ilkokullarında görev yapan erkek öğretmen sayısı, kadın öğretmen sayısına oranla ortalama 5 kat fazla iken son yıllarda ise bu ortalama 6-7 kata yükselmiştir. Tablo 21'e göre 1939-1940 ders yılında Gümüşhane'de erkek öğretmen sayısı kadın öğretmen sayısına oranla 14 kat fazlayken 1950 yılındaysa bu fazlalık yaklaşık 5 kat olarak gerçekleşmiştir. Demek oluyor ki Demokrat Parti Dönemi'nde on yıllık süreç içerisinde ilkokullarda kadın öğretmen oranı gittikçe artış göstermiştir.

Tablo 23, DP Dönemi'nde Gümüşhane'deki resmi ilkokulların yıllara göre eğitim bütçesini göstermektedir. Tabloyu incelediğimizde 1950-1955 yılları arasında gerçekleşen eğitim harcamaları hakkında bilgi edinebiliriz. 1955 yılı sonrası için DİE istatistiklerinde herhangi bir bilgi paylaşılmamıştır.

Tablo 23. DP Dönemi'nde, Gümüşhane'de Resmi İlkokulların Eğitim Bütçesi.¹⁹⁷

Yıllar	Masraflar (Lira)		
	Maaş ve Ücret	Diğer Masraflar	Toplam
1950-1951	638.091	146.934	785.025
1951-1952	552.633	149.245	701.878
1952-1953	785.058	153.628	938.686
1953-1954	827.520	427.110	1.254.630
1954-1955	836.437	699.005	1.535.442
1955-1956	908.027	695.074	1.603.101

Tablo 23'e göre eğitim giderlerinin sürekli arttığını görmekteyiz. Gümüşhane'de ilköğretim kademesinde 1950-1951 ders yılında 785.025 lira olan toplam eğitim giderlerinin %81'i maaş ve ücret, %19'u diğer masraflara harcanmışken 1955-1966 ders

¹⁹⁷ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1950-1951, s. 350. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1951-1952, s. 350. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1952-1953, s. 356. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1953-1960, s. 284.

yılında toplam eğitim gideri olan 1.603.101 liranın %57'si maaş ve ücretlere, %43'ü ise diğer masraflara harcanmıştır. Diğer masraflar olarak tanımlanan yolluk, tazminat, donanım ve yardımcı hizmetli giderleri gibi harcamalar özellikle 1953-1954 ders yılından itibaren artarak devam etmiştir. Sadece 1955-1956 ders yılında diğer masraflar kısmında küçük bir düşüş yaşanmıştır. Bu eğitim giderlerinin %85 gibi büyük bir oranı devlet bütçesinden, diğer geri kalan kısmı ise il bütçelerinden karşılanmıştır.

3.3.3. Ortaöğretim

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında ortaöğretim kurumlarının teşkilat yapısı ve amaçları konusunda birtakım çalışmalar yapılmıştır. Fakat ortaöğretim kurumlarının amaçları ilk defa geniş çaplı olarak 1927 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan "Lise ve Orta Mektep Talimatnamesi" ile açıklanmıştır. Bu talimatnameye göre ortaöğretim kurumları öğrencilere ortak genel kültür bilgilerinin verilmesi yanında, onların ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunabileceği mahiyette şahsi ve toplumsal sorunlarının üstesinden gelebileceği güçte ve donanımda kazanımlar elde edebileceği yeterlilikleri sunmak, onları yükseköğretime ve meslek hayatına hazırlamak gibi birtakım amaçları içermektedir. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin oluşturulması için ise 8 Ekim 1943 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Ankara'da bir konferans düzenlenmiştir. Bazı lise müdürlerinin de katılımıyla gerçekleşen konferans çalışmaları sonucunda 21 Ekim 1943 tarih ve 173 sayılı Kanun ile "Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği" oluşturulmuştur.¹⁹⁸ Bu yönetmeliğe göre ortaöğretim kurumları ortaokul ve lise olarak iki kısma ayrıldı. Bu yönetmeliğin belirlediği amaçlara göre ortaokullar, öğrencilerini lise ve meslek liselerine hazırlamakla birlikte ilköğretim sonrası için temel bilgilerin öğretilmesi konusunda eğitim verirken liseler de yükseköğretim için temel yeterliliklerin verilebileceği ve bir üst kurumlara hazırlayacağı şeklinde amaçları ortaya koymaktadır. Beş veya altı yıl olarak ilkokul sonrasında eğitim veren mesleki ve teknik eğitim okulları ise 1962 tarihine kadar eğitim ve öğretim hizmetlerine devam etmişlerdir. Sonuç itibarıyla ortaöğretim kurumları denildiğinde karşımıza çıkan okullar: ortaokullar, liseler ve mesleki ve teknik okullar olmaktadır.¹⁹⁹

Gümüşhane'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında iki ortaokul bulunmaktaydı. Bunlardan bir tanesi önceki yıllarda "Erkek Orta Mektep" diye adlandırılan ve 1928 yılı itibarıyla karma ortaokula dönüşen Gümüşhane merkezindeki ortaokuldur. Diğerisi ise

¹⁹⁸ Zerrin Güney, "1940-1960 Yılları Arasında Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi", Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2014, s. 52-53.

¹⁹⁹ Koç, a.g.t., s. 100.

1928-1929 eğitim ve öğretim yılında faaliyete başlamış olan Bayburt Ortaokuludur. 1950 tarihinden sonra ise Kelkit ve Torul ilçelerinde ortaokulun açılmasıyla birlikte Gümüşhane'deki ortaokul sayısı 4'e yükselmiştir. Mesleki eğitim faaliyetinde bulunacak olan Gümüşhane Erkek Sanat Okulu ise eğitim ve öğretim faaliyetine 1946-1947 ders yılında başlamıştır. 9 öğretmenin görev aldığı bu okulda, toplam 108 öğrenci okula kayıt yaptırmıştır. Bu okul ilk mezunlarını 1949 yılında vermiş, 1949-1950 eğitim ve öğretim yılı itibariyle de okula enstitü kısmı eklenmiştir.²⁰⁰

3.3.3.1. Ortaokullar

Gümüşhane merkez ve ilçe yerleşim birimlerinde ortaokula kayıt yaptıran ve bu tür okullarda eğitimine devam eden öğrenci sayısının çok az olduğu görülür. Ortaokulların sadece il ve ilçe merkezlerinde olduğu düşünülürse bu durumun gayet normal olduğu düşünülebilir. Ancak bunun yanında öğrencilerin ortaokula erişim imkânları da ayrıca değerlendirilmelidir. Özellikle köylerde küçük yaşlarda evliliklerin gerçekleşmesi, erkek çocuklarının evin geçimi konusunda ailesine yardım etmek zorunda kalması ve köylerden yerleşim merkezlerine olan ulaşımında yaşanan büyük zorluklar sebebiyle ortaokul öğrenci sayılarının çok az olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet'in 10. yılında Gümüşhane'de iki ortaokul eğitim hizmeti vermekteydi. Bu okullar Gümüşhane ve Bayburt merkezindeki ortaokullardı. Tablo 24, Atatürk Dönemi'nin 1932 ile 1939 yılları arasındaki şehirde yer alan ortaokulların öğrenci ve öğretmen sayılarını göstermektedir.

Tablo 24. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (Atatürk Dönemi) Gümüşhane'de Resmî Ortaokulların Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.²⁰¹

Yıllar	Okullar	Öğrenci Sayısı			Toplam Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı			Toplam Öğretmen Sayısı
		E	K	T		E	K	T	
1932-1933	Gümüşhane Ortaok.	63	10	73	137	5	-	5	8
	Bayburt Ortaokulu	58	6	64		3	-	3	
1933-1934	Gümüşhane Ortaok.	72	5	77	149	4	-	4	9
	Bayburt Ortaokulu	67	5	72		5	-	5	

²⁰⁰ Önder Duman, "Maarif Yıllıklarına Göre Cumhuriyet'in İlk Çeyreğinde Gümüşhane'de Eğitim (1923-1950)", *Mavi Atlas*, 7/2016, s. 67-70.

²⁰¹ DİE, Maarif İstatistiği, 1932-1933, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s. 172-192; DİE, Maarif İstatistiği, 1933-1934, Devlet Matbaası, İstanbul, 1935, s. 246-286; DİE, Kültür İstatistiği, 1934-1935, Köy Hocası Matbaası, No:81, Ankara, s. 214-289; DİE, Kültür İstatistiği, 1935-1936, Mehmed İhsan Matbaası, Ankara, 1937, s. 151-169; DİE, Kültür İstatistiği, 1936-1937, Sakarya Matbaası, İstanbul, 1938, s. 157-175; DİE, Maarif İstatistiği, 1937-1938, Sühulet Basımevi, İstanbul, 1939, s. 169-188; DİE, Maarif İstatistiği, 1938-1939, Ulusal Matbaa, Ankara, 1942, s. 268-269.

Tablo 24. (Devamı)

Yıllar	Okullar	Öğrenci Sayısı			Toplam Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı			Toplam Öğretmen Sayısı
		E	K	T		E	K	T	
1934-1935	Gümüşhane Ortaok.	79	5	84	146	9	1	10	17
	Bayburt Ortaokulu	58	4	62		7	-	7	
1935-1936	Gümüşhane Ortaok.	96	9	105	186	9	1	10	17
	Bayburt Ortaokulu	75	6	81		7	-	7	
1936-1937	Gümüşhane Ortaok.	118	13	131	235	7	2	9	18
	Bayburt Ortaokulu	95	9	104		8	1	9	
1937-1938	Gümüşhane Ortaok.	130	16	146	287	5	1	6	14
	Bayburt Ortaokulu	131	10	141		7	1	8	
1938-1939	Gümüşhane Ortaok.	156	18	174	369	7	1	8	15
	Bayburt Ortaokulu	175	20	195		6	1	7	

Tablo 24 verilerine göre 1932-1933 eğitim öğretim yılında şehirdeki toplam ortaokul öğrenci sayısı 137'dir. 1934-1935 ders yılı hariç diğer tüm ders yıllarında öğrenci sayısı artarak devam etmiş, 1938-1939 ders yılında öğrenci sayısı 369'a ulaşmıştır. Öğrenci sayısındaki bu artış oranı %170 olarak gerçekleşmiştir. 1932-1933 ders yılında şehirde öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin %12'sini kız çocukları oluştururken, 1938-1939 ders yılında bu oran %10'a düşmüştür. 1932-1933 ders yılında ortaokullarda görev yapan öğretmen sayısı toplam 8 iken 1938-1939 ders yılında öğretmen sayısı yaklaşık iki katı kadar artış göstermiştir.

Gümüşhane'deki ortaokulların İsmet İnönü Dönemi'ndeki durumu tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (İsmet İnönü Dönemi), Gümüşhane'de Resmi Ortaokulların Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.²⁰²

Öğretim Yılları	Okullar	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
		E	K	Toplam	E	K	Toplam
1939-1940	Gümüşhane Ortaokulu	187	23	210	8	2	10
	Bayburt Ortaokulu	171	21	192	6	2	8
	Toplam	358	44	402	14	4	18
1944-1945	Gümüşhane Ortaokulu	247	47	294	7	2	9
	Bayburt Ortaokulu	150	25	175	7	3	10
	Toplam	397	72	469	14	5	19
1949-1950	Gümüşhane Ortaokulu	136	41	177	9	3	12
	Bayburt Ortaokulu	132	11	143	6	2	8
	Kelkit Ortaokulu	36	-	36	2	1	3
	Toplam	304	52	356	17	6	23

²⁰² DİE, Maarif İstatistiği, 1939-1940, Ulusal Matbaa, Ankara, 1942, s. 190-245. DİE, Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri, 1944-1945, No:271, Pulhan Matbaası, s. 16-74. DİE, Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri (1949-1950), Yeni Matbaa, Ankara 1952, s. 34-114.

Tablo 25 verilerine göre 1939-1940 ders yılında şehirde toplam 2 ortaokul bulunmakta olup, 1949-1950 ders yılında Kelkit Ortaokulunun da faaliyete geçmesiyle bu sayı 3'e çıkmıştır. Fakat öğrenci sayısının ise azaldığı görülmektedir. 1939-1940 ders yılında şehirdeki toplam öğrenci sayısı 402'yken 1944-1945 ders yılında bu sayı önce 469'a çıkmış, 1949-1950 ders yılında ise 356'ya düşmüştür. Bu okullarda görev yapan öğretmenlerin sayısı ise sürekli artmış, 1939-1950 arasında öğretmen sayısı 18'den 23'e yükselmiştir.

DP Dönemi'nde şehirdeki ortaokulların sayısı ilk önce 4'e, son yıllarında ise 6'ya yükselmiştir. Tablo 26'da verilen istatistikler, bu okulların öğrenci ve öğretmen sayılarını göstermektedir.

Tablo 26. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Resmi Ortaokulların Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.²⁰³

Öğretim Yılları	Okullar	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
		E	K	Toplam	E	K	Toplam
1950-1951	Gümüşhane Ortaokulu	125	25	150	6	6	12
	Bayburt Ortaokulu	127	10	137	7	1	8
	Kelkit Ortaokulu	57	-	57	3	3	6
	Torul Ortaokulu	43	-	43	2	1	3
	Toplam	352	35	387	18	11	29
1951-1952	Gümüşhane Ortaokulu	134	23	157	5	4	9
	Bayburt Ortaokulu	158	15	173	9	1	10
	Kelkit Ortaokulu	74	-	74	5	1	6
	Torul Ortaokulu	52	2	54	3	-	3
	Şiran Ortaokulu	36	7	43	2	1	3
	Toplam	454	47	501	24	7	31
1952-1953	Gümüşhane Ortaokulu	129	39	168	7	3	10
	Bayburt Ortaokulu	167	14	181	6	2	8
	Kelkit Ortaokulu	51	-	51	4	2	6
	Torul Ortaokulu	83	1	84	3	1	4
	Şiran Ortaokulu	47	11	58	3	1	4
	Toplam	487	63	550	23	9	32
1953-1954	Gümüşhane Ortaokulu	126	45	171	8	4	12
	Bayburt Ortaokulu	162	14	176	7	1	8
	Kelkit Ortaokulu	62	-	62	5	1	6
	Torul Ortaokulu	78	2	80	4	1	5
	Şiran Ortaokulu	62	8	70	5	2	7
	Toplam	490	69	559	29	9	38

²⁰³ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1950-1951, No:347, Ankara, 1951, s. 44-216. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1951-1952, No:356, Ankara, s. 46-232. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1952-1953, No:367, Ankara, 1957, s. 54-258. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1953-1960, Ankara: Güzel İstanbul Matbaası, 1963, s. 80-82.

Tablo 26. (Devamı)

Öğretim Yılları	Okullar	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
		E	K	Toplam	E	K	Toplam
1954-1955	Gümüşhane Ortaokulu	133	46	179	8	5	13
	Bayburt Ortaokulu	181	23	204	8	2	10
	Kelkit Ortaokulu	60	2	62	4	1	5
	Torul Ortaokulu	80	3	83	3	1	4
	Şiran Ortaokulu	73	6	79	8	-	8
	Toplam	527	80	607	31	9	40
1955-1956	Gümüşhane Ortaokulu	-	-	-	-	-	-
	Bayburt Ortaokulu	194	20	214	5	1	6
	Kelkit Ortaokulu	57	2	59	6	2	8
	Torul Ortaokulu	73	6	79	3	1	4
	Şiran Ortaokulu	80	2	82	5	-	5
	Toplam	404	30	434	19	4	23
1956-1957	Gümüşhane Ortaokulu	-	-	-	-	-	-
	Bayburt Ortaokulu	265	29	294	4	2	6
	Kelkit Ortaokulu	66	4	70	10	1	11
	Torul Ortaokulu	76	4	80	3	1	4
	Şiran Ortaokulu	78	5	83	4	-	1
	Toplam	485	42	527	21	4	22
1957-1958	Gümüşhane Ortaokulu	-	-	-	-	-	-
	Bayburt Ortaokulu	297	32	329	14	3	17
	Kelkit Ortaokulu	73	3	76	7	-	7
	Torul Ortaokulu	123	4	127	2	1	3
	Şiran Ortaokulu	82	8	90	3	3	6
	Toplam	575	47	622	26	7	33
1958-1959	Gümüşhane Ortaokulu	-	-	-	-	-	-
	Bayburt Ortaokulu	360	33	393	16	3	19
	Kelkit Ortaokulu	83	5	88	3	-	3
	Torul Ortaokulu	140	6	146	2	1	3
	Şiran Ortaokulu	61	6	67	5	-	5
	Toplam	644	50	694	26	4	30
1959-1960	Gümüşhane Ortaokulu	-	-	-	-	-	-
	Bayburt Ortaokulu	408	30	438	14	-	14
	Kelkit Ortaokulu	93	8	101	12	1	13
	Torul Ortaokulu	139	5	144	2	1	3
	Şiran Ortaokulu	72	10	82	4	1	5
	Toplam	777	54	831	36	4	40

Tablo 26 verilerine göre 1950-1951 eğitim ve öğretim yılında, Gümüşhane’de öğrenim gören ortaokul öğrenci sayısı 387’yken 1959-1960 eğitim ve öğretim yılında %115 oranında bir artışla bu sayı 831’e yükselmiştir. 1955-1956 eğitim ve öğretim yılına kadar sürekli artan öğrenci sayılarının bu ders yılında azalma göstermesindeki

sebepe Gümüşhane Ortaokulunun liseye çevrilmesidir. 1955-1956 ders yılı itibariyle de öğrenci sayıları sürekli artmaya devam etmiştir. 1950 ile 1960 yılları arasında öğretmen sayısı ise 29'dan 40'a yükselmiştir. Ayrıca dikkati çeken önemli bir nokta ise ilçe olmasına rağmen Bayburt'un öğrenci sayıları Gümüşhane'den her zaman fazla olmuştur.

1950-1951 eğitim ve öğretim yılında şehirde öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin %9'unu kız öğrenciler oluştururken, iktidar döneminin son yılında bu oran azalmış ve %6,5'e düşmüştür. Bu verilere bakıldığında kırsal yerleşimlerin ortak bir sorunu olan kız çocuklarının eğitim hizmetlerinden mahrum bırakılması hususunun bu şehrimizde son derece yoğun olduğu kanaatine varmaktayız. Özellikle Gümüşhane'nin ilçelerinde bu sorun, il merkezine göre daha fazla yaşanmıştır.

DP iktidarının ilk dönemlerinde aratarak devam eden eğitim harcamaları 1955'ten sonra azalma göstermiştir. Gümüşhane'de yer alan ortaokulların eğitim bütçe durumu tablo 27'de gösterilmiştir.

Tablo 27. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Resmi Ortaokulların Eğitim Bütçesi.²⁰⁴

Ortaokullar Eğitim Bütçesi					
Yıllar	Okullar	Öğretmen Maaş, Ücret ve Diğer Ödemeler	Memur ve Hizmetli Ödemeleri	Diğer Giderler	Toplam Giderler (Lira)
1950-1951	Gümüşhane	33.181	3.981	5.380	42.542
	Bayburt	24.725	3.917	3.935	32.577
	Kelkit	9.384	578	1.183	11.145
	Torul	2.210	215	1.680	4.105
	Toplam	69.500	8.691	12.178	90.369
1951-1952	Gümüşhane	30.514	4.410	1.875	36.799
	Bayburt	26.296	4.129	4.150	34.575
	Kelkit	12.682	720	781	14.183
	Torul	9.155	925	900	10.980
	Şiran	3.495	200	996	4.691
	Toplam	82.142	10.384	8.702	101.228
1952-1953	Gümüşhane	34.416	4.710	2.300	41.426
	Bayburt	30.503	3.996	1.950	36.449
	Kelkit	18.642	720	5.759	25.121
	Torul	11.455	1.386	2.797	15.638
	Şiran	8.467	595	760	9.822
	Toplam	103.483	11407	13566	128.456
1953-1954	Gümüşhane	44.635	3.784	2.365	50.784
	Bayburt	28.999	4.306	1.908	35.213

²⁰⁴ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1950-1951, s. 242-243. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1951-1952, s. 260-261. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1952-1953, s. 290-291. DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1953-1960, s. 402

Tablo 27. (Devamı)

Yıllar	Ortaokullar Eğitim Bütçesi				
	Okullar	Öğretmen Maaş, Ücret ve Diğer Ödemeler	Memur ve Hizmetli Ödemeleri	Diğer Giderler	Toplam Giderler (Lira)
1953-1954	Kelkit	16.599	780	995	18.374
	Torul	13.184	1.366	2.459	17.009
	Şiran	8.013	649	1.846	10.508
	Toplam	11.1430	10.885	9.573	131.888
1954-1955	Gümüşhane	56.953	5.713	2.215	64.881
	Bayburt	34.200	5.122	4.720	44.042
	Kelkit	17.765	900	940	19.605
	Torul	17.198	1.560	2.172	20.930
	Şiran	12.979	750	1.400	15.129
	Toplam	139.095	1.4045	11.447	164.587
1955-1956	Gümüşhane	-	-	-	-
	Bayburt	33.436	4.848	6.140	44.424
	Kelkit	19.721	1.162	1.550	22.433
	Torul	19.970	2.346	7.065	29.381
	Şiran	14.639	2.101	1.430	18.170
	Toplam	87.766	10.457	16.185	114.408

DP Dönemi'nde Gümüşhane'deki ortaokulların bütçe giderleri 1956 yılına kadar verilmiştir. DİE istatistiklerinde 1956-1960 yılları arasındaki bütçe verileri paylaşılmamıştır. Tablo 27 verilerine göre; Gümüşhane'de yer alan ortaokulların eğitim harcamaları, 1950-1951 eğitim yılında 90.369 lirayken 1955 yılına kadar artarak devam etmiş ve 1955-1956 yılında 164.587 lira olarak gerçekleşmiştir. 1955-1956 eğitim yılında ise 114.408 lira olarak gerçekleşmiştir. Bu harcama miktarının düşmesinde Gümüşhane şehir merkezindeki ortaokulun aktif olmaması önemli bir etken olarak görülmektedir. Eğitim harcamalarının ortalama %80 gibi önemli bir payını öğretmen maaş ve ücretlerin oluşturduğu görülmektedir. DP Dönemi'nde Bayburt Ortaokulu öğrenci sayısının, Gümüşhane Ortaokulu öğrenci sayısından her zaman daha fazla olmasına karşılık Bayburt için yapılan eğitim harcamalarının, Gümüşhane'den daha az olduğu anlaşılmaktadır. 1954-1955 ders yılına kadar Kelkit Ortaokulu için harcanan eğitim bütçesi Torul ilçesinden daha fazlayken 1954-1955 ders yılı itibariyle Torul Ortaokulu için yapılan eğitim harcamaları Kelkit'ten daha fazla olmaya başlamıştır.

3.3.3.2. Liseler

Gümüşhane'nin temel eğitim okulları ve ortaöğretim kurumlarından ortaokulların eğitim hayatına başlamaları Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşmiştir. Ancak şehre

lisenin kazandırılması DP Dönemi'nde olmuştur. Şehir merkezinde eğitim hizmeti sunan ortaokul 1955 tarihinde liseye çevrilmiş, Gazi İlkokulu binasında çift öğretim suretiyle lise eğitimi verilmeye başlanmıştır. Bu lisenin ilk müdürü ise Bahattin Arık'tır.²⁰⁵ DP Hükümeti boyunca Gümüşhane il merkezi dışında ilçelerde lise açılmamıştır.

Tablo 28, DP Dönemi'nde şehrin tek lisesi olma özelliğine sahip olan Gümüşhane Lisesinde öğrenci ve öğretmen sayılarını göstermektedir. Tablo 28 verilerine bakarak okulun faaliyete geçtiği yıldan itibaren DP Dönemi'nin son eğitim ve öğretim yılına kadar gerçekleşen oransal değişimleri görmemiz mümkündür.

Tablo 28. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Resmi Liselerin Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.²⁰⁶

Yıllar	Okullar	Öğrenci Sayıları			Öğretmen Sayıları		
		E	K	Toplam	E	K	Toplam
1955-1956	Gümüşhane	43	3	46	1	-	1
1956-1957	Gümüşhane	68	8	76	2	-	2
1957-1958	Gümüşhane	92	16	108	3	2	5
1958-1959	Gümüşhane	89	21	110	7	5	12
1959-1960	Gümüşhane	140	16	156	11	5	16

Tablo 28'e göre, eğitim ve öğretim faaliyetine 1955-1956 ders yılında başlayan Gümüşhane Lisesinin, ilk olarak 46 öğrencisi ve 1 öğretmeni bulunmaktaydı. 1959-1960 ders yılında öğrenci sayısı %240'lık bir artışla 156'ya ulaşmıştır. Öğretmen sayısı ise başlangıçta 1'ken 16'ya yükselmiştir. Okulun açıldığı ilk ders yılı olan 1955-1956 eğitim ve öğretim döneminde kız öğrencilerin oranı %6,5'ken bu oran 1959-1960 ders yılında %10,2'ye yükselmiştir. Her ne kadar kız öğrenci oranı olarak 10 yılın sonunda bir yükseliş gerçekleşse de ülke genelinde 1959-1960 ders yılı toplam resmi liselerin kız öğrenci oranı %24,3 olduğuna göre Gümüşhane'nin bu oranın çok gerisinde kaldığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumun gerçekleşmesinde genel olarak kırsal bir kültürün ortaya koyduğu bakış açısı, yani kız çocuklarının belli bir yaştan sonra sosyal ortamlardan uzak tutulması gerçeği yine karşımıza çıkmaktadır.

Şehirdeki tek lise olan bu lisenin eğitim bütçesine bakıldığında DİE'nin veri kaynaklarında sadece 1955-1956 bütçe verileri bulunmaktadır. Bu verilere göre bu tarihlerde Gümüşhane Lisesinin öğretmen maaş, ücret ve diğer ödemeleri toplamda

²⁰⁵ Hayal, a.g.e., s. 78.

²⁰⁶ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1953-1960, s. 485-620.

60.149 lira, memur ve hizmetli ödemeleri 6.105 lira, diğer giderler ise 5.610 liradır. Gümüşhane Lisesinin eğitim bütçesine göre harcanan toplam miktar 71.864 liradır.²⁰⁷

3.3.4. Mesleki Eğitim

Cumhuriyet Dönemi'nde mesleki ve teknik okullar, ülkenin ihtiyaç duyduğu iş gücü ihtiyacını karşılama konusunda bir eğitim politikası olarak ele alınmaya başlamıştı. DP Dönemi öncesinde mesleki ve teknik okul çalışmalarıyla beraber DP'nin iktidar yolculuğuna giden süreçte 1946 tarihli parti programının 34. maddesinde genel ve mesleki eğitim ve öğretim kurumlarının ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

DP'nin üçüncü büyük kongresinde sunduğu parti programında, mesleki ve teknik eğitim politikasının esasları konusunda orta tahsil okullarının program, talimatname, laboratuvar ve kütüphaneler gibi gerekli eğitim unsurlarının takviyesinin yapılması, teknik okulların ekonomik ihtiyaçlar doğrultusunda iktisadi kalkınmamıza katkı sağlayacak nitelikte tüm yurda yayılması şeklinde maddelere eklenmiştir.²⁰⁸ Meclis konuşmasında bu problemi dile getiren Bakan İleri, bu probleme karşılık memleketin farklı noktalarında yerel ihtiyaçlara cevap verecek türde sanat okullarını açtıklarını, böylelikle de yerel sanatlar için ehil insanların yetişeceğini ve işsizlik sorununun azalacağını belirtmektedir.

Ülke geneline baktığımızda şehirlerin bulunduğu coğrafya ve demografik yapısı değerlendirilerek mesleki eğitim alanlarının şekillendiği görülür. Doğal kaynaklara erişim ve bu kaynakların hizmete sunulması planı karşısında mesleki ve teknik okulların açılması kararlaştırılmıştır. Gümüşhane'nin coğrafi ve demografik yapısı değerlendirildiğinde DP Dönemi'nde bu şehre yönelik çeşitli planlamaların fazla olmadığı görülmektedir. Nitekim şehri n imkân ve nüfus kabiliyeti karşısında mesleki çeşitlilik olmamakla birlikte özellikle torna-tesviye, marangozluk ve demircilik sanatlarında orta sanat bölümlerinin olduğu görülür. 1953 yılı itibariyle Bayburt kazasında kız orta sanat okulu hizmete girmiştir. 1956- 1957 eğitim ve öğretim yılından itibaren bu okul kız enstitüsü olarak hizmet vermeye devam etmiştir. Şehre kazandırılan önemli bir okul ise İlköğretmen Okulu olmuştur. Gümüşhane merkezde 1954-1955 eğitim ve öğretim yılında faaliyete başlayan Üç Sınıflı Öğretmen Okulu, 87 öğrencisi ile eğitim hizmetine başlamış oldu. 1959-1960 eğitim ve öğretim yılında ise bu sayı 200'e ulaşmıştır.

²⁰⁷ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1953-1960, s. 645

²⁰⁸ Demokrat Parti Tüzük ve Programı, s. 56.

Osmanlı Dönemi'nde 1860 tarihinde açılan erkek sanat enstitüleri ve orta kısımları, 1941-1942 öğretim yılından itibaren erkek orta sanat okulu ve erkek sanat enstitüsü şeklinde iki devreye ayrılmış, 1960 yılından sonra ise orta kısımlarının müfredat programında değişiklik yapılarak klasik ortaokul müfredat programı uygulamaya konmuştur.²⁰⁹

Gümüşhane'de faaliyet gösteren erkek orta sanat okulu ve sanat enstitüsünün öğrenci sayıları, sanat şubelerine göre dağılımı, öğretmen sayıları ve bütçe giderleri tablo 29'da verilmiştir. Tabloda yer alan verilerden hareketle DP Dönemi'nde Gümüşhane'deki erkek orta sanat okulunun öğrenci, öğretmen, bütçe ve sanat şubeleri sayıları hakkında bilgi edinebiliriz.

Tablo 29. DP Dönemi'nde Gümüşhane Erkek Orta Sanat ve Sanat Enstitü Okullarında Öğrenci, Öğretmen, Bölüm ve Bütçe Durumları.²¹⁰

Öğretim Yılları	Öğrenci	Sanat Şubelerine Göre Öğrenci Dağılımı				Öğretmen	Bütçe Gideri (Lira)
		Tesviye Torna Freze	Demircilik	Marangozluk	Özel Tesviye		
1950-1951	91	28	17	30	7	13	67.730
1951-1952	90	21	13	26	-	13	71.235
1952-1953	98	18	8	9	-	13	68.240
1953-1954	138	27	15	29	22	17	67.054
1954-1955	114	17	12	13	-	18	82.053
1955-1956	95	18	18	17	-	12	92.206
1956-1957	121	18	21	17	-	9	-
1957-1958	189	17	21	20	-	16	-
1958-1959	210	26	30	25	-	14	-
1959-1960	195	31	32	33	-	16	-

Tablo 29 verilerine göre öğrenci sayılarında yıllar içerisinde istikrarlı bir yükseliş gerçekleşmemiştir. Ancak 1950 ile 1960 yılları arasında ilk etapta 91 olan öğrenci sayısı %114'lük bir artışla öğrenci sayıları 195'e yükselmiştir. 10 yıllık süre boyunca bu okullarda görev yapan öğretmen sayılarında zaman zaman dönemsel dalgalanmalar yaşanmışsa da 1950-1951 ders yılında öğretmen sayıları 13 iken 1959-1960 ders yılında ise bu sayı 16'ya yükselmiştir. Okulun sanat şubelerine göre dağılımlarına baktığımızda

²⁰⁹ Milli Eğitim Hareketleri, s. 32.

²¹⁰ DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1946-1947, No:297, Pulhan Matbaası, 1948, s. 32-109. DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1947-1948, İstanbul: Pulhan Matbaası, 1949, s. 38-130. DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1948-1949, Ankara: Yeni Matbaa, 1950, s. 42-174. DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1949-1950, Ankara: Doğu Matbaası, 1952, s.68-272. DİE, Maarif İstatistikleri, Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1950-1951, No:348, Ankara: Biricik Matbaası, s. 60-243. DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1951-1952, No:357, Ankara: Akın Matbaası, s. 60-241. DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1952-1953, No:368, Ankara: Saim Toraman Matbaası, s. 62-263. DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1593-1960, No:438, 1963, s. 233-691.

1956-1957 ders yılına kadar tesviye, torna, freze alanı ile marangozluk alanlarından her birinde öğrenim gören öğrenciler demircilik bölümüne oranla daha çoğunlukta, bu ders yılından sonraki dönemlerde ise demircilik alanında ilginin artmaya başladığı gözlemlenmektedir.

DP Dönemi'nde Gümüşhane'de açılan diğer mesleki ve teknik okullar: Bayburt Kız Orta Sanat Okulu ile Gümüşhane merkezde açılan Üç Sınıflı Öğretmen Okulu olmuştur. İlk açıldığı 1953-1954 ders yılında ülkedeki toplam 19 adet kız orta sanat okullarından birisi olan Bayburt Kız Orta Sanat Okulu, 1957-1958 öğretim yılından itibaren enstitüye çevrilmiş ve öğretimine ikinci devre olarak devam etmiştir. Kız çocuklarının kadın sanatlarını öğrenmeleri ve iyi bir ev kadını olarak üretken nesiller olmaları için açılan bu okullar, ilk etapta Milli Mücadele yıllarında Türk ordusunun giyim eşyalarını dikmek amacıyla kurulmuşlardı. 1943-1944 öğretim yılından itibaren iki devre şeklinde eğitim veren bu okullar, "kız orta sanat" ve "kız enstitüsü" olarak eğitim ve öğretim sunmuştur. 1954 yılında ülke genelinde 13 adet olan üç sınıflı öğretmen okullarından birisi olan Gümüşhane Üç Sınıflı Öğretmen Okulu, bu öğretim döneminde 87 öğrencisi ile eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlamıştır.²¹¹

Tablo 30, DP Dönemi'nde Gümüşhane'de faaliyet gösteren kız orta sanat, kız enstitüsü ve üç sınıflı öğretmen okulların öğrenci, öğretmen ve bütçe giderleri hakkında bilgiler vermektedir. Bu bilgiler ışığında DP Dönemi'nin süreci bağlamında oransal değişimler konusunda analizler yapabilmekteyiz.

Tablo 30. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Açılan Kız Orta Sanat, Kız Enstitüsü ve Üç Sınıflı Öğretmen Okullarının Öğrenci, Öğretmen ve Bütçe Durumları²¹²

Öğretim Yılları	Okullar	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Bütçe Giderleri (Lira)
1953-1954	Bayburt Kız Orta Sanat Okulu	17	3	15.731
1954-1955	Bayburt Kız Orta Sanat Okulu	23	7	23.432
	Gümüşhane Üç Sınıflı Öğretmen Okulu	87	1	70.640
1955-1956	Bayburt Kız Orta Sanat Okulu	20	5	29.799
	Gümüşhane Üç Sınıflı Öğretmen Okulu	156	7	176.524
1956-1957	Bayburt Kız Orta Sanat Okulu	14	7	-
	Gümüşhane Üç Sınıflı Öğretmen Okulu	194	7	-
1957-1958	Gümüşhane Üç Sınıflı Öğretmen Okulu	185	10	-
	Bayburt Kız Enstitüsü	21	8	-
1958-1959	Gümüşhane Üç Sınıflı Öğretmen Okulu	188	8	-
	Bayburt Kız Enstitüsü	25	7	-
1959-1960	Gümüşhane Üç Sınıflı Öğretmen Okulu	200	9	-
	Bayburt Kız Enstitüsü	24	7	-

²¹¹ DİE, Milli Eğitim Hareketleri, s. 32.

²¹² DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1953-1960, No:438, 1963, s. 40-663.

Tablo 30 verilerine göre Bayburt Kız Orta Sanat Okulunun ilk açıldığı 1953-1954 ders yılında toplamda öğrenci sayıları 17 iken 1956-1957 ders yılında sayıları 14'e düşmüştür. Bu ders yılından sonraki yıllarda kız enstitüsü olarak eğitim ve öğretim faaliyetine devam eden okulun öğrenci sayılarında dönemsel dalgalanmalar devam etmiştir. 1954-1955 ders yılında bu okullarda görev yapan öğretmen sayısı önceki yıla oranla iki katından fazla bir artış göstermiş, sonraki yıllarda ise öğretmen sayılarında pek bir değişiklik olmamıştır.

1954-1955 eğitim ve öğretim yılında Gümüşhane merkezde açılarak faaliyetlerine başlayan üç sınıflı öğretmen okulu ilk olarak 87 öğrenci ile öğretime başlamış, 1959-1960 ders yılında %130 oranında bir artışla mevcut öğrenci sayısı 200'e yükselmiştir.

1956-1957 eğitim ve öğretim yılına kadar bütçe bilgilerine ulaşabildiğimiz bu okulların giderlerine baktığımızda üç sınıflı öğretmen okulunun bütçe giderleri ilk açıldığı yıl olan 1954-1955 ders yılında 70.640 lira iken bir yıl sonraki ders yılında bu gider miktarı %150 oranında bir artışla 176.524 liraya yükselmiştir. Bayburt Kız Orta Sanat Okulunun bütçe giderleri artarak devam etmiştir.

3.3.5. Halk Eğitimi

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile eğitim kültür seviyeleri arasında paralel bir bağlantının olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Ülkelerin yerel özelliklerine göre birtakım farklılıklar gösteren halk eğitimi çalışmaları, genç Türkiye için de önemli bir konu olmuştur. Ulusal bilinç ve kültür eğitimi konusunda Atatürk Dönemi'nde ciddi atılımlar gösteren bu anlayışla ülkenin en ücra köşelerine kadar okuma yazma kurs hizmetleri ulaştırılmaya çalışılmış, özellikle yeni Türkiye'nin Atatürk ilke ve inkılaplarının halk tabanına yayılmasında büyük çabalar sarf edilmiştir. Halk eğitimi alanında hedeflenen değişim ve bilinçlendirmenin en stratejik adımlarından birisi özellikle halkevleri olmuştur.²¹³

Halkevlerinin, Cumhuriyet prensiplerinin halk kitlesi içerisinde benimsenmesini sağlamak, rejimi benimseyen yeni bir siyasi kültür anlayışına ulaşmış bireyler oluşturmak, birbiriyle kaynaşık ve fikir alışverişinde bulunan, çağdaş zihniyetin toplum içerisinde yer bulduğu, gençlerin kötü alışkanlıklardan uzak durduğu sağlıklı nesilleri yetiştirmek, cehaleti yok etmek, milliyetçi, laik ve halkçı fikirleri topluma aşılacak gibi nedenlerle kurulduğunu söyleyebiliriz.²¹⁴ Kültür inkılabının alt yapısını oluşturan, dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, spor, sosyal yardım, halk dersaneleri, kurs, müze ve

²¹³ Nazım Fıçıncı, "Gümüşhane Halkevleri", Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2013, s. 1.

²¹⁴ Özdemir ve Aktaş, a.g.m., s. 244.

kütüphane gibi birçok alanda toplumun yaşam ortamlarının içerisinde yer alan halkevleri,²¹⁵ özellikle halka okuma ve yazma ile yeni alfabeyle tanıtılmak için Atatürk'ün talimatı ile²¹⁶ 19 Şubat 1932 tarihinde açılmış, *Cumhuriyet Gazetesi* de bu açılışı “ Halk Dün Kendi Evlerini Açtı” haberiyle de manşetine taşımıştır.²¹⁷ Halkevlerinin açılmadığı kırsal yörelerde ise halkodaları kurulmuştur.

19 Şubat 1932 tarihinde 14 il merkezinde halkevlerinin açılması ile birlikte bu tarihten sonra Gümüşhane’de de halkevi açılması yönünde çalışmalar başladı. Nihayet 24 Şubat 1933 tarihinde İl Maarif Müdürü Vehbi (Okay) Bey, Gümüşhane Halkevi başkanı olarak açılışı gerçekleştirdi. İl merkezinden sonra ilerleyen yıllarda ilçelerde de halkevleri açılmaya başlandı. 1935’te Bayburt’ta, 1939’da Kelkit ve Şiran’da, 1940 yılında ise Torul’da halkodası açılmıştı. Bayburt dışında diğer ilçelerde maddi imkânsızlıklar sebebiyle bu halkevleri faaliyetlerini kayda değer bir oranda gerçekleştiremedi.²¹⁸

Toplumun yaşam alanı içerisinde bir takım eksikliklerin giderilmesi ve ihtiyaçların temini için çalışmalar yapan halkevleri eğitim konusunda da birtakım roller üstlenmiştir. Ülkedeki kırsal yerleşimin yoğun olduğu yerlerden birisi olan Gümüşhane’de okuryazar oranının düşük olmasından dolayı, bu konuya önem verilmiş ve çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda dikkati çeken çalışmalar ise halkevlerinin açmış olduğu kurslar ve Millet Mekteplerinin faaliyetleridir. Gümüşhane’de Millet Mektepleri çalışmaları 1928 ile 1936 yılları arasında gerçekleşmiş, 1.436 kadın, 8.334 erkek olmak üzere toplam 9.770 kişi mezun olmuştur.²¹⁹

Halk eğitimi alanında halkevleri ve millet mektepleri yanında ayrıca dershanelerin de varlığı bilinmektedir. Herhangi bir şekilde okullarda okuma imkânı bulamayan veya okulunu tamamlayamayıp eğitimini yarıda bırakan kişiler için farklı yaş gruplarının bir arada bulunduğu dershanelerin açıldığını görmekteyiz. Kurslara iştirak eden insanları sanat sahibi yapmak veya bir meslek alanında uzmanlaştırmak için faaliyet gösteren bu kursların bir örneği de Gümüşhane’de karşımıza çıkmaktadır. Halka mesleki bilgi ve yeterlilik kazandırma amacıyla ilk meslek ve teknik dershanelerle kurslar açılmıştır. DP Dönemi öncesinde arıcılık, Kur’an öğretme ve köy gezici kursları açılmıştı. DP Dönemi içerisinde de Gümüşhane tarım kursları (bağ-bahçe/arıcılık), resmi köy gezici kursları (demircilik-marangozluk), resmi köy kadınları gezici kursları (biçki-dikiş) ve Kur’an kursları açılmıştır. Ayrıca Bayburt kazasında 1949-1950 ders yılında faaliyete geçen

²¹⁵ Gezer, a.g.t., s. 29.

²¹⁶ Durmuşoğlu, a.g.t., s. 34.

²¹⁷ *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Şubat 1932, s. 1.

²¹⁸ Fıçıcı, a.g.t., s. 14-104.

²¹⁹ Fıçıcı, a.g.t., s. 14-15.

resmi akşam kız sanat okulu, 1953 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Bu tarihlerde ülkemizde toplam 96 adet bu tür okul bulunmaktaydı. Bu okullar, öğrenim çağı dışında kalmış olan ve bu çağda olmakla birlikte öğrenim hayatına devam etmekte güçlük çeken genç kızlar için iyi bir anne ve ev kadını olarak yetişmeleri için gerekli kadın sanatlarını öğretmeyi amaçlayan kurumlardı.²²⁰

DP Dönemi öncesinde Gümüşhane'nin halk eğitimi konusunda ilk olarak bakacağımız veriler 1928 itibariyle Millet Mekteplerinde açılan okuma yazma kursları olacaktır. Tablo 31 ve tablo 32, 1928 ile 1935 yılları arasında Gümüşhane'de Millet Mektepleri bünyesinde açılan okuma yazma kursları hakkında bilgi edinmemizi sağlaması açısından önemlidir.

Tablo 31. DP Dönemi Öncesinde Gümüşhane'de Millet Mektepleri Faaliyeti (Şehir Merkezlerinde).²²¹

Yıllar	Dershane Sayısı					Öğretmen			Kursiyer				
	A		B		T	Sayısı			A		B		T
	E	K	E	K		E	K	T	E	K	E	K	
1928-1929	31	10	13	4	58	47	11	58	2.050	727	692	20	3.489
1929-1930	21	14	10	6	51	31	20	51	554	266	193	134	1.147
1930-1931	18	8	9	2	37	27	10	37	333	212	194	92	831
1931-1932	7	6	4	-	17	11	6	17	114	82	85	9	290
1932-1933	5	3	4	-	12	9	3	12	96	39	52	-	187
1933-1934	-	2	1	1	4	2	1	3	-	52	46	19	117
1934-1935	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 32. DP Dönemi Öncesinde Gümüşhane'de Millet Mektepleri Faaliyeti (Köylerde).²²²

Yıllar	Dershane Sayısı					Öğretmen			Kursiyer				
	A		B		T	Sayısı			A		B		T
	E	K	E	K		E	K	T	E	K	E	K	
1928-1929	31	3	8	-	42	39	3	42	2.794	1.800	109	-	4.703
1929-1930	45	28	1	-	74	66	8	74	2.536	1.208	75	30	3.849
1930-1931	63	24	8	5	100	71	10	81	2.164	955	535	92	3.746
1931-1932	31	8	2	-	41	33	1	34	672	362	273	29	1.336
1932-1933	29	-	2	-	31	31	-	31	826	95	207	-	1.128
1933-1934	11	-	-	9	20	13	-	13	245	-	160	-	405
1934-1935	12	-	-	-	12	12	-	12	421	-	-	-	421

²²⁰ DİE, Milli Eğitim Hareketleri..., s. 83.

²²¹ DİE, Maarif Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği 1928-1935, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1935, s. 34.

²²² DİE, Maarif Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 34.

Millet Mektepleri A ve B dershaneleri olarak iki bölümde açılmış ve bu dershanelerde kurslar verilmiştir. 1928 yılında ilk açıldığında okuma ve yazma bilmeyenler A dershanelerine, yalnızca Arap harfleri ile okuma yazma bilenler ise B dershanelerine kayıt edilmekteydi. 1929 yılında yönetmelikte birtakım değişiklikler yapıldı. A dershanelerinde yalnızca yeni harfler öğretilecek, B dershanelerinde ise okuma yazma öğrenmiş yurttaşlara yaşam ve geçimleri ile vatandaşlık sıfatlarının gerektirdiği ana bilgiler verilecekti.²²³

Tablo 31 ve 32 verilerine göre 1928-1929 eğitim ve öğretim yılında Gümüşhane’de 58’i şehir merkezlerinde, 42’si köylerde olmak üzere toplam 100 dershane açılmıştır. Şehir merkezlerinde açılan dershane sayıları giderek azalma gösterirken köylerde açılan dershanelerde 1931-1932 eğitim ve öğretim yılına kadar sayılar artarak devam etmiş, bu ders yılından sonra sayıları azalmaya başlamıştır. 1934-1935 eğitim ve öğretim yılında şehir merkezlerinde herhangi bir dershane açılmamış; köylerdeyse A dershaneleri olarak 12 adet açılmıştır. Kursiyer sayıları olarak hem şehir merkezlerinde hem de köylerde giderek katılım azalmıştır. Vatandaşların okuma yazma öğrenmesiyle bu sayıların giderek azalması gayet doğaldır. 1935 yılına gelindiğindeyse kurslar görevlerini tamamlamış olmaktadır.

Bu dershanelerde kadın kursiyerler, şehir merkezlerinde 1934-1935 eğitim ve öğretim yılına kadar A ve B kurslarına devam etmişken, köylerde ise en son A bölümü kurslarında 1933-1934 yılına kadar katılım göstermişlerdir. Köy kadınlarının B bölümü kurslara en son katılımı ise 1932-1933 eğitim ve öğretim yılı olmuştur.

1927 yılında, Gümüşhane’de 7 yaş ve daha yukarısındaki nüfustan okuma yazma bilenlerin oranı %3,2 iken 1935 yılında bu oran %7,6’ya yükselmiştir. Bu artışta millet mekteplerinin açılmasıyla okuma yazma kurslarının düzenlenmesi şüphesiz önemli bir etki yaratmıştır.

Vatandaşlara mesleki bilginin verilmesi ve meslek kazandırılması noktasında birçok kursun da açıldığını görmekteyiz. DP Dönemi’nden önce Gümüşhane’de ilk olarak 1946-1947 eğitim öğretim yılında ilk meslek ve teknik dershaneleri bünyesinde arıcılık ve Kur’an öğretme kursları açılmıştır. Arıcılık kursu Gümüşhane merkez ve Bayburt ilçesinde açılmış, giderleri ise okul bütçelerinden sağlanmıştır. 1947-1948 ile 1948-1949 eğitim ve öğretim yıllarında, il merkezi ve ilçelerinde herhangi bir kurs açılmamıştır. 1950-1951 öğretim yılından itibaren önceki iktidar dönemi kurslarından farklı olarak DP Dönemi’nde Gümüşhane’de bağ bahçe alanında tarım kursları ve biçki dikiş alanında gezici köy kadınları kursları açılmıştır. Bu kursla 1950-1951 öğretim

²²³ “Millet Mektepleri” erişim 25 Eylül, 2022, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/millet-mektepleri/>

yılında başlayan demircilik ve marangozluk kursları diğer öğretim yıllarında da özellikle açılmış ve devam etmiştir. Belli dönemlerde ise tarım kursları kapsamında Arıcılık ve ayrıca Kur'an kursları da açılmıştır.

Tablo 33, DP Dönemi'nde Gümüşhane'de açılan kursların türlerini, öğrenci ve öğretmen sayıları ile bütçe durumlarını göstermektedir. Bu tablonun verilerinden hareketle süreç içerisinde oransal değişimleri görebilmekteyiz.

Tablo 33. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de Açılan İlk Meslek ve Teknik Dershaneleri Öğrenci ve Öğretmen Durumları.²²⁴

Öğretim Yılları	Kursun Adı	Öğrenci Sayısı	Öğrencilerin Yaş Aralığı	Öğretmen Sayısı	Bütçe Gideri (Lira)
1946-1947	Arıcılık (Merkez ve Bayburt)	30	17-45	1	-
	Kur'an Öğretme	10	12-25	1	720
1949-1950	Kur'an Öğretme	44	12-45	2	933
	Demircilik ve Marangozluk (Resmi Köy Gezici Kursları)	16	12-16	2	3.393
1950-1951	Bağ-Bahçe (Tarım Kursları)	112	-	-	-
	Biçki-Dikiş (Resmi Köy Kadınları Gezici Kursu)	70	12-45	3	7.601
1951-1952	Biçki-Dikiş (Resmi Köy Kadınları Gezici Kursu)	63	12-35	2	4.461
	Demircilik ve Marangozluk (Resmi Köy Gezici Kursları)	10	12-35	-	6.594
1952-1953	Biçki-Dikiş (Resmi Köy Kadınları Gezici Kursu)	115	12-46+	5	6.897
	Demircilik ve Marangozluk (Resmi Köy Gezici Kursları)	38	12-25	4	11.717
	Kur'an Kursları	37	12-25	1	900
	Arıcılık (Tarım Kursları)	134	-	-	-

Tablo 33 verilerine göre DP Dönemi'nden önce arıcılık, Kur'an öğretme ile köy gezici kursları bünyesinde demircilik ve marangozluk kursları açılmıştır. DP Dönemi'nden itibaren ise Gümüşhane'de bu kurslara ek olarak köy kadınlar için biçki-dikiş kurslarının hayata geçirildiği görülmektedir. Bu kurslara katılan kursiyerlerin diğer kurslara oranla daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Köy gezici kurslarından olan demircilik ve marangozluk kurslarına katılımın 1951-1952 yılında düşüş göstermesi ardından, bir sonraki eğitim ve öğretim döneminde iki kat kadar arttığı görülmektedir.

²²⁴ DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1946-1947, No:297, Pulhan Matbaası, s. 166-174. DİE, Milli Eğitim Meslek Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1949-1950, Ankara: Doğu Matbaası, 1952, s. 272-291. DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1950-1951, No:348, Ankara: Biricik Matbaası, s. 300-356. DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1951-1952, No:357, Ankara: Akın Matbaası, s. 296-325. DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1952-1953, No:368, Ankara: Saim Toraman Matbaası, s. 332-404.

Bu kurslara özellikle 1952-1953 eğitim ve öğretim yılında diğer yıllara oranla daha fazla ödeneğin ayrıldığı anlaşılmaktadır.

İlk meslek ve teknik dersaneleri konusunda 1953 yılı sonrasında DİE’de istatistiki bir bilgi verilmemiştir. Fakat enstitü kayıtlarında 1960-1961 verileri bulunmaktadır. DP’nin iktidar döneminin sona erdiği 1960 ders yılındaki bu verilere baktığımızda şehirde resmi köy kadınları kurslarının 2 adet olduğu ve biçki dikiş kurslarında toplam 51 öğrencinin eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Resmi köy gezici kursları kapsamında demircilik ve marangozluk bölümleri olarak şehirde 3 adet kurs olduğu ve toplamda 44 öğrencinin yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra 15 öğrenci ile 1 adet Kur’an kursunun açıldığı resmi kayıtlardan anlaşılmaktadır.²²⁵

Dönemin sanat eğitimlerinin verildiği bir diğer çalışma ise Bayburt kazasında yer alan Akşam Kız Sanat Okuludur. Tablo 34, 1949-1950 eğitim ve öğretim yılında ülke genelinde toplam 96 akşam sanat kız okullarından birisi olan Bayburt Akşam Kız Sanat Okulunun öğrenci, öğretmen, bütçe ve sanat şubelerine göre dağılımını göstermektedir. Bu verilerden hareketle oransal değişim hakkında bilgi edinebiliriz.

Tablo 34. DP Dönemi’nde Gümüşhane’de Resmî Akşam Kız Sanat Okullarının öğrenci ve öğretmen Durumu.²²⁶

Öğretim Yılları	Okullar	Öğrenci Sayısı	Öğrencilerin Sanat Şubelerine Göre Dağılımları				Öğretmen Sayısı	Bütçe Gideri (Lira)
			Biçki Dikiş	Kadın Çamaşırı	Pasta	Nakış		
1949-1950	Bayburt (Bağımsız)	65	54	-	-	26	2	2.585
1950-1951	Bayburt (Bağımsız)	68	62	6	33	-	3	5.168
1951-1952	Bayburt (Bağımsız)	67	50	11	-	22	2	5.910
1952-1953	Bayburt (Bağlı)	85	54	20	-	20	-	-
1960-1961	Gümüşhane (Bağımsız)	124	104	25	-	60	2	-
	Bayburt (Bağlı)	74	65	5	-	28	-	-

Tablo 34 verilerine göre 3 yıllık süre boyunca öğrenci ve öğretmen sayılarında pek bir değişiklik yaşanmamıştır. Ancak 1950-1951 ders yılı itibariyle önceki döneme

²²⁵ DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1960-1961, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1965, s. 384-389.

²²⁶ DİE, Milli Eğitim Meslek Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1949-1950, s. 220-221. DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1950-1951, s. 257-284. DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1951-1952, s. 256-282. DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1952-1953, s. 294. DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1960-1961, s. 332-358.

oranla bu okul için ayrılan bütçe iki katına çıkmıştır. Yine bu ders yılında biçki dikiş kursu yanında kadın çamaşırı ve pasta kursu da açılmıştır. Bir önceki ders yılı olan 1949-1950'de kursu açılmış olan nakış şubesi bu dönemde kapalı kalmış ve diğer ders yılında tekrar açılmıştır. Pasta kursu ise sadece 1950-1951 ders yılında bir kereye mahsus açıldığı görülmektedir. Kurslara en çok katılımın biçki dikiş bölümünde olduğu, bu kurslar için harcanan bütçenin her yıl artarak devam ettiği de tablodaki verilerinden anlaşılmaktadır.

Gümüşhane'de halkın kültürel anlamda yararlanması noktasında kütüphanelerin varlığı da bilinmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında okul kütüphaneleri dışında genele hitap eden kütüphaneler bulunmamaktaydı. Gümüşhane merkezde sadece bir tane halk okuma odası bulunmaktaydı. 1933 yılında Gümüşhane'de Halkevinin açılması ile birlikte bu okuma odası Halkevine devredilmiştir. 1936 yılında Bayburt'ta Halkevi bünyesinde bir kütüphanenin oluşturulması ile birlikte ildeki kütüphane sayısı 2'ye çıkarılmıştır. 1936 yılında Şiran ve Kelkit, 1944 yılında Torul'da Halkevleri bünyesinde de kütüphaneler açılınca toplam sayı 5'e yükselmiştir. 1944-1945 döneminde Gümüşhane'deki kütüphanelerde toplam 9.055 kitap bulunmaktaydı. Toplam kitap okuyucu sayısı ise 6.022 kişi olmuştur. Bu sayının en az olduğu yer ise 203 kişi ile Şiran olmuştur.²²⁷ 1959-1960 yıllarındaki resmi kayıtlarda Gümüşhane'de yalnızca bir adet kütüphane olduğunu görmekteyiz. Merkez dışındaki kütüphaneler hesaba katılmamıştır. 1960 yılında Gümüşhane kütüphanesinde toplam 4.936 adet kayıtlı kitap bulunmaktadır. Okuyucu sayısı ise 445 kişi olarak kayıtlarda görülmektedir.²²⁸ 1945 yılında Gümüşhane merkezde okuyucu sayısı 1525 iken 1960 yılında okuyucu sayısının 445 kişiye kadar düşmesi, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konu olduğu inancını doğurmaktadır.

²²⁷ Duman, a.g.e., s. 70-72.

²²⁸ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Millî, Halk, Çocuk, Üniversite Ve Okul Kütüphaneleri, 1959-1968, DİE Matbaası, Ankara, 1972, s. 17.

4. SONUÇ

Milli Mücadele yıllarında ülkenin tam bağımsızlığa kavuşması için tüm yurttan topyekûn bir müdafaa gerçekleştirilmiştir. Bu gayretler neticesinde ülke toprakları işgalden kurtulmuş, sonrasında ise çağdaş Türkiye'nin inşası için yenileşme çabaları başlamıştır. Köklü inkılap hareketleri ile başlayan yeni dönemde yönetici kadronun en çok önem verdiği alan ise şüphesiz eğitim olmuştur. Atatürk'e göre toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyen ve ulusal olmayan eğitim sistemi, memleketin en önemli sorunlarından birisi olarak görülmüştür. Bu kapsamda Atatürk döneminde ulusal eğitim sistemine geçilmiş, eğitimde birlik ve laiklik çerçevesinde toplumsal ihtiyaca cevap verecek olan çağdaş bir eğitim sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile birlikte ulusal ekonomide dar boğazdan çıkış yollarının planlandığı bu dönemde, dar bir bütçe ile başlanan ve zamanla artan yatırımlar ile eğitim hizmetlerinin tüm yurda yayıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların Atatürk döneminden sonra devam ettiğini, inkılap hareketlerinin halk tarafından benimsenmesi için eğitim hizmetleri ile halka ulaşılmaya çalışıldığını görmekteyiz.

Totaliter rejimlerin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılması ve yeni dünya düzeninde demokrasi rejimlerinin ortaya çıkması, Türkiye'nin çok partili hayat konusunda atılım gösterme gerçeğini doğurmuştur. Böylelikle 1946 yılında ülkede yeni bir dönem başlamış, seçimlere birden fazla parti girerek halkın oylarına talip olmuşlardır. Yapılan seçimler neticesinde CHP iktidar yetkisini almış ve 1950 yılına kadar bu yetkisini kullanmaya devam etmiştir. 1950 yılı seçimleri ile başlayan DP iktidarı, Türk siyasi tarihinde önemli bir değişimin de başlangıcını oluşturmuştur.

14 Mayıs 1950 yılında başlayan Demokrat Parti iktidarı, CHP hükümetinin eğitim politikalarını başından beri eleştirmiş, iktidar olduktan sonra da farklı bir eğitim sistemi kurma yoluna gitmiştir. Demokrat Parti hükümet programlarında eğitim ve öğretim faaliyetlerini tüm yurda yayacaklarını ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacaklarını beyan etmekteydi. Temel eğitimin önemli bir lokomotif olarak görülen köy enstitüleri, Demokrat Parti'nin keskin muhalefeti ile karşılaşmış, bir süre sonra da kapatılmıştır. Önceki iktidar döneminde köy halkına bırakılan okul inşası bu dönemde devlet tarafından üstlenilmiştir. Bu durum okuma yazma oranlarının artması yönünde bir yavaşlama ve duraklama olmasına sebebiyet vermiştir. 1951 tarihinden sonra Gümüşhane'de yapılan okullar doğrudan devlet tarafından yaptırılmıştır.

Demokrat Parti'nin eğitim anlayışında dikkati çeken en önemli husus; hem batı tarzında çağdaş eğitimin hem de geleneklere bağlı bir eğitim anlayışının hâkim olmasıdır. Geleneklerden kasıt ise şüphesiz din eğitimi konusudur ve din dersleri bu iktidar döneminde tekrar öğretim programlarına dâhil edilmiştir. Ülkeye davet edilen yabancı uzmanların her dönemde olduğu gibi Demokrat Parti Dönemi'nde de davet edildiğini görmekteyiz. Bu çabaların bu döneme kadar iktidar mevkiinde bulunan tüm partilerce bir ortak payda oluşturduğunu söyleyebiliriz. Fakat Demokrat Parti Dönemi'nde Amerika'dan gelen yardımlar ve bu yardımların doğurduğu bir etki alanı olarak eğitimde Amerikan etkisi göze çarpmaktadır. Yeni politik yaklaşımların ve siyasi dengelerin başladığı bu dönemde şüphesiz tüm yurttaki eğitimde farklı uygulamalar ortaya çıkmaktadır.

DP iktidarına doğru giden süreçte Atatürk Dönemi ile birlikte ele aldığımız ülkenin eğitim hayatında değişimlerin meydana gelmesi elbette kaçınılmazdır. Fakat bilinmesi gereken en önemli husus şudur ki; Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda ülkenin siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda yaşadığı zorluklar ve bu zorluklardan sıyrılma hamleleri içerisinde eğitimin asla arka plana atılmadığı hatta öncelikli sorunlardan birisi olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Özellikle okuma yazma konusunda Latin Harflerinin kabulü ile birlikte tüm yurttaki hızlı bir eğitim seferberliği başlamıştır. Okuma yazma oranının sürekli arttığını görebildiğimiz bu süreç itibariyle özellikle Millet Mektepleri ve Köy Enstitüleri bu yükselişte bir etki yaratmıştır. Gümüşhane'nin okuryazar artışı konusunda asıl atılım sürecinin Atatürk Dönemi'nde olduğunu görebilmekteyiz. Latin Harflerinin kabulünden sonra başlayan okuma yazma seferberliği ile birlikte Gümüşhane'nin önceki yüzyıl okuryazar oranlarının üzerinde ve hızlı bir şekilde okuryazar nüfus oranının arttığını görebilmekteyiz. Bu dönem ile başlayan hızlı artış İsmet İnönü Dönemi'nde de devam etmiş, fakat 1955 yılı itibariyle 1960 yılına kadar okuma yazma oranında neredeyse artış yaşanmamıştır. İsmet İnönü Dönemi'nde 6 yaş ve yukarısı okuma yazma bilenlerin artış oranı %58 olarak gerçekleşmesine karşılık, DP Dönemi'ndeki artış oranlarının önceki dönemin çok çok gerisinde kaldığı görülmektedir. Gümüşhane için de aynı durumun yaşandığını belirtebiliriz. 1935 yılından 1950'ye kadar geçen zaman içerisinde Gümüşhane'de okuma yazma bilenlerin sayısının %200 oranında artmasına karşılık, DP Dönemi'nde tıpkı ülke genelinde olduğu gibi artış oranları önceki iktidar dönemlerinin gerisinde kalmıştır. Bunun yanında DP Dönemi'nde ülke genelinde bu nüfus aralığında okuma yazma bilenlerin oranı %28 artış gösterirken, Gümüşhane ilimizde artış oranı %21,7

olarak gerçekleşmiştir. Bu durum Gümüşhane'nin genel artış ortalamasının altında kaldığını göstermektedir.

Şehrin zorlu topoğrafik yapısına ve olumsuz iklim koşullarına bakıldığında hem eğitim yatırımlarının bu coğrafyaya ulaşmasında hem de vatandaşın mevcut eğitim hizmetlerine ulaşmasında zorlaştırıcı etkenlerin yer aldığı göz ardı edilmemelidir. Bunun yanında Anadolu'da yer alan kırsal yerleşim yerlerindeki sosyolojik yapının genel bir sonucu olarak kız çocuklarının eğitim hayatına dâhil edilmesindeki ailelerin önyargı ve olumsuz tutumları bu durumun ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

Eğitime ayrılan bütçe konusunda Atatürk Dönemi'nde genel bütçeden ayrılan payın ortalama %3,7 olduğu görülmektedir. O dönem itibariyle genel bütçeden en çok payın savunmaya ve sonrasında ise sanayi alanlarına ayrıldığı görülmektedir. İsmet İnönü Dönemi'nde eğitime ayrılan bütçe pay ortalamasının %5,7 olduğu ve DP iktidarı döneminde ise eğitime ayrılan bu pay ortalamasının 3 katı kadar arttığı görülmektedir.

İncelenen dönemde Gümüşhane'deki okul sayılarının genel olarak arttığını belirtmemiz mümkündür. Fakat okullaşma oranı bakımından Gümüşhane'nin Türkiye ortalamasının gerisinde kaldığını görmekteyiz. DP Dönemi'nden önce ilkokullarda dönemsel değişikliklerin yaşandığı da görülmektedir. Örneğin Atatürk Dönemin ilk yıllarında (1927-1928) Gümüşhane'de 53 olan ilkokul sayısı, 1938-1939 eğitim yılında 51'e düşmüş, İsmet İnönü Dönemi'nin son yılı olan 1949-1950 ders yılında ise bu sayı 219'a yükselmiştir. DP Dönemi'nde Gümüşhane'de açılan ilkokul sayısında ise böyle bir artış oranının gerçekleşmediği görülmektedir. İsmet İnönü Dönemi'nde ilkokul sayısında %329 gibi büyük bir artış oranının yaşanmasına karşılık DP Dönemi'nde artış oranı sadece %29 olarak gerçekleşmiştir. DP'nin 1950 seçimleri öncesinde halka vadettiği köylüye okul yapma zorunluluğunun kaldırılması sözünü 1951 yılında gerçekleştirmesi ile birlikte kırsal bölgelerdeki okul yapımının azaldığını da burada belirtmemiz gerekmektedir. DP Dönemi'nde nüfus artışına paralel olarak ilkokul binası, öğretmen ve öğrenci sayıları artmakla birlikte kız öğrenci sayısında kayda değer bir artış yaşanmamış, iktidarın son yılında ise ilkokullarda erkek öğrenci oranının önceki yıllara kıyasla daha fazla oranda arttığı gözlemlenmiştir. Aynı durum ortaokullarda da yaşanmış, kız öğrenci oranının iktidarın son yıllarında yaklaşık 3'te 1 oranında azaldığı görülmüştür. Liselerde kız öğrenci oranı gittikçe artış göstermiş fakat ülke genelindeki kız öğrenci artış oranının yarısı kadar altında kalmıştır. Bu durumun kırsal yerleşimlerin genel özelliği olarak görülmesi yanında toplumun kız çocuklarının sosyal hayata entegre edilmesi noktasında Gümüşhane halkının özellikle Demokrat Parti Dönemi'nde kayıtsız kaldığı şeklinde açıklanabilir.

Gümüşhane’de Demokrat Parti iktidarı öncesinde Gümüşhane, Bayburt ve Kelkit ortaokulları bulunmaktaydı. İktidarın ilk yılı itibariyle sırasıyla Torul, Şiran ve Kürtün ilçelerinde de ortaokullar açılmıştır. 1955 yılında Gümüşhane Lisesi, eğitim hayatına başlamıştır. Mesleki ve teknik eğitimde 1951 yılında Gümüşhane Erkek Orta Sanat Okulu, 1953 yılında Bayburt Kız Orta Sanat Okulu, 1955 yılında Gümüşhane Üç Sınıflı Öğretmen Okulu ve 1957 yılında ise Bayburt Kız Enstitüsü eğitim hayatına başlamıştır. Tüm bu okulların yanında ayrıca hizmete sokulan halk dershaneleri ve akşam kız sanat okulu ile birlikte Gümüşhane’de eğitim hayatı canlandırılmaya çalışılmıştır. Şehirdeki ortaöğretim kurumlarından birisi olan ortaokulların öğrenci sayılarına baktığımızda; ildeki toplam öğrenci sayılarının Cumhuriyet’in 10. yılından Atatürk Dönemi’nin son eğitim yılına kadar iki katına çıktığı, İsmet İnönü Dönemi’nde ilk ders yılı ve son ders yılına baktığımızdaysa öğrenci sayısında kısmi bir azalma olduğu görülmektedir. DP Dönemi’nde ise öğrenci sayıları 2 kattan daha fazla artış göstermiştir. Cinsiyet dağılımı konusunda şehirdeki tüm ortaokul öğrencileri içerisinde kız öğrenci oranı Atatürk Dönemi’nin ilk ders yılında %12, DP’nin son ders yılıdaysa %6,5 olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu durum yerel halkın zaman ilerledikçe kız çocuklarının eğitimi konusunda giderek bilinçsizliğe doğru sürüklendiğini göstermektedir. Fakat bu analize karşılık lise çağında farklı bir oran durumu karşımıza çıkmaktadır. 1955 yılında Gümüşhane merkezde açılan ve şehrin tek lisesi olma özelliğine sahip olan Gümüşhane Lisesinin ilk ders yılında kız öğrenci oranı %6,5 iken, DP Dönemi’nin son ders yılı olan 1959-1960 eğitim ve öğretim yılında bu oran %10,2’ye yükselmiştir. DP Dönemi’nde Gümüşhane’de ortaokul öğrencileri arasında kız öğrenci oranı azalırken, lise öğrencileri arasında bu oran artış göstermiştir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi olarak lisenin sadece il merkezinde olması ve il merkezinde yaşayan ailelerin kız çocuklarının okutulması konusunda daha bilinçli olduğu şeklinde açıklanabilir.

Ülkenin ihtiyaç duyduğu, bir takım üretim alanlarında görev alacak olan ve üretimi gerçekleştirecek yetişmiş elemanların ülke ekonomisindeki yeri ve önemi son derece kıymetli olmuştur. Osmanlı Dönemi’nde başlayan erkek sanat enstitüleri ve erkek orta sanat okulları, gençlerin mesleki alanda eğitimlerini gerçekleştirmiş, Gümüşhane’de ilk olarak 1946-1947 eğitim ve öğretim yılında açılarak demircilik, marangozluk ve torna-tesviyecilik gibi günlük hayatta ihtiyaç duyulan temel alanlarda eğitim vermeye başlanmıştır. DP Dönemi’nde erkek sanat okullarında eğitim gören öğrenci sayısı iktidar dönemi sonunda iki katından daha fazla sayıya ulaşmıştır. 1953-1954 eğitim ve öğretim yılında 19 il içerisinde Gümüşhane’nin de yer aldığı kız orta sanat okulunun eğitim hayatına başlaması önemli bir fırsat olmuştur. Bu okul

Bayburt'ta açılarak kız çocuklarının sanat alanında eğitim almalarına fırsat sunmakla birlikte öğrenci sayılarına baktığımızda yıllar içerisinde pek bir artışın yaşanmamış olması gereken ilginin verilmediği sonucunu ortaya koymaktadır. 1954-1955 eğitim ve öğretim yılında hayata geçen üç sınıflı öğretmen okulu ise il merkezinde açılmış olup, 1960 yılına kadar öğrenci sayısını arttırarak devam etmiştir.

Ulusal bilinç ve kültür eğitimi konusunda genç Türkiye'nin çağdaş ve ileri bir toplum seviyesine ulaşma gayretleri içerisinde halk eğitimi konusu önemli bir alan olarak görülmüştür. Özellikle yeni devlet anlayışının, Atatürk ilke ve inkılaplarının halk tabanına ulaştırılması yönünde halk eğitimine büyük önem verilmiştir. Buna yönelik atılan en önemli adımlardan birisi, Atatürk'ün talimatı ile birlikte açılan Halkevleri olmuştur. Ayrıca yeni alfabenin halka öğretilmesi ve okuma yazma seferberliğinin başlatılmasında Halkevleri ve ayrıca Millet Mekteplerinin önemli bir hizmet sağlayıcı rolü olmuştur. İlk olarak 1932 yılında açılan Halkevleri hızlıca ülkenin birçok yerinde açılmaya başlanmış, 1933 yılında ise Gümüşhane'de açılışı gerçekleştirilmiştir. Gümüşhane ve Bayburt ilçesi dışında kalan diğer yerleşim yerlerindeki halkevlerinde kayda değer çalışmalar yapılamamıştır. Bu durumun en önemli sebebi ise maddi imkânsızlıklar olmuştur. Atatürk Dönemi'nde açılan Halkevlerinin 1951 yılında kapatılmasına ilişkin karar neticesinde Gümüşhane Halkevi de kapatılmıştı. Gümüşhane Halkevi binası ve eşyaları devlete intikal etmiş ve daha sonraki yıllarda çeşitli hizmetlerde kullanılmıştır. Ayrıca daha önce Halkevleri ve Halk Odaları bünyesinde bulunan kütüphaneler, ilde bir halk kütüphanesinin açılması ile birlikte yeniden düzene girmiştir.

Halkevleri dışında şehrin halk eğitimi konusunda çalışmalarına örnek olarak özellikle Millet Mektepleri bünyesindeki dersaneler ve açılan kurslar şehre kültürel bir hareketlilik de kazandırmıştır. Harf İnkılabının kabulü sonrasında sıfırdan bir okuma yazma hamlesinin başladığı Gümüşhane'de Millet Mektepleri hızlı bir şekilde açılmış, 1935 yılına kadar görevini yapmaya devam etmiştir. 1927 yılında 7 yaş ve yukarısı nüfusta % 3,2 olan okuma yazma oranı, 1935 yılında %7,2'ye ulaşmıştır. İlk meslek ve teknik kurslar açısından çeşitli alanlarda bölümler açılmış, kadınlar için biçki-dikiş, erkekler için de marangozluk, demircilik ve torna tesviyecilik kursları özellikle karşılık görmüştür. Açılan bu kurslar ile de yerel halkın beceri ve yetenek gerektiren sanat kollarında gelişimleri sağlanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abay, G. (2010). *Demokrat Parti Dönemi'nde Türk Basınında Din (1950-1960)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Afşar, E. (2019). Türk Politik Tarihinde Demokrat Parti ve 1946 Programı. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(8), 273-295.
- Ahmad, F. ve Ahmad, B. T. (1976). *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi, 1945-1971* (Vol. 32). Bilgi Yayınevi.
- Akgül, L. H. (2020). Demokrat Parti Dönemi'nde Milli Eğitim Şûraları. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 631-647.
- Akşam Gazetesi*, 16 Mayıs 1950.
- Akşam Gazetesi*, 24 Mayıs 1950.
- Akşam Gazetesi*, 28 Mayıs 1950.
- Akşam Gazetesi*, 29 Mayıs 1950.
- Akşam Gazetesi*, 9 Mart 1951.
- Aktürk, B. ve Dağlı, N. (1988). *Hükümetler ve Programları: 1920-1960*, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Basımevi.
- Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin III. Dönem 2. Yasama Yılıını Açış Konuşmaları. 21 Mayıs 2022 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/tarihce/aturk_konusma/3d2yy.htm adresinden erişildi.
- Ayas, A., Çimer, A., Ekiz, D., Özmen, H., Çalık, M., Yiğit, N., ...Akyıldız, Ö. G. S. (2013). Eğitim Bilimine Giriş. *Eğitimle İlgili Temel Kavramlar*, 2-12.
- Aytaç, K. (1969). Türkiye'de Eğitim Sistemi ve Eğitim Seviyesi. *Frankfurt/ M. deki Uluslararası Alman Pedagojik Araştırma Enstitüsünde Verilmiş Olan Konferansın Türkçe Çevirisidir*.
- Ayvaz, S. (2012). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bütçeleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, DEU, İzmir.
- Baran, T. A. (2010). Atatürk'ün Eğitim Düşüncesi. M.A. Parlak,(Yay. Haz.) *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu*, 7(09), 13-34, Ankara: Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi.
- Baytal, Y. (2007). Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957). *Atatürk Yolu Dergisi*, 10(40), 545-567.

- Baytal, Y. (2020). Demokrat Parti'nin Eğitim Politikalarında Din Ve Dini Okullar. *Atatürk Yolu Dergisi*, (66), 91-122.
- Cenan, Ö. (2015). *İsmet İnönü Dönemi Öğretmen Yetiştirme Politikaları (1938-1950)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, DEÜ, İzmir.
- C.H.P 5. Büyük Kurultay Zabıtları (29 Mayıs 1939- 3 Haziran 1939). (1939). Ankara: Ulus Basımevi.
- Cihan, A. R. (1993). *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları 1920-1973: C:2 (1939-1960)*, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:57
- Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Şubat 1932.
- Cumhuriyet Gazetesi*, 8 Ocak 1946.
- Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Temmuz 1946.
- Cumhuriyet Gazetesi*, 24 Temmuz 1946.
- Çavdar, T. (1995). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Çelebi, N. ve Kazancı, E. (2021). Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları ve Yabancı Eğitim Uzmanlarının Eğitimdeki Etkileri (1923-1960). *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 198-218.
- Demirtaş, B. (2008). Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler. *Gazi Akademik Bakış*, 1(2), 155-176.
- Demokrat Parti Programı (1946). 20 Haziran 2022 tarihinde https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/917/200805461_1946.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden erişildi.
- Demokrat Parti Tüzük ve Programı. (1952). Güneş Matbaacılık T.A.O, Ankara.
- Dewey, J. (1939). *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- DİE, Genel Nüfus Sayımı, Gümüşhane Vilayeti. (1937). C.26, İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi.
- DİE, Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal Ve Ekonomik Nitelikleri, 29-Gümüşhane İli. (1970). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DİE, Kültür İstatistiği, 1934-1935. No: 81, Ankara: Köy Hocası Matbaası.
- DİE, Kültür İstatistiği, 1935-1936. (1937). Ankara: Mehmed İhsan Matbaası.
- DİE, Kültür İstatistiği, 1936-1937. (1938). İstanbul: Sakarya Matbaası.
- DİE, Maarif İstatistiği, 1932-1933. (1933). İstanbul: Devlet Matbaası.
- DİE, Maarif İstatistiği, 1933-1934. (1935). İstanbul: Devlet Matbaası.
- DİE, Maarif İstatistiği, 1937-1938. (1939). İstanbul: Sühulet Basımevi.
- DİE, Maarif İstatistiği, 1938-1939. (1942). Ankara: Ulusal Matbaa.

- DİE, Maarif İstatistiği, 1939-1940. (1942). Ankara: Ulusal Matbaa.
- DİE, Maarif İstatistikleri, Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1950-1951. No: 348, Ankara: Biricik Matbaası.
- DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1951-1952. No: 357, Ankara: Akın Matbaası.
- DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1952-1953. No: 368, Ankara: Saim Toraman Matbaası.
- DİE, Maarif İstatistikleri Meslek, Teknik ve Yükseköğretim, 1953-1960. (1963). No: 438.
- DİE, Maarif İstatistikleri, 1923-1932. (1933). İstanbul: Devlet Matbaası.
- DİE, Maarif Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği 1928-1935. (1935). İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.
- DİE, Milli Eğitim Hareketleri (1927-1966). (1967). Ankara: DİE Matbaası.
- DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1950-1951. Ankara: No: 346.
- DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1951-1952. Ankara: No: 355.
- DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1952-1953. No: 361, Ankara: Akın Matbaacılık.
- DİE, Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim, 1953-1960. (1963). No: 431.
- DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Millî, Halk, Çocuk, Üniversite Ve Okul Kütüphaneleri, 1959-1968. (1972). Ankara: DİE Matbaası.
- DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1950-1951. (1951). Ankara: No: 347.
- DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1951-1952. Ankara: No: 356.
- DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1952-1953. Ankara: No: 367.
- DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim, 1953-1960. (1963). Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1946-1947. (1948). No: 297, Pulhan Matbaası.
- DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1947-1948. (1949). İstanbul: Pulhan Matbaası.
- DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1948-1949. (1950). Ankara: Yeni Matbaa.
- DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1949-1950. (1952). Ankara: Doğu Matbaası.
- DİE, Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri, 1960-1961. (1965). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

- DİE, Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri, 1944-1945. No: 271, Pulhan Matbaası.
- DİE, Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri, 1949-1950. (1952). Ankara: Yeni Matbaa.
- DİE, Milli Eğitimde 50 Yıl, 1923-1973. (1973). Ankara: DİE Matbaası.
- Duman, Ö. (2016). Maarif Yıllıklarına Göre Cumhuriyet'in İlk Çeyreğinde Gümüşhane'de Eğitim (1923-1950). *Mavi Atlas*, (7), 55-75.
- Duman, R. (2011). *Demokrat Parti Dönemi'nde (1950-1960) Sosyal Bilgiler Eğitimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Durmuşoğlu, E. (2018). *Demokrat Parti Dönemi Giresun'da Eğitim ve Tek Parti Dönemi İle Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Emiroğlu, A. ve Uyanık, N. (2017). Demokrat Parti Dönemi Din Eğitimi Bağlamında İmam- Hatip Okulları. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 18.
- Eren, M. (2007). Laiklik Açısından Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikaları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Eroğul, C. (2019). *Demokrat Parti: Tarihi Ve İdeolojisi*. Yordam Kitap.
- Ersözlü, Z. N., Aydoğan, İ. ve İskender, M. (2009). *Eğitim Bilimine Giriş*. M. Arslan (Ed.). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Fıçıncı, N. (2013). *Gümüşhane Halkevleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Geçikli, R. M. (2021). Demokrat Parti Dönemi Yükseköğretim Politikası ve 1956 Tarihli Rapor. *Atatürk Dergisi*, 10(2), 141-170.
- Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları. 24 Haziran 2022 tarihinde <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328> adresinden erişildi.
- Gezer, M. (2012). *Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitimi Politikaları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Gider, S. (2016). *Hüseyin Celal Yardımcı ve Demokrat Parti*. Yayımlanmamış doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Günel, E. (2009). *Türkiye'de Demokrasinin Yüzyıllık Serüveni (1908-2008)*. İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Gündüz, M. (2019). Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı ve Eğitim Alanındaki Faaliyetleri. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (35), 79-108.
- Gündüz, M. (2019). Tüketim Toplumunda Türk Eğitim Sistemi ve Çıkmazları. *Editör: Halis Demir*, 107.

- Güney, Z. (2014). *1940-1960 Yılları Arasında Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Güven, İ. (2010). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Natürel Yayıncılık.
- Hayal, İ. (2014). *Gümüşhane Eğitim Tarihi*, Gündüz Matbaacılık, Trabzon.
- Kabacalı, A. (1994). *Türk Basınında Demokrasi*. (Vol. 4). Kültür Bakanlığı.
- Karadeniz, Y. (2018). Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 637-648.
- Karagözoğlu, G. (1985). Atatürk'ün Eğitim Savaşı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2(4), 193-214.
- Karakök, T. (2011). Menderes Dönemi'nde 1950–1960 Türkiye'de Eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 89-97.
- Karaman, S. ve Yavuz, C. F. (2016). “Marshall Planı Türkiye Tarımının Gelişmesinde Nasıl Rol Oynamıştır?” *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(1), 1-14.
- Kaştan, Y. ve Uyanık, N. (2021). Demokrat Parti Hükümetlerinin Eğitim Politikaları Ve TBMM'de Eğitim İle İlgili Görüşmeler (1950-1960). *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 26.
- Kayabaşı, M. (2018). Türkiye Cumhuriyetinin Din Eğitimini Yeniden Tesis Etmesi ve Yüksek İslam Enstitüleri. *In international congress on islamic education* (p. 201).
- Kerimoğlu, Z. (2006). *1946-1960 Arası Uygulanan Eğitim Politikası*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıç, C. (1995). *Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıç, K. (2008). *Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası (1950–1960)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kıratlı, Ç. (2003). *222 Sayılı İlköğretim Ve Eğitim Kanununun Uygulanması (1961-1970)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kocabaş, A. (2008). Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri, Dewey Mustafa Necati ve İsmail Hakkı Tonguç. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(3), 203-212.
- Koç, A. (2019). *Demokrat Parti Dönemi Kayseri'de Eğitim*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kömürlü, E. (2019). 1960'lara Kadar Türkiye'de İlk Üniversitelerin Kuruluşları. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 50-57.

- Kumaş, N. (2020). Gümüşhane İline Ait Demografi, Ekonomi ve Eğitim İstatistiklerinin Analizi (1925-1928). *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 119-216.
- Marım, Y. ve Sam, R. (1950). 1950-1960 Arası Amerikalı Uzman Raporları Bağlamında Türk Eğitim Sistemine Çizilen Yol Haritası. *Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (30), 11-33.
- Millet Mektepleri. 25 Eylül 2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/millet-mektepleri/> adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Vekâleti Tebliğler Dergisi. (Ekim 1953). C.16, S.770.
- Neziroğlu, İ., Yılmaz, T., ve Erdem Efe, G. (2013). *Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*. Türkiye Büyük Millet Meclisi, C:3.
- Okur, M. (2010). Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 199-217.
- Özdemir, Y ve Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (45), 235-262.
- Özkaya, Y. Cumhuriyetin İlanı ve Rejim Olarak Eğitime Katkıları. *Erdem*, 11(31), 197-207.
- Saylan, K. (2012). *Gümüşhane Sancağı (1850-1918)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Saylan, K. (2015). Seyyahların Gözüyle Gümüşhane (Osmanlı Dönemi). *Gümüşhane Üniversitesi Yayınları*, Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, No:32.
- Saylan, K. (2016). XIX. Yüzyılda Gümüşhane Sancağında Yaşanan Gayrimüslim Göçleri. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 20, 275-292.
- Schick, İ. C. T ve Ahmet, E. (1992). *Geçiş Sürecinde Türkiye*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Son Posta Gazetesi*, 8 Ocak 1946.
- Son Posta Gazetesi*, 16 Mayıs 1950.
- Şahin, E. ve Tunç, B. (2015). Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947). *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 1(2), 31-69.
- Şahin, M. C. (2012). Demokrat Parti Dönemi Türkiye'sinde Din, Siyaset ve Eğitim İlişkileri. *Religion, Politics And Education Affairs In The Period Of The Democratic Party*. *Toplum Bilimleri*, 6(12), 31-54.

- Şahin, V. (2012). Gümüşhane'nin Eğitime Ait Verileri ve Bunlara Coğrafi Yapının Etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (25), 302-318.
- Şimşek, E. (2013). Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi ve Öğretimine Dönüş Süreci (1946-1960). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (49), 391-414.
- Tangülü, Z. (2012). Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 389-410.
- Tangülü, Z., Karadeniz, O. ve Ateş, S. (2014). Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemimizde Yabancı Uzman Raporları (1924-1960). *Electronic Turkish Studies, Volume 9* (5), Ankara.
- Taşdöven, Z. (2013). *Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı (1950-1960)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- TBMM Ad Defteri, Dönem VIII.
- TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, B: 51, C: 5, 25 Şubat 1951.
- TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, B: 53, O: 2, C: 20, 25 Şubat 1953.
- TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, C: 1, 29 Mayıs 1950.
- TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, C: 2, 01 Kasım 1950.
- TBMM Zabıt Ceridesi, D: 9, C: 8, O: 2, 01 Kasım 1955.
- TBMM Zabıt Ceridesi, D: 9, C: 5, O: 47, 23 Şubat 1955.
- TBMM Zabıt Ceridesi, D: 11, C: 2, O: 47, 26 Şubat 1958.
- Tebliğler Dergisi, 6 Temmuz 1953. C: 16, S:754.
- Telli, K. (2019). *Demokrat Parti Dönemi'nde Giresun'da Eğitim (1950-1960)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Trabzon Üniversitesi, Trabzon.
- Toprak, G. N. (2008). *Cumhuriyetin İlk Dönemi'nde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Toprakçı, E. ve Yılmaz, G. (2015). İsmet İnönü'nün Eğitim Felsefesi (Konuşmaları ve Yazdıkları Işığında Nitel Bir Analiz). *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 155-182.
- Tozar, Y. (2010). *Eğitim Politikası ve Demokrat Parti Dönemi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Turp, M. (2018). Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenk Taşı: Basında 1950 Seçimleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18(37), 677-714.
- TÜİK, İstatistik Göstergeler (1923-2009). (2010). Ankara: TÜİK Matbaası.

Türkiye Cumhuriyeti Genel Seçimleri. 26 Haziran 2022 tarihinde https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/secim_sorgu.genel_secimler adresinden erişildi.

Uzman, N. (2017). Adnan Menderes ve M. Fuad Köprülü'nün Cumhuriyet Halk Partisi'nden İhraçları. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 36(62), 205-228.

Ürkmez, N. ve Tozlu, S. (2016). Modernleşme Dönemi Osmanlı Taşrasında Eğitim Kurumları (Gümüşhane Örneği). *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*. 20(14), 81-114.

Vatan Gazetesi, 3 Mayıs 1954.

Vatan Gazetesi, 8 Ocak 1946.

Vatan Gazetesi, 18 Mayıs 1945.

Yavuz, E. (2021). Resmi İstatistiklere Göre Gümüşhane'de Milli Eğitim Hareketleri (1923-1960). *Mavi Atlas*, 9(2), 148-156.

Yeni İstanbul Gazetesi, 16 Mayıs 1950.

Yıldıran, G. (2012). Cumhuriyet Dönemi'nde Eğitim ve Eğitim Kurumları. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 29(2), 1-26.

Yüce, C. (2008). *Demokrat Partinin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Partisinin Muhalefeti*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Zafer Gazetesi, 2 Kasım 1950.

Zafer Gazetesi, 15 Mayıs 1950.

Zafer Gazetesi, 16 Mayıs 1950.

Zafer Gazetesi, 17 Haziran 1950.

Zafer Gazetesi, 30 Mayıs 1950.

Zengin, M. (2017). Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının Din Dersi Öğretim Programlarına Etkileri. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(36), 113-137.

Wofford, K. (1952). Türkiye'de Köy İlkokulları Hakkında Rapor, Çev. *Fatma Varış*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

VI. Milli Eğitim Şûrası. 17 Temmuz 2022 tarihinde https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164847_6_sura.pdf adresinden erişildi.

EKLER

Ek 1. Cumhuriyet Gazetesi, 20 Şubat 1932

RESMİ MÜHÜR - No. 2128

YERİNDEN 20 ŞUBAT 1932

Cumhuriyet

İLK MERHALEDE DÜŞMANI, İKİNCİSİNDE SEVR'İ, ÜÇÜNCÜSÜNDE TAASSUBU YIKAN VE DÖRDÜNCÜ MERHALEDE CUMHURİYETİ KURAN GAZİ NESLİ, DÜN KENDİ EVİNİ AÇTI

Halk Dün Kendi Evlerini Açtı

Gazi'nin yeni eseri: Halkevleri
Istanbul Evi'nin küşat merasiminde
Başvekil İsmet Paşa, Hz. de bulundular...

Japon kuvvetleri yeni taaruza hazırlanıyorlar
Amerika siyasi tesebbüslerin fayda vermeyeceğini anladı ve...

Celâl B. Ankara'ya gitti
İş Bankası U. Müdürü, heyetinin İsmet'deki temas ve tedbirlerini izah ediyor

İstanbul Halkevi'nde..
Küşt merasiminden mülahazat - Cevdet Kerim Bey çok güzel bir hatıptir..

Ankara'da Küşt merasimi
Recep ve Refik Galip Beylerin nutukları

Başvekil Paşa
En sık Ankara'ya baskın ediyor

Kadıköyü'nün hayır cemiyetlerinde..

SALI 8 OCAK 1946 5 kuruş

ULUS ADIMIZ ANDIMIZDIR

Arttırma, eksiltme ve ihale Komisyonu ŞEHİR VE MAHALLE İhtisap Komisyonu MİLLÎETLER

Basın Kongresi dün dağıldı

Yeni parti kuruldu

Yeni parti kuruldu... Din Özgürlüğü Partisi... Çelik Bayar...

Avusturya hükümeti

Avusturya hükümeti... Avusturya hükümeti...

Türk - Arap dostluğunun tezahürü

Türk - Arap dostluğunun tezahürü... Türk - Arap dostluğunun...

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu açılıyor Bütün hazırlıklar bitti M. Byrnes'ün Boğazlara dair yeni bir tasarı getirdiğinden bahsediliyor

İngiliz gazetelerine göre İlk adım son derece mühim

Basın toplantısı hararetle karşıyor

London, 7 a.s. — Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun parçatıcı 1945 toplantısından beri...

Avusturya hükümeti... Avusturya hükümeti...

Türk - Arap dostluğunun tezahürü... Türk - Arap dostluğunun...

Bulgar Başbakanı Moskova'ya gitti... Bulgar Başbakanı Moskova'ya gitti...

C. H. P. Müstakil Grubu toplantıyor... C. H. P. Müstakil Grubu toplantıyor...

Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler... Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler...

Hindicini toprakları... Hindicini toprakları...

Birleşmiş Milletler meclisi dün gece London'da bir toplantıya başladı

Demokrat Parti'nin programı dün Hükümete verildi

Celâl Bayar "Türk Milletine karşı büyük bir mesuliyet aldığımızı biliyoruz," dedi

Yeni Partinin programı... Yeni Partinin programı...

Celâl Bayar'ın bir fotoğrafı

Times'in Türk Rus ihtilâfına dair yazısı

Bu çökmez yegâne hal çaresi büyük devletleri ayran milletlerarası münasebetleri zehirleyen çalesidir

London, 7 a.s. — Birleşmiş Milletler Genel Kurulu...

Tass'ın bir yalanlaması... Tass'ın bir yalanlaması...

Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler... Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler...

Hindicini toprakları... Hindicini toprakları...

Yeni romanımız ATLI ADAM

Şair: Reşat Nuri Güntekin

ULUS her iki gün kadar okuyucularına yepyeni bir roman sunmaktadır: ATLI ADAM. Bu dünya harbi...

Bir iki güne kadar başlayoz

C. H. P. Müstakil Grubu toplantıyor

Bulgar Başbakanı Moskova'ya gitti

Bulgar hükümeti muhalefetin şartlarını Sovyetlerin tavsiyesine uygun görmüyor

C. H. P. Müstakil Grubu toplantıyor... C. H. P. Müstakil Grubu toplantıyor...

Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler... Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler...

Hindicini toprakları... Hindicini toprakları...

Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler

Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler... Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler...

Hindicini toprakları... Hindicini toprakları...

Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler... Basın delegetleri uçak fabrikasını gezecekler...

Hindicini toprakları... Hindicini toprakları...

Son Posta

Dağıtım ve Yürüm Ü Sayısı

Yazın 12 - No. 2022 Pazartesi, Ocak 8, 1946 SAĞI 8 OKUL 1946

İsviçre basını diyor ki:
Sovyet isteklerine karşı Türkler mukavemete hazır
Rus manevrası, Ortadoğru sarkarak Hind yolunu kelemek amacını güdüyor

Tas ajansı, Türkiye ile Rusya arasında barış çıktığı hakkında bir Fransız gazetesine yayınladığı haberi yalanladı

Byrnes Milletler Kuruluna Boğazlar hakkında yeni bir tasarı götürüyor

Başbakanın demeci

Bir polis karısıyla karısının aşkını, bir polis de metresini öldürdü ve kendi de öldü

Landrada İran ipi görülmeyecek

İran Amerika'ya resmî mülkünü verdi

Basın Birliği kongresi sona erdi

DEMOKRAT PARTİSİ BEYANNAMESİ VE PROGRAMINI HÜKÜMETE VERDİ

Celâl Bayar, tek Parti ile demokrasinin kabilî telif olmadığının inandığını söyledi

Lider, Partinin demokrasî için hiçbir hak kaybetmediğini söyledi ve diğer bir görüşüne nazir "Büyük bir manevraya ne kadar ne de tekli olacak kimsa yoktur", diye cevap verdi

Partinin programı tasdik ve faaliyete geçmesini izin verildi

Demokrat parti programı

Demokrat Parti'nin programı, parti üyeleri tarafından kabul edilmiştir. Programın esasları şunlardır: 1. Demokrasinin korunması ve geliştirilmesi. 2. Millî birlik ve beraberliğin sağlanması. 3. İktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi. 4. Sosyal adaletin sağlanması. 5. Hukukun üstünlüğüne bağlılık. 6. Dış politikada bağımsızlık ve barışın sağlanması.

HAKKON

Hakikat önünde

Dağdelen Şakir Sarıoğlu, tek ismiyle anılmak istiyor. Türk adına anılmayı şiddetle istiyor. Önemli, hayvanlar için kurulan ihale yapıyor.

YAZAR: Ekrem Uşaklıgil

Günümüzün en önemli meselesi, hakikat önünde durmaktır. Herkesin hakikat önünde durması, ülkemizin kurtuluşu için şarttır. Bizler, hakikat önünde durmalıyız. Herkesin hakikat önünde durmasını istiyoruz.

Byrnes Milletler Kuruluna Boğazlar hakkında yeni bir tasarı götürüyor

Türkiye'nin kara ile deniz bağlantısı için Boğazlar konusunda Kanada'nın önerdiği tasarıya Byrnes Milletler Kuruluna yeni bir tasarı götürüyor. Bu tasarı, Boğazların uluslararası sulh ve ticaret için açılmasını öngörüyor.

Başbakanın demeci

Başbakan Celâl Bayar, basın toplantısında yaptığı konuşmada, tek parti ile demokrasinin kabilî telif olmadığını söyledi. "Büyük bir manevraya ne kadar ne de tekli olacak kimsa yoktur" dedi.

Bir polis karısıyla karısının aşkını, bir polis de metresini öldürdü ve kendi de öldü

İstanbul'da bir polis, karısıyla karısının aşkını, bir polis de metresini öldürdü ve kendi de öldü. Olay, İstanbul'da meydana geldi.

İran Amerika'ya resmî mülkünü verdi

Landrada İran ipi görülmeyecek

İran Amerika'ya resmî mülkünü verdi. Landrada İran ipi görülmeyecek. İran, Amerika'ya resmî mülkünü vermiştir.

Basın Birliği kongresi sona erdi. Basın Birliği kongresi, İstanbul'da sona erdi.

8
CUMHURİYET
GAZETESİ
MİLLÎ YAYINLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
T.C. BAKANLIĞI

VAKIT

Sovyet Ajansının Yalanladığı Üydurma bir haber!

Rusya, Türkiye'ye harp ilân etmiş değildir

Londra, 21 (22) - Sovyet ajansı "Tas" bugün bir haber yayınladı. Bu haberde geçen, Sovyet ajansının yayınladığı haberin, "Sovyet ajansının Türkiye'ye harp ilân ettiği" şeklinde yazıldığı iddia edildi. Bu haberin yalan olduğunu belirtildi. Bu haberin yalan olduğunu belirtildi.

BOGAZZLAR Börns, Londraya Yeni Bir Tasarı Götürdü

Türkiye'nin sanayi-leşmesi davası

Yeni bir tasarı...

Atatürk'ün...

Bulgar MUHALİFLERİ

Sobranyanın...

Demokrat Parti Faaliyete Geçti Celâl Bayar, Partisinin Programını izah E diyor

Demokrat Parti...

Demokrat Parti...

iran'da yeni bir isyan

Geylân Vilâyeti de geniş muhtariyet istiyor

İran'da yeni bir isyan...

Türkiye hücuma uğrarsa...

Bütün Araplar ayaklanacaklar

Türkiye hücuma uğrarsa...

Görüp Düşündükçe Umit sihirbazı!

Görüp Düşündükçe Umit sihirbazı!

BİR ÖPRET KURDU
KURULUŞU
KURAN
A. H. KURAN
VAN KEDİSİ
1946 Temmuz 24
No: 1000

Cumhuriyet

HAK KURAN
1946 Temmuz 24
No: 1000

Seçimin Umumi Neticesi

İstanbul dahil 63 vilâyette 395 C. H. P. adayı, 66 D. P. adayı ve 4 bağımsız aday kazanarak milletvekili oldular

Dün beş vilâyetin neticeleri de belli oldu

Ankara ve Bursada C. H. P., Çanakkalede D. P., Kütahya ve Maraşta her iki partinin kazandıkları bildiriliyor

İstanbulda netice dün gece saat 3 te belli oldu

Demokrat Parti 18, Halk Partisi ise 5 milletvekili çıkardılar

Mareşal Cakmak 194.835 reyile kazananlara başında geliyor

İl	Parti	Adı	Rey
Ankara	C. H. P.
Bursa	C. H. P.
Çanakkale	D. P.
Kütahya	C. H. P.
Maraş	C. H. P.
...

Demokrat Parti seçimin feshedilmesini isteyecek

Partinin milletvekili seçilen üyelerinin hep birden istifa etmeleri de muhtemel görülüyor

Nedensizce H. P. üste kazandı: sayısız seçmen sayımdan 500 fazla çıktı!

Afyondaki hadiseler

Nuri Demirağ Parti liderliğinden çıkarıldı

Lazın Türkün kurtul varlığıdır,

ve el sardırmeyiz!

İzmirde heyecan

Demokrat Parti, Valinin şahsi muhalefetine rağmen yarın bir miting yapmaya karar verdi

D. P. beyleri kağıtlar - Bir karışık çıkarı siz muhalefete - diye lüzum valinin bu işleri seretkiye bildirdi.

Bursa da İnönüne bayvurdu

E. T. Yurt'u N. İnönü başkanlığına seçti

Ankaradaki netice ve sayım dikkat rakımları

ANEN

İN MÜBİRİN İL...

Pazaritesi 15 MAYIS 1950

Resmî Gazetesi Millîyet Farkı Farkı... Ankara

ZAFER DEMOKRASININ DİR

POKER-PLAY... HİLE SİZİN DİR DEĞİL...

Dünkü Seçimlerin İlk Neticeleri Alındı

D. PARTİ ZAFER YOLUNDA

Ankara'da D. P. nin tam liste halinde kazanacağı anlaşıldı

Ankara Merkez İlçesinde, Beypazarında, Keskinde, Dikimde D. Parti ekseriyet elde etti. Nihai netice bugün olacak

D. P. Merkezinde Bayar'ın Yaptığı Basın Toplantısı

Bayar ve Kızılcıkbaş... Ankara'da basın toplantısı yapıldı...

Çok acı bir kayıp

Zonguldak D. P. II Başkanı ve D. P. adayı M. Çivi dün vefat etti

İlk ve nihai netice bugün olacak... Seçim sonuçları açıklanacak...

Seçim 2 ilde de devam ediyor... Demokrat Parti başta geliyor...

Bozkurt muhtarının garip bir hareketi... Mahalle muhtarı yüzlerce vatandaşın seçimi defterine kaydetmemiş kendilerini yanlış istikametlere çevketmiş

Bozkurt muhtarının garip bir hareketi

Mahalle muhtarı yüzlerce vatandaşın seçimi defterine kaydetmemiş kendilerini yanlış istikametlere çevketmiş

Demokrat Parti Başkanı Celal Bayar'ın (ortada) başkanlığındaki Ankara İlçe Kurulunun toplantısı. Başta sağda D. P. Başkanı Bayar...

Yurddan alınan son haberler D. Parti şimdilik 6 ilde kat'î olarak kazandı

Alınan ilk haberlere göre 25 ilde de devam eden tasnifte Demokrat Parti başta geliyor

Belediye meclisi üyeleri Belediye Başkanı başkanlığında bir ilde toplantı

SEÇİMDEN ROPORTAJ

Seçimde neler gördüm?

Ankara'da bir dolaşma - İnönü Çankayada nasıl rey etti? - Yalnız resimde sıraya giriş-Saracçoğlu kuyrukta - Şemsettin Günaltayın karısı ve oto mobilisiz rey atmaya gelen bakanlar

AKINTIYA KUREK... Zayıf İbni... Yedigöller Turistik

Son Posta

Şen 20 - No. 8637 - 1474

Telefon: 20203

Sabahları çıkar siyasi gazete

Flat 10 Kuruş

SALI 16 MAYIS 1950

Millet iradesi 4 yıl gecikme ile tecelli etti

D. P. kahir ekseriyetle kazandı

Tasnif henüz neticelenmemiş olmakla beraber

395 demokrat adayı milletvekili seçildi

Tasnif neticesi kat'i olarak belli olunca bu miktarın daha da artacağı ve C. H. P. nin küçük bir ekalliyet haline inkilâp edeceği anlaşılıyor

Ankara 16 (Haberler) — Demokrat partinin tasnif neticesi henüz neticelenmemiş olmakla beraber, 395 demokrat adayının milletvekili seçildiği öğrenildi. Tasnif neticesi kat'i olarak belli olunca bu miktarın daha da artacağı ve C. H. P. nin küçük bir ekalliyet haline inkilâp edeceği anlaşılıyor.

HERGÖN:

Yaşasın Türk milleti

Yazar: Selim Ragıp EMEÇ

Tarih hiçbir devletten kurtulamaz. Her devlet zaman zaman iç savaşlara uğramıştır. Bu savaşlar, her devletin kendi kaderini tayin etmesi için birer sınavdır. Türk milleti, bu sınavı başarıyla geçmiştir. Yaşasın Türk milleti!

Yeni Türkiye'nin geleceği, milletimizin iradesiyle olacaktır. Bizler, bu iradeyi destekliyoruz. Yaşasın Türk milleti!

Demokrat Parti'nin zaferi, milletin zaferidir. Bizler, bu zaferi kutluyoruz. Yaşasın Türk milleti!

Yeni Türkiye'nin geleceği, milletimizin iradesiyle olacaktır. Bizler, bu iradeyi destekliyoruz. Yaşasın Türk milleti!

Demokrat Parti'nin zaferi, milletin zaferidir. Bizler, bu zaferi kutluyoruz. Yaşasın Türk milleti!

Yeni Türkiye'nin geleceği, milletimizin iradesiyle olacaktır. Bizler, bu iradeyi destekliyoruz. Yaşasın Türk milleti!

Demokrat Parti'nin zaferi, milletin zaferidir. Bizler, bu zaferi kutluyoruz. Yaşasın Türk milleti!

Yeni Türkiye'nin geleceği, milletimizin iradesiyle olacaktır. Bizler, bu iradeyi destekliyoruz. Yaşasın Türk milleti!

Demokrat Parti'nin zaferi, milletin zaferidir. Bizler, bu zaferi kutluyoruz. Yaşasın Türk milleti!

Başbakan İsmet İnönü'nün 16 Mayıs'ta Ankara'da yaptığı konuşma. (Devlet Sayf. 2, 86, 1 de)

Yeni Millet Meclisi 22 Mayıs'ta toplanacak

Meclis Cumhurbaşkanını seçecek, yeni Devlet Başkanı da D. P. Liderini hükümeti teşkil memur edecek

C.H.P. liderlerinin ve kabine erkânının çoğunun seçilmesinin olmasını dolayısıyla Meclis'i toplanmadan evvel millet emmanetini D.P. ye devretmek istiyor

Yeni Millet Meclisi, 22 Mayıs'ta Ankara'da toplanacak. Meclis, Cumhurbaşkanını seçecek ve yeni Devlet Başkanı da D. P. Liderini hükümeti teşkil memur edecek.

Meclis, Cumhurbaşkanını seçecek ve yeni Devlet Başkanı da D. P. Liderini hükümeti teşkil memur edecek.

Meclis, Cumhurbaşkanını seçecek ve yeni Devlet Başkanı da D. P. Liderini hükümeti teşkil memur edecek.

Meclis, Cumhurbaşkanını seçecek ve yeni Devlet Başkanı da D. P. Liderini hükümeti teşkil memur edecek.

Meclis, Cumhurbaşkanını seçecek ve yeni Devlet Başkanı da D. P. Liderini hükümeti teşkil memur edecek.

Meclis, Cumhurbaşkanını seçecek ve yeni Devlet Başkanı da D. P. Liderini hükümeti teşkil memur edecek.

Meclis, Cumhurbaşkanını seçecek ve yeni Devlet Başkanı da D. P. Liderini hükümeti teşkil memur edecek.

Meclis, Cumhurbaşkanını seçecek ve yeni Devlet Başkanı da D. P. Liderini hükümeti teşkil memur edecek.

C. H. P. Şeflerinin çoğu seçilmedi

İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Malasya'da yapılan seçimlerde C. H. P. şeflerinin çoğu seçilmedi. İnönü'nün Malasya'da kaybetme ihtimali belirld.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir

Türk milleti Batıya karşı dostluk, komünizm karşı muhalefet hissetmekte müteffiktr

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü: Türkiye'de seçimlerin neticesi demokrasi gelişmesinin nişanesidir.

Solcu tezahür yapan 84 Üniversiteli yakalandı

Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı

Solcu tezahür yapan 84 üniversiteli yakalandı. Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı.

Solcu tezahür yapan 84 üniversiteli yakalandı. Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı.

Solcu tezahür yapan 84 üniversiteli yakalandı. Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı.

Solcu tezahür yapan 84 üniversiteli yakalandı. Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı.

Solcu tezahür yapan 84 üniversiteli yakalandı. Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı.

Solcu tezahür yapan 84 üniversiteli yakalandı. Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı.

Solcu tezahür yapan 84 üniversiteli yakalandı. Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı.

Solcu tezahür yapan 84 üniversiteli yakalandı. Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı.

Solcu tezahür yapan 84 üniversiteli yakalandı. Çiçek Palaşa toplanan öğrenciler hakkında tedbirler alınarak yakalandı.

Sunderland'ın bugün yapacağı maç

Misafir takımın bu maçı da kazanması kabildir

Sunderland'ın bugün yapacağı maç. Misafir takımın bu maçı da kazanması kabildir.

Sunderland'ın bugün yapacağı maç. Misafir takımın bu maçı da kazanması kabildir.

Sunderland'ın bugün yapacağı maç. Misafir takımın bu maçı da kazanması kabildir.

Sunderland'ın bugün yapacağı maç. Misafir takımın bu maçı da kazanması kabildir.

Sunderland'ın bugün yapacağı maç. Misafir takımın bu maçı da kazanması kabildir.

Sunderland'ın bugün yapacağı maç. Misafir takımın bu maçı da kazanması kabildir.

Sunderland'ın bugün yapacağı maç. Misafir takımın bu maçı da kazanması kabildir.

Yaprak dökümü

SİNEMA Buğün 6 ncı SAYFADA

AKŞAM

POKER-PLAY NELE SEN BİR DENE! BİRERİN SEN ODU ÇIK

Sone 32 - No: 11349 Fiyat: her yerde 10 kurustur.

SALT 16 Mayıs 1950

Sahibi: Necmeddin Sadak - Yan İstefin İftin İdare eden C. BİDİK - Akşam Matbaası.

D.P. bir beyanname neşrecek

Şimdilik bir intikal Kabinesi kurulacak

Basın kanunu tadil edilecek, af kanunu tasarısı yeni ve daha şamil bir görüşle ele alınacak

Demokrat Parti genel idare kurulu toplantı halinde

Ankara 16 (Akşam) - Seçim neşretmek hakkında teklif edilmiş habere göre Demokrat Partinin 370-380 milletvekili ile meclise çıkacağı tahmin ediliyor.

Yeni kabine

Meclis ilk toplantısını yapacağı günün akşamı yapılacak. Yeni Cumhurbaşkanı İsmet İnönüye bağlı olarak kabine kurulacaktır. O gün Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kabine kurulacaktır.

Adaylar

Pazarlık günü yapılacak meclis başkanlığı ve cumhurbaşkanlığı seçimi adaylığı için adaylar listesi hazırlanmıştır. Bu adaylar arasında bazıları aday olmayacaklardır.

Kısımada

Kısımada Meclis'in yapacağı oturumun toplantılar arasında Demokrat Parti programındaki değişiklikler partiye yapacağı ilk meclis toplantısında açıklanacaktır.

Necmeddin Sadak

Gelecek haftadan itibaren Akşam'da baş muharrirlik vazifesine başlayacak. Baş muharrirliğine Necmeddin Sadak üç seneden beri hoş olan Akşam idaresinindeki edasını tamim etmektedir. Hafta boyunca Ankara'ya giderek bakanlık işlerini devrettikten sonra gazetelerin müzede baş muharrirlik vazifesine başlayacaktır.

Lienin Moskova ve seyahati

Dün gece Stalin ile görüştü. Lendrina 16 (H) - Moskova'dan alınan habere göre Lenin'in Moskova'ya geldiği bildirildi. Lenin'in Moskova'ya gelmesi, Sovyetler Birliği'nin dış politikasındaki önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Sovyetler ve Almanya

Sovyetler harp taziminatını yarıya indirdi. Londra 16 (H) - Moskova'dan gelen haberlere göre Sovyetler Almanya'ya savaş tazminatını yarıya indirdi.

Sovyetlerin İran'a bir notası

Paris 16 (A) - Moskova'dan gelen habere göre Sovyetler İran'a bir nota gönderdi. Notada Sovyetlerin İran'a karşı politikalarını açıkladığı ve İran'ın bağımsızlığını desteklediği belirtilmiştir.

Dikkatler

Türk halkının verdiği karar. Bir nevi muhalefet vardır, dişi siyasete alet etmek istiyorlar; koyun bir mufazakarlığı temsil ediyorlar; İrtica bile hayyü'dün.

Norveç vapuru tekrar yandı

Dün çıkan yangın bir müddet sonra kendi kentine söndü. Her türleri neşir vasıtaları kullanılarak, bu cins muhalefet, meramını umumî çıkarımıza bildirebilir. Hal-hazırda da, köyler, kasabalar dahil, en geniş ölçüde, hükümetin verildi. O cins muhalefeti istemeyiz.

Yeni kabine kimlerden mürekkep olacak

Demokrat Parti Meclis Grubu pazar günü toplanacak, Cumhur ve Meclis başkanları adaylarını seçecek

İntikal kabinesini kuracağı söylenen Adnan Menderes

Ankara 16 (Akşam) - Bugünkü Ulus gazetesi Demokrat Parti tarafından teklif edilmiş hükümet hakkında baş tahminler ile sürmektedir. Bu tahminler, parti liderleri tarafından değerlendirilmektedir.

Ulus'un bu sabahki baş makalesi

İnönü milletin iradesi karşısında alelade bir vatandaş ufaltı siyasi mücadele yeri alyor.

Ankara 16 (Telefonla) - Bugünkü Ulus gazetesinde İsmet İnönü'nün başlıklı yazısında, Demokrat Parti'nin seçimler neticesinde kazanacağı muvafıkla, İrtica'nın zararını gidermek için kampanyası başlatılacaktır.

Milletelele galy gelen Demokratlar lehine ediyor. Çok ise bir dakikada İrtica başına geliyorlar. Bu zorluk daha ziyade dış politikamızın karışıklığından neşir edilmektedir.

Seçimlerin neticeleri ve İngiliz gazeteleri

Bu sabahki İngiliz gazetelerinin hepsi makalelerini seçimin neticelerine tahsis ettiler. Londra 16 (H) - Bu sabahki gazetelerin hepsi makalelerini Türkiye seçimine ve neticeler hakkında alınan haberlere tahsis etmişlerdir.

Bakanların vaziyeti

Ankara 16 - Bakanlar Heyetinin vaziyeti hakkında bir haber. Bakanlar Heyeti'nin çalışmalarını sürdürdüğü ve kararlar aldığı belirtilmiştir.

Erzurumda

Erzurum'da seçimlerin neticeleri hakkında haberler. Erzurum'da Demokrat Parti'nin başarılı olduğu ve İrtica'nın zararını gidermek için kampanyası başlatıldığı belirtilmiştir.

Yeni Edirne milletvekili

Edirne'de seçimlerin neticeleri hakkında haberler. Edirne'de Demokrat Parti'nin başarılı olduğu ve İrtica'nın zararını gidermek için kampanyası başlatıldığı belirtilmiştir.

Norveç vapuru tekrar yandı

Dün çıkan yangın bir müddet sonra kendi kentine söndü. Her türleri neşir vasıtaları kullanılarak, bu cins muhalefet, meramını umumî çıkarımıza bildirebilir. Hal-hazırda da, köyler, kasabalar dahil, en geniş ölçüde, hükümetin verildi. O cins muhalefeti istemeyiz.

Norveç vapuru dün yanınca

Bir müddet önce Halden vapuru denizden çıkan yangın sonucu, Norveç bandırlı, Beethoven vapuruna bir ambarından dün sabah demirleri çekmiş olduğu, bir otonin sonra da Akdeniz yalına geldi. Yangını müddetinde Beethoven vapuruna bir ambarından İrtica'nın zararını gidermek için kampanyası başlatıldığı belirtilmiştir.

SALI 16 MAYIS 1950

Başkasıyken, Miletöz Folk Farklı... ANKARA... 1950

ZAFER DEMOKRASININDIR

MAHİR... MAĞARASI AÇILDI

İKTİDARI ALDI

Demokrat Parti dün akşama kadar 357 Milletvekili çıkarmış bulunuyordu, bunun bugün 400 e yaklaşması çok muhtemel

Yaklaşık 400 milletvekili Demokrat Parti merkezinde, Ankara'da akşam saatlerinde bir parti toplantısında...

Millet şuurunun hâkimiyeti

Adviye FENİK... Millet şuurunun hâkimiyeti... Demokrat Parti...

D. P. Ankarada da tam liste halinde kazandı

Dün her geçen saat merkeze bir ilin kazandığı müjdesi ni getirdi, halk büyük bir sevinç ve heyecan içinde

D. P. Ankarada da tam liste halinde kazandı

Ankara'da milletvekili seçimi... Demokrat Parti...

D. P. Genel İdare Kurulu üyeleri merkeze çağrıldı

Ankara'da dün dolaşan şayialar... Demokrat Parti Genel İdare Kurulu...

Kızılcehamam Ankara yolunda feci bir kaza

Demokrat Parti Genel İdare Kurulu... Ankara yolunda...

Seçim neticesinin âkisi

Bugün tam bir hayata kavuştuğumuz gündür... Seçim neticesinin âkisi...

İstanbul'da bir komünist nümayişi mi yapıldı?

Bazı gençler Nâzım Hikmet için bir nümayiş yapmak istediler. Suçlulardan bir kısmı tevkil edildi

Kızılcehamam Ankara yolunda feci bir kaza

Demokrat Parti Genel İdare Kurulu... Ankara yolunda...

Bugün tam bir hayata kavuştuğumuz gündür

Seçim neticesinin âkisi... Bugün tam bir hayata kavuştuğumuz gündür...

İstanbul'da bir komünist nümayişi mi yapıldı? (Devamı 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.)

Kızılcehamam Ankara yolunda feci bir kaza (Devamı 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.)

Bugün tam bir hayata kavuştuğumuz gündür (Devamı 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.)

AKŞAM

Sene 32 — No. 11357 — Fiyatı: her yerde 10 kuruş. CARSAMBA 24 Mayıs 1950 Sahibi: Necmeddin Soğak — Yaz İşleri: İtilen İdare eden C. Bıldı — Akşam Matbaası.

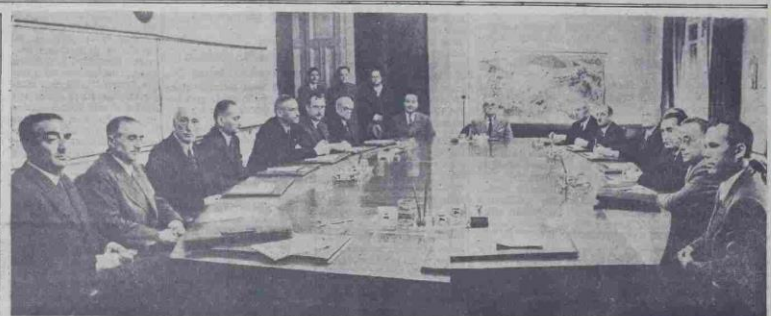
Yeni iktidar partisi iş başında

Dokuzuncu Millet Meclisi'nin işe başlanmasıyla memleket yeniden dört yülük bir istikrar devrine girdi. Dünyanın buhranlı anında, Türk vatandaşı olarak önemsenmek istemiyoruz.

Millet Meclisi Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar'ı seçmekle bir borcu ödemiş ve bu en büyük vasıfı ehline terdi etmiştir. Celal Bayar için üç ihtimal vardır: Parti Başkanı sıfatıyla devlet vazifesine mesuliyeti dışında kalınarak hükümetin başına geçecek Devlet Başkanı olmak.

Buünkü partiler içinde sayın Bayar için seçmiş en kolay ve belki de parti menfaati bakımından en hayırlı ve en adil kararın kabul edilmesidir. Fakat, parti içinde ve parti dışında en hayırlı ve en adil kararın kabul edilmesinde en büyük emniyetin sağlanmasıdır.

Celal Bayarın bizzat hükümet başına geçmesini ve mesuliyeti üzerine almasını bekliyoruz. Çünkü, parti içinde ve parti dışında en hayırlı ve en adil kararın kabul edilmesinde en büyük emniyetin sağlanmasıdır.

Bakanlar Kurulunun dün Cumhurbaşkanının rezaletinde yaptığı toplantıdan bir anstante

girme istekleri, seçme ve seçilme zorluklarının kasa arasında onlanmış olması da parti ileri gelenleri için hayırlı bir alamettir.

Esasen Bakanlar Kurulu'ndan gayrisını tamamladığımız için yeni hükümet hakkında her hangi bir teklif teklifine girişecek durumda değiliz.

Başbakan sayın Menderece'nin ve eski Cumhurbaşkanı Fuat Köprülü'nün iyilikleri, beynelmül şöhretleri, geniş görüşleri itibarıyla Devlet Başkanlığı en iyi idare edecek meşvelere sahiptir. Mecliste, dış siyaset bahsinde bizi daima desteklemiştir. Esasen aramızda dış siyasette hiç fark olmadı, iki parti tarafından her tarafta ilân ve teklif edilmiştir. Buna bütün dünya dost ve mütefiklerimiz emin buluyorlar. Türkçü'nün bu sıyrasından, Köprülü'nün — tarihî imine layık şekilde — daima da bu layığı, daha ileride götüreceğine inanmaktasız. Bahçivanım. Azı arkadaşlarımız, dış siyasette bizi den daima en samimi ve devamlı nazir müzaheretini göreceğine emin olmasın rica ederek yeni hükümette başınlar dileriz.

Necmeddin SOĞAK.

Hükümet, D.P. seçim beyannamesini programına esas kabul etti

Başbakan, programımızı, millete verilen vaatlere göre ayarladık diyor

Programın başlıca vasfı tasarrufa azami riayetdir. Af kanunu 15 hazirana kadar çıkacak

İnönü yeni Cumhurbaşkanını Celal Bayar'ı tercih ediyor

Prens Fethiye

Bu seneler yüzünden olağüstür ki Celal Bayar Cumhurbaşkanlığına seçilme rızasını göstermiştir.

Devlet Başkanlığı için Parti Başkanlığının bir arada toplanması aleyhine bu kadar söz harcamış ve yeni adayımız olan bir parti üyesi sıfatıyla Celal Bayarın, ilk işi bu süpheyi, Parti Başkanlığından çekilmek olacaktır. Fakat, bu durum karşısında sükta gelmesi mukadder olan bir sual herkes kendisi kendine sorabilecek vazgeçemeyecektir. Devlet Başkanlığı kabul eden Celal Bayarın, Parti Başkanlığından çekildiğini düşünmek istemiyoruz. Parti üyesi olarak, parti işleriyle hiç uğraşmamasına imkân olacaktır. Celal Bayar gibi, partiyi kurmuş, partiyi yönetmiş bir ömür harcamış, partisini en büyük başarıya erdirmiş, partisinin de kendisine her zaman, hatâ her zamandan fazla muhtac olduğu en nazik bir devirde Devletin başında Celal Bayar'la iktidardaki Demokrat Parti arasında bir ittifak formalitesiyle bosanma tam olabilir mi? Celal Bayar partiyi işleriyle ve partisi tehlikesi uğraşmaz işlenmiş partisi ömür bürker mi?

Her halde, hemem bu günün en had meşhûr olmış kişilerin birisi olarak, daha esal bir sekte bağlanması beklenerek bir mesele karşındayız. Fikri, çok tenkid edilen düşünce durumunda bugünkü vaziyet arasında hakiki ve ciddi fark olabilir.

Devlet Başkanı ve arkadaşları hazırız bulunarak, yeni Meclisin toplanacağı günün akşamı hükümeti kurmaya muvafak oluyoruz. Bundan dolayı tecrübe edilmemiş ve tecrübe edilmiş olanlar, daha geniş vaziyet bir haftadır, bir nevi hükümetimizi yarattığımız ki bunları bir gün fazla sürme-i memleket için hayırlı olmaz. Bilhassa her yeni partinin ilk defa iktidarda geçmesinde ve ilk hükümetini kurduğunda rahatsızlık pek tabii sayılacak hükümet

İnönü'nün tebliğ

Ankara 24 (Akşam) — Demokratik Partinin ilk hükümeti dün sabahın ilüben filen işe başlamış. Adnan Menderece kabinesinde siyasi bakana, İktidarda sabahın ilüben bir taraftan tebrikleri kabul ederken, diğer taraftan büyük işlerle meşgul oluyorlardı. Adnan Bakan Hall Özyek, başkanlığı her gelenleri toplama ve kasa namında yeni ilk emri gelen kanunlar hakkında müvafaklarını almıştı. Bu arada Af Kanununu en kısa bir zamanda çıkarılmasını istediğini söylemiş. Af Kanununu önümüzdeki ayın ortalarına kadar çıkarmak istediğini söylemiş. Adnan Bakan Hall Özyek, başkanlığı her gelenleri toplama ve kasa namında yeni ilk emri gelen kanunlar hakkında müvafaklarını almıştı. Bu arada Af Kanununu en kısa bir zamanda çıkarılmasını istediğini söylemiş. Af Kanununu önümüzdeki ayın ortalarına kadar çıkarmak istediğini söylemiş.

Dini nikâh pazar günü kıyılacak

San Francisco 24 (AP) — Heral Paçak 19 yaşındadır bu kadar; prens Fethiye'nin avadını birisi de dini nikâh kıranın belini manumantama rakamın pazar günü kıyılacaktır.

Bu ebe, ön, Fethiye'nin koca bu ihâl tarafından okunacaktır. Merasimden sonra Fethiye ve Ohali hal ayına geçeceklerdir.

Emekliye ayırmak isteyen valiler

Ankara 23 — Bas valilerinin emekliye ayırılmasına için Başbakanlığa müracaat edenlerin haberi verilmektedir. Bunlar arasında şunlardır: Bursa ve Van valileri vardır.

DİKKATLER

İki türlü milli terbiye olur mu?

Siyasetin cilvesi mi demeli? Politikanın nizâmı mı demeli? Kendi oyununa gelen pehivan mı demeli? Son günlerin manzaraları bunlara deludur. En enteresantlarından biri de Demokratların, adaletini bizzat İleri sürdükleri yeni Cumhurbaşkanını sayın Celal Bayar'a ayarladıklarıdır. Halkın Halkçılar kalkmışlar.

Bir millette iki türlü terbiye olmaz. Hangisi hak? Bu sefer Demokratlara pek iltilas etmemektedir.

Devlet Başkanı icari girmişten verirken nazılamak; su veya bu nazılamak; bu sefer de inadan inat etmek hiç değil.

Felek'e Znci mektup

Yazar: A. Adnan-Adıvar
Yarınki AKŞAM'da

Bayar'ın ilk emri

Motosikletli polislerin kendisine refakat etmemelerini emretti

Ankara 23 — Celal Bayar Cumhurbaşkanlığı seçildikten on beş dakika sonra, Atatürk'ün mânevî hususunda tasarrufunda bulunmak üzere Meclis'e, Başbakan Adnan Menderece ile beraber makam otomobilinde bineceği arada birerbir durdu ve arabanın dışarısında bulunan gene yaverine şunları söyledi:

« Arabamın önünde ve arkamdan gelenler için bendeniz motosikletli polislerin refakat etmemelerini talim ediyorum. Bir yolunuz bulunacak çağırırım.»

Bayarın Cumhurbaşkanlığı emri, Burun, Çarba, yaya Bakanlar Kuruluna aynı şekilde gidip geldi.

Parti genel sekreteri de parti teşkilâtına bir tamim gönderdi

Ankara 23 — İsmet İnönü C. H. P. genel başkanlığını fiilen devralmış ve talimatıyla başlanan muvafaklı bir tebliğ hareketidir.

« Cumhurbaşkanlığı vasfıyla bilimsel üzerine C. H. P. genel başkanlığı fiilen devralmış ve talimatıyla başlanan muvafaklı bir tebliğ hareketidir. İki başına geçen Demokrat Hükümetinin Maliye Bakanına bu da talimatları şifre desinler? diye sordum. Geldi. — O zaman devlet sual idare edeceğim dedi.

İngiliz seyyar sergi gemisi

Northway gemisi Gales'ten İstanbul'a

İstanbul'a gelen İngiliz seyyar sergi gemisi Northway dün sabah birinci muvafaklı bir tebliğ hareketidir. İki başına geçen Demokrat Hükümetinin Maliye Bakanına bu da talimatları şifre desinler? diye sordum. Geldi. — O zaman devlet sual idare edeceğim dedi.

AKŞAM Gazetesi'nin bu günkü sayısında...

30 Haziran 1950 tarihinde yürürlüğe girecek Olaç değişiklikleri de ihtiva eden GÜMURUK TARİFESİ KANUNU ve İTİHALAT UMUMİ TARİFESİ Satışa arz edildi. Tevsi Yeri: Oahsa, caddi Kevla liyone arkas Melek Han No. 10 - Telefon: 43721

AKŞAM

Sene 32 - No. 11361 - Fiahi: her verde 10 kurusur.

PAZAR 28 Mayıs 1950

Sahibi: Necmeddin Sadak - Yazı İşleri Filen İdare eden C. H. İltik - Akşam Matbaası.

Harb olursa Amerika nasıl yardım eder ?

Bati Avrupa memleketlerini düşündüren bir mesele var ki gascelerinde zaman zaman ortaya atılır. Belli ki halk ekarı bununla haygudur. Mesela güdün ve Harb olur, Bati Avrupa tecavüz uğrassa Amerika nasıl yardım edecek? Derhal gelip bütün hava ve kara yastalariyle, uçakları, tankları ve ordularıyla Avrupa topraklarında savaş girecek mi? Yoksa geçir harbe olduğu gibi, onun uzadıca düşünip tasarruflar harbe girmeye karar vermediler. Avrupa, istilaya uğramaz Batı Avrupa, yeni ve muazzam bir cıkarma hareketiyle kurtarılma mı isteyecek?

Bati Avrupa memleketleri herkerün ihtimal, bu ikinci, yani sonradan kurulmadır. Müdafaa harbi, düşman isgali ile harbe dönecek ülkelerin bir de kurtarma hareketiyle ve bilhassa yeni silahlar tasarruflarını haline peceğini düşünerek geçen halk kitleleri. Amerikann, kendilerini. Ne yan varna. ta basından itibaren harbe girmişini istiyorlar.

Bu havay mesele Amerika ile Bati Avrupa arasında herhalde belirlenmiş değildir. Amerika, Bati bizat Amerika Genelkurmayınca kararname bağlanmıştır. Oğduğda da aşkın bilen yoktur. Dava çok taraflıdır. Siyasal ve askerdir. Kolayca çözümler baransa bitirilmesi beklenemeyecektir. Her hâdisede Komünistlerin zorunda olduğu Kongreye bağlamak karar verir. Hükümetin peşin tasahhüdü. Kongreye bağlamak. Bu aralar alında da Amerikann, muhtemel bir tecavüz olmak için Avrupa da bütün kuvvetleriyle harbe hazır bulunsun zıminden değildir. Bugün Amerikann Almanyadaki isgal kuvvetleri aklı birleşmez. Bir harb çıktığı zaman Amerika ise kargmaya hermen karar verebile, Amerikann Avrupaya kuvvet nakli hayli zannın ister. O zamanın kadar da Bati Avyanın mefur düşman tarafından isgali taranlanır.

Sınıvye kadar ortaya atılan fikirler, evvela her hang bir düşman tecavüzden alıboyan ençetin, bugün karşısında mevac kuvvetleri deşli Amerikann harbe karşman ihtimali ve harbin akıbeti olmaktadır.

Bunlardan başka, Amerika, Bati devletlerin kendilerini önüne bir müddet müddatın evvela yavaş bir kuvvet sahibi olmay zorlanmaktadır. Bu suretle kendili, ilk anda, Avrupaya havadan stratejik yardım da bulunacaktır. Stratejik evvela yardımına imkan da vardır. Dünn meselelere gidip gelecek kudrette

agir uçaklar, Bati Avrupa ve Afrika usterinden havalandırarak mefur düşmanın can alacak noktalarına atom bombaları atmak suretiyle onun harb kabiliyetini ve strateji faaliyetlerini yok edeceklerdir.

Bu yardım şekli, bombanın taşıyıcı kuvveti bakımından, tesiri görülmekte beraber Batılılar pek tatmin edilmeyor. Londra konferansında bu ider belli komisyonlar, Atlantik Paktının ve karşılıklı yardım barzının nasıl işleyeceği her halde tartışma konusu olmuştur. İşle tam bu sırada Amerikada yeni bir atom bombası hazırlanıyor. Bu bombanın atom bombaları ile harb sahnesinde, harb müddeti kaynamlarına yapacak hücumdur. Taklik, istihaye hücumları, daha hafif uçaklar ve siletik çok hafifletilmiş cep atom bombaları ile harb sahnesinde düşman cephanesini tarrurur. Bu suretle Amerikanın muhtemel yardımını birdenbire başka bir tevir kazanmış oluyor.

Yeni silahlar bulundukça müstakbel harbin şekli de değişecektir. Fakat, bir gascetin yapıldığı gibi, bu silahlar karşında Avrupa'daki: «İzde iş kalıyorsa diyerek daha fazla işlevsizlikler. Muhemel bir Devlet kapalıları halinden okunmaları geliyor. Meycut

Necmeddin SADAK **DİKKATLER** Zavalı atletizm Tannın sporu ve spor muharriki Ömer Besim, Cumhuriyet gazetesinde şunları yazıyor: «... İnanış stadında yapılan atletizm müsabakalarında sesizlik, hane çok az geldi. Kliblerimizin atletizme karşı olan alkışlanlılığı, ünlüleri duyulacak bir mevzu değildir. Tertemiz bir stadıyım, ona zevkle bağlanmaya bir avuç millet ve o kadar bakımsız. İpe hepsi bundan ibaret bir müsabaka»

Atletizm olmadan sporun, okuma yazma öğrenmeden tabiiye benzetileceğini yeni nesle anlatmak güç değildir. Bizde atletizm bu derece az alaka gösterilmesine karşılık, amatörlik maksedi altındaki profesyonel sporlara çok seyirci toplanması, hakiki ve teşvikli layık sporun mahsulü kimselerin bir nevi samahatlığı halinde tereddüt ettiğini yeni bir delildir.

Geniş gençlik kitlelerini kucaklayacak spor teşhileri uyarıyan resmi teşkilat ve klibler milletle muhabbet ve vâğbetine layıktır. Cumhuriyet kumpanyalarına karşı çıkardık.

Kabinenin programı İktisadî ve malî sahada mühim değişiklik yapacak Devlet işletmeciliği tahdit edilecek, işletmelerin bir kısmı zamanla hususi teşebbüse devredilecek Şekerin yirmi beş, ekmegin dört kuruş ucuzlayacağı tahmin ediliyor

Ankara 28 — Kabinenin programı dün kati şekline aldı. Parti Meclisi Grubu bugun öğleden sonra Meclis binasında toplanarak programı görüşecektir. Program, Büyük Millet Meclisinin yarınki toplanışında Başkan Adnan Menderes tarafından açıklanacaktır. Mecliste görüşmeye çağırılan kürsünden itibaren başlanacaktır. Gerçek Demokrat Parti Grubunda, gerek Meclisdeki konuşmaların hararisi öncüce açıklanacaktır.

Program hakkında sızan haberlere göre iktisadî ve malî sahada esaslı değişiklikler yapılacaktır. İktisadî sahada ne geyden önce gelirden kurumsallaşarak ve işçilerden yararlanarak, bundan sonra Devlet işletmeciliğini tahdit ve Devletliğin kör peşinde koyan bir Devlet kapitalizmi halinden okunmaları geliyor. Meycut

Adnan Menderes Meclis kürsüsünde

D. Parti başkanlığı

Başkanlığa Adnan Menderes'in getirilmesi muhtemel

Ankara 28 (Akşam) — Celal Bayran Cumhuriyet gazetesinde açıklamasında şunları yazıyor: «... İnanış stadında yapılan atletizm müsabakalarında sesizlik, hane çok az geldi. Kliblerimizin atletizme karşı olan alkışlanlılığı, ünlüleri duyulacak bir mevzu değildir. Tertemiz bir stadıyım, ona zevkle bağlanmaya bir avuç millet ve o kadar bakımsız. İpe hepsi bundan ibaret bir müsabaka»

Atletizm olmadan sporun, okuma yazma öğrenmeden tabiiye benzetileceğini yeni nesle anlatmak güç değildir. Bizde atletizm bu derece az alaka gösterilmesine karşılık, amatörlik maksedi altındaki profesyonel sporlara çok seyirci toplanması, hakiki ve teşvikli layık sporun mahsulü kimselerin bir nevi samahatlığı halinde tereddüt ettiğini yeni bir delildir.

Geniş gençlik kitlelerini kucaklayacak spor teşhileri uyarıyan resmi teşkilat ve klibler milletle muhabbet ve vâğbetine layıktır. Cumhuriyet kumpanyalarına karşı çıkardık.

Ankara Valiliği

Dr. Behcet Uz tayin edildi

Ankara 28 (Akşam) — Eski Denizli milletvekili ve İzmir Belediye başkanı doktor Behcet Uz Ankara valiliğine tayin kararlaştırılmıştır. Yapılan teklif doktor Behcet Uz tarafından kabul edilmiştir. Behcet Uz'un tayini hakkında kararnameye bugüne kadar çıkmışa intar edilmiştir.

İktisadî müayenelerinde önemli suret Ankara'da ayrıma hususlandırılmıştır. Dr. Behcet Uz Ankara Valiliğine tayin kararlaştırılmıştır. Yapılan teklif doktor Behcet Uz tarafından kabul edilmiştir. Behcet Uz'un tayini hakkında kararnameye bugüne kadar çıkmışa intar edilmiştir.

Geniş gençlik kitlelerini kucaklayacak spor teşhileri uyarıyan resmi teşkilat ve klibler milletle muhabbet ve vâğbetine layıktır. Cumhuriyet kumpanyalarına karşı çıkardık.

Ankara Bahçeli evlerinde

Dün büyük bir infialik oldu

Ankara 28 (Akşam) — Dün saat 19 saatlarında Bahçelilerde, büyük bir infialik olmuş ve halki tevlak dışıdır. 25 uncu sokakta oturan Amerikalı çavuş Tomson bodrum katında oturduğunu belirttikçe oğlunun mefur maksadında yerkenden birdenbire makine infialik etmiş. İki katın kapı ve pencerelerini yerlerinden sökmüş ve 4-5 metre yükseklikte, (Akşam sahife 2; sütun 7 de)

Atletizm olmadan sporun, okuma yazma öğrenmeden tabiiye benzetileceğini yeni nesle anlatmak güç değildir. Bizde atletizm bu derece az alaka gösterilmesine karşılık, amatörlik maksedi altındaki profesyonel sporlara çok seyirci toplanması, hakiki ve teşvikli layık sporun mahsulü kimselerin bir nevi samahatlığı halinde tereddüt ettiğini yeni bir delildir.

Geniş gençlik kitlelerini kucaklayacak spor teşhileri uyarıyan resmi teşkilat ve klibler milletle muhabbet ve vâğbetine layıktır. Cumhuriyet kumpanyalarına karşı çıkardık.

C. H. Parti Divanı toplandı İnönü dün mühim bir konuşma yaptı

Partinin bundan böyle muhalefette çalışma sistemi ne olacağına aklımlı

Ankara 27 (A.A.) — Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığındaki Cumhuriyet Halk Partisi Divanı 26.5.950 cuma günü saat 10 da Genel Başkanvekili İsmail Uralın başkanlığında toplanarak müad çalışmalarına başlamış ve genel sekreterliğini divanın sözcüğü bünyesi partinin faaliyetleri için oluşturulmuştur. Divan aynı gün saat 16 da Genel Başkan İsmet İnönü'nün başkanlığında toplanmıştır. Bu toplantıda son mütevekkil seçmeleriyle partinin bugünkü ammi durumu görüşülmüş, üyelerden bir çok sayıda meclis üyeleri ve bu meydana teşkilatında karar partiler çalışmalarını takip edecek intibahatın ve kararlarını anlatılacaktır. Divan bütün bu görüşmeler sonunda partinin bundan böyle bir muhalefette çalışarak Meclisin içinde ve dışında sarrafını bir adimle çalışmaya vâzite bilimsel ve seçilmiş seçmenlerin yüzde 40 reyini kazanması olarak ayrıca tevlak edici bir unvan olarak kaydedilmiştir.

Divan partininin şimdiki kadrosu olarak adı zill prensiplerini ve çok millet programlarını takip edecek ve memleket menfaatlerinin partiler üstünde bulunduğunu esas tutarak tam bir teşahi ve enerjisi ile muhalefete girişmekle birlikte muhalefette başarılı olmak için Yüksek Sağlık Şurasını Demokrat Parti hükümetinin görüşlerini ayrı ayrı olarak çalışması lazım gelmektedir. Bu münasibette Sağlık Şurasının yarın toplantıya çağırılması kuvvetli muhtemeldir.

Menderes kabinesinin sağlık ve sosyal görüşlerini tahakkuk ettirmek için Yüksek Sağlık Şurası toplantısını yeniden seçilecek toplantısının yanın bir zaman sonra barakolması beklenmektedir. Sağlık Şurası partinin bundan böyle tamami tabiiyetinde aralarında kesime istinay ile, kamu ve Sağlık Bakanlığının müstakbel görüşleri müddetinde teşekkül edecektir.

Menderes kabinesinin sağlık ve sosyal görüşlerini tahakkuk ettirmek için Yüksek Sağlık Şurası toplantısını yeniden seçilecek toplantısının yanın bir zaman sonra barakolması beklenmektedir. Sağlık Şurası partinin bundan böyle tamami tabiiyetinde aralarında kesime istinay ile, kamu ve Sağlık Bakanlığının müstakbel görüşleri müddetinde teşekkül edecektir.

Menderes kabinesinin sağlık ve sosyal görüşlerini tahakkuk ettirmek için Yüksek Sağlık Şurası toplantısını yeniden seçilecek toplantısının yanın bir zaman sonra barakolması beklenmektedir. Sağlık Şurası partinin bundan böyle tamami tabiiyetinde aralarında kesime istinay ile, kamu ve Sağlık Bakanlığının müstakbel görüşleri müddetinde teşekkül edecektir.

Kıymalı makarnadan zehirlenenler

Yüze yakın vatandas mideleri yikanarak kurtarıldı

Dağıtılan kıymalı makarnadan zehirlenenlerin mideleri yikanıyor

İktisadî müayenelerinde önemli suret Ankara'da ayrıma hususlandırılmıştır. Dr. Behcet Uz Ankara Valiliğine tayin kararlaştırılmıştır. Yapılan teklif doktor Behcet Uz tarafından kabul edilmiştir. Behcet Uz'un tayini hakkında kararnameye bugüne kadar çıkmışa intar edilmiştir.

Yeni tefrikamız yarın başlıyor **SARI DİVAN** Aşk ve macera romanı (Vö - Nö) nun Valentin Williams'tan tercüme ettiği bu güzel eseri okuyunuz.

C.H.P. Kurultayı Ankara 27 — Cumhuriyet Halk Partisi Kurultayının 26 basarında toplanmasına karar verilmiştir. Bu toplantının gündemi, C.H.P. Divanının 28 basarında yapılacak toplantıda tevlak edilecektir.

İktisadî müayenelerinde önemli suret Ankara'da ayrıma hususlandırılmıştır. Dr. Behcet Uz Ankara Valiliğine tayin kararlaştırılmıştır. Yapılan teklif doktor Behcet Uz tarafından kabul edilmiştir. Behcet Uz'un tayini hakkında kararnameye bugüne kadar çıkmışa intar edilmiştir.

50 Hükümet 1950 tarihinde yürürlüğe girecek olan değişiklikleri de ihtiva eden GÜMÜRK TARİFESİ KANUNU ve İFHALAT UMUMİ TARİFESİ Kanunları arastırıldı. Tercüme Yeri: Galata, Eski Kredi Lisesi, arkası Melek Han No. 19. - Telefon: 43721

AKŞAM

POKER-PLAY
HELE SEN BİR DEĞER!
DİĞERİN SEN ÖYÜ DEĞER!
POKER-PLAY
RUSYA İLAHİ

Sene 32 - No. 11362 - Fiyatı: her yerde 10 kuruştur. PAZARTESİ 29 Mayıs 1950. İktisat: Necmeddin Sadak - Yazı İşleri: Filiz İbare eden C. BİRLİK - Akşam Matbaası.

Hükümet programını bugün okuyor

İktisadî sahada liberal sisteme doğru gidilecek

İnhisarçı devletçiliğin ve yüksek gümrük tarifelerinin iktisadiyatımız ve pahalılık üzerinde fena tesirleri belirtiliyor

Devlet borçlarının 2,5 milyarı bulduğu, altın stokumuzun da 214 tondan 130 tona indiği ilâve ediliyor

Ankara 29 (Akşam) — Dün saat 19 da, Adilîm Potolunun başkanlığında toplanan Demokrat Parti Meclis Grubu, Başbakan Adnan Menderes'in hükümet programını okudu. Parti Grubunun toplantısı bu mabes saat altına kadar devam etmiş, 70 milletvekili söz alarak program üzerinde konuşmuşlardır. Söz alanlar arasında profesör Süleyman Müezzini, doktor Tahsin Yavuz Ö. Borhaneddin Özal, Sovit Yazman da bulunmuşlardır.

Hükümetten sonra, alınacak programda yeni tedbirleri açıklanmışlardır. Bu arada memleket içtimedil kara yolu yollarının musavvaha ile geliştirilmesini, hesap sovrulmasını taleplerini de söylemişler. Bu toplantı sonunda hükümetin Grubunun himatı cüv istemisi ve kendilerine İttifakla cüvün vna verilmemesi.

Program, Büyük Millet Meclisinde bugün saat 19 te yapılacak toplantıda Adnan Menderes tarafından okunacak, müzakereci çarşamasına bırakılacaktır.

Kudüs şehri için İsrail plânı

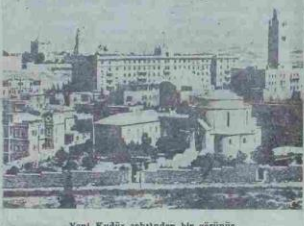
İsrail hükümeti, beynelmilel kontrolün yalnız dini yerlere inhisarını istiyor

İsrail hükümeti, beynelmilel kontrolün yalnız dini yerlere inhisarını istiyor

Londra 29 (Radyo) — İsrail hükümeti, Kudüs şehrinin beynelmilelleştirilmesi hakkındaki Birleşmiş Milletler kararını reddederek yalnız Kudüs şehrindeki mukaddes yerlerin kontrolünü kendine tutmak bir plân tasarlattı. Kontrol yalnız dini yerlere inhisar edecek, sivri İktisat Kudüs halkına ait olacaktır. Bu teklif, Kudüsün mübilerarası hale getirilmesini hedef edin ve İsrail ile Ürdün tarafından reddedilen plânın yerine ileri sürülmüştür.

Tan İsrail teklifi, Birleşmiş Milletler vnasay komisjone bir mektupla halinde tevdi edilmiştir.

Teklifin, son genel kurui toplantılarında Hollanda, İrve, Kuba ve Bolnya tarafından ve-

Programda işaret edilen hatalı işler

Hükümet programında Devlet gelirlerinin artırılması, pahalılığın artması, bütçe 74 milyon açığı bulunmuş olması gibi bazı mevzuatları İktisat bakanlığına getirilmiştir.

Bölgelere ayrılan programın bir yerinde de kapitalizm, bürokratik ve inhisarçı devletçiliğin yarattığı devlet memurlarının artması, yüksek gümrük tarifelerinin istisnai bazılarına fena tesirleri, Devlet tarafından kurululan İttifaklı teşekküllerin çok pahalıya mal olduğu, hükümetin Devlet inhisarının millî İktisat ve İktisadın halihazırda ve bu halde idare edilmesinin yerli sermayenin toplanmasına imkân vermediği belirtilmiştir.

(Akşam sahife 2 sütun 1 de)

Kabataş lisesi mezunlarının toplantısı

Mahmutpaşa'da dükkân-çiftleri İspartacılar arasında ihtilal çıkmış. Birbirlerinin menfaatlerine zarar veriyorlar. İspartacılar da 30 kişilik bir heyetle valiyeye başvurmuşlar, ekmeke paralarını mabni alınmasını istemiyorlar.

İki bakımdan İspartacılar hak vermemelidir. Birincisi, ucuzluk unsurdur. İkincisi, ameleli dahi bulunmayan bu buhranlı devirde, işsiz vatandaşın tek geçim vasıtası, geçilmesiyle İspartacılık, büyük bir seyyar satıcılık.

Eğer dükkânlar çok sokaklarda seyyar satıcılar esnafı zarar veriyorlarsa, belediye, dükkânların giriş caddelerinden bazıları, İspartacıların serbest çalışabileceği ticaret merkezleri haline getirebilir.

Herhalde bugünkü durumun sevilmesini pazar ve paucay sericisi kıfayetsizdir. Bunları çoğaltmak, belediye kontroli de bu şekilde mümkün olabilir.

Kabataş lisesini bitiren 22'er hep bulente okulda eğitimlerini iy günleri avrak makamları dâim Kabataş lisesinde toplanmışlar ve öğle yemeğini hep birlikte yemiştirler. Yukarıda kişim, bu toplantıda bulunmaktan bir zevkini çıkarıyor.

Dışişleri Bakanı

Yarın uçakla Paris'e hareket ediyor

Ankara 29 (Akşam) — Dışişleri Bakanı Fırat Köprülü bu akşam öğleye İstanbul'dan uçarak yarın uçakla Paris'e hareket edecektir. Köprülü, Avrupa İktisadi İttifakı konferansına katılmak üzere Köprülü'nün seyahati 10 gün kadar devam edecektir.

Başbakan yardımcılığı

Ve Devlet Bakanlığı lağvedilmeyecekler

Ankara 29 (Akşam) — Adnan Menderes kabinesinde henüz tayin yapılmayan Başbakan yardımcılığı, Devlet Bakanlığı hakkında muhtelif mülahazalar ileri sürülmektedir. Katipate ilâve edilmiş görür, bu ilâhın lağvedilmeyeceği, ancak gerektikçe zaman zaman ilâhın kabul etmiş olduğu, profesör Petzi Çelikbaşın, Başbakan Yardımcılığına getirilmesi ihtimalinden bahsedilmektedir.

Devlet Bakanlığının başta İktisat mevzuu olan, Marshall yardımları ilâhı ilâhıdır. Devlet Bakanlığının kaldırılması, İktisat için bu Bakanlık daha bir müddet tayin yapılmayacaktır.

Hüseyin Cahit Yalçın

Filistin uzlaştırma komisyonunda vazifesine devam edecek

Londra 29 (Radyo) — Türkiye hükümeti vaki olan İktisat ilâhı üzerine Filistin uzlaştırma komisyonunda Türk delegesi Hüseyin Cahit Yalçın tayin edilmiştir. Yalçın, Filistin Dışişleri Bakanı Fırat Köprülü, İttifak kabül etmişler Hüseyin Cahit Yalçın tarafından tevdi edilmiştir. İktisat ilâhı ile ilgili olarak Yalçın, Filistin Dışişleri Bakanı Fırat Köprülü, İttifak kabül etmişler Hüseyin Cahit Yalçın tarafından tevdi edilmiştir.

Yeni tefrikamız bugün başladı

SARI DİVAN

AŞK ve MACERA ROMANI

(Vâ-Nü) nun Valentin Williams'tan tercime ettiği bu eser 7 nece sahifemizedir.

Doğu Berlinde yapılan komünist nümayişleri

Ve Batı Berlini ele geçirmek teebbüsü tam muvaffakiyetle sonuçlandı

Soyret jgalinde bulunan Doğu Berlinde yapılan komünist nümayişlerinden bir görünüş

Londra 29 (Radyo) — Doğu Berlinde Sosyalistler İktisat ilâhı altında komünist gençlik teşkilatının dün yaptığı nümayiş, büyük bir başarıyla sonuçlandı. Nümayiş zamanında etidil bir hâle olmuştur. Mütefak askerler, bütün gün mütefak davranmışlar ve helikopter askarlarıyla kontrolde bulunmuşlardır.

Besiktaşın galibiyeti

Üçüncü maçtan da 5-2 galip çıktı

Chicago 29 (AP) — İstanbul Besiktaş futbol takımı dün, Amerikalıların İktisat ilâhı 5-2 dakika bir dakikadan sonra, Hanson Park stadyumunda, Chicago All-Stars takımını 5-00 kışık bir kışık içinde mağlup etmiştir.

Türk takımı Amerikalıların maçından İktisat ilâhı ve birinde berabere kalmıştır.

Maçın on beşinci dakikasında bir yeni Chicago oyuncusu, Besiktaş 41. inin dakikada 20 yarıda mesafeden çektiği bir şute beraberliği temin etmiş bundan bir dakika sonra da Recep 44 yarıda mesafeden bir şute takımını 2-1 galip duruma yükseltmiştir.

Maçın ikinci devresinin 14 üncü dakikasında Şükrü bir sayı kaydedilmiş ve bundan sonra Recep 25 inin ve 30 inin dakikalarında iki gol daha atarak, Besiktaşın şaban 5-2 galip ayrılması temin etmiştir.

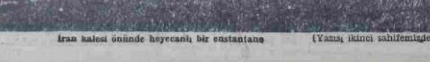
Ara seçimleri 17 Eylülde yapılacak

Ankara 29 (Akşam) — Başbakanlık İktisat ilâhı yarıda aday gösterilmeleri dolayısıyla bugün 14 milletvekili ile ara seçimlerin 17 Eylülde yapılacağı açıklanmıştır.

(Akşam sahife 2, sütun 1 de)

Iran takımını 6-1 yendik

Iran takımı dün Beykoz'da düzenlenen maçta Türkiye takımını 6-1 yendi.

Parti Programının tam metni

İlk ve esas hedefimiz, Türkiye Cumhuriyeti'nin, Atatürk ilke ve emelleri doğrultusunda, demokratik ve sosyalist bir devlete dönüştürülmesidir.

Demokratik ve sosyalist devletin temel prensipleri, halkın egemenliği, işbirlikçi ve sosyalist iktisadi yapıdır.

Devletimizin temel görevi, halkın egemenliğini sağlamak ve sosyalist iktisadi yapıyı geliştirmektir.

Devletimizin temel görevi, halkın egemenliğini sağlamak ve sosyalist iktisadi yapıyı geliştirmektir.

Devletimizin temel görevi, halkın egemenliğini sağlamak ve sosyalist iktisadi yapıyı geliştirmektir.

Başbakanlardan devam

Kabinenin programı

Devletimiz için en önemli mesele, ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasıdır.

Orhan Kayur tevkif edildi

Orhan Kayur, Ankara'da bulunan bir işyerinde, gizli faaliyetler yürütmesi nedeniyle tevkif edildi.

Ankara üniversitesinde fabri profesörlük

Ankara Üniversitesi'nde, fabrika profesörlüğü kurulmuştur.

Beşiktaş Amerika'da 5-2 galip

Beşiktaş futbol takımı, Amerika'da oynadığı maçta 5-2 galip çıkmıştır.

Vailler arasında değişiklik yok

Vailler arasında yapılan değişiklikler, mevcut durumu etkilememiştir.

Hükümet Programı Mecliste

Hükümet programı, Meclis'te görüşülmüştür.

Orhan Kayur tevkif edildi

Orhan Kayur, Ankara'da bulunan bir işyerinde, gizli faaliyetler yürütmesi nedeniyle tevkif edildi.

Ankara üniversitesinde fabri profesörlük

Ankara Üniversitesi'nde, fabrika profesörlüğü kurulmuştur.

Beşiktaş Amerika'da 5-2 galip

Beşiktaş futbol takımı, Amerika'da oynadığı maçta 5-2 galip çıkmıştır.

Vailler arasında değişiklik yok

Vailler arasında yapılan değişiklikler, mevcut durumu etkilememiştir.

Beşiktaş Amerika'da 5-2 galip

Beşiktaş futbol takımı, Amerika'da oynadığı maçta 5-2 galip çıkmıştır.

Beşiktaş Amerika'da 5-2 galip

Beşiktaş futbol takımı, Amerika'da oynadığı maçta 5-2 galip çıkmıştır.

Ankara üniversitesinde fabri profesörlük

Ankara Üniversitesi'nde, fabrika profesörlüğü kurulmuştur.

Beşiktaş Amerika'da 5-2 galip

Beşiktaş futbol takımı, Amerika'da oynadığı maçta 5-2 galip çıkmıştır.

Vailler arasında değişiklik yok

Vailler arasında yapılan değişiklikler, mevcut durumu etkilememiştir.

Beşiktaş Amerika'da 5-2 galip

Beşiktaş futbol takımı, Amerika'da oynadığı maçta 5-2 galip çıkmıştır.

Advertisement for 'Büyük Sinema' featuring 'KOCA BEBEK' and other cinema listings.

Advertisement for 'İlân Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü'.

Cumhuriyet
17
HAZİRAN 1950
211-1-24-24

Resmî Gazete
Kuruluşu: 1924
Yazı İşleri: 1924
Baskı Yeri: Ankara
Yayın Günü: Her Gün
Yayın Saati: Akşam 8.00

ZAFER

DEMOKRATİNİN

Ezana Ait Tasarı Dün Kanunlaştı

Yeni kanuna göre ezan bugün Arapça da okunabilecek

Son günlere kadar aleyhte hareket etmesine rağmen C. H. P. milletvekilleri dün Ezan Tasarısına muhalefet etmediler

Yeni kanunla ezan bugün Arapça da okunabilecek. Bu kanun, 17 Haziran 1950 tarihinde TBMM'de kanunlaşmıştır. Kanun, ezanın sadece Türkçe değil, aynı zamanda Arapça da okunabileceğini öngörmüştür. Bu kanun, ezanın okunma şeklini belirleyen ilk kanundur. Kanun, ezanın okunma şeklini belirleyen ilk kanundur. Kanun, ezanın okunma şeklini belirleyen ilk kanundur.

Yeni kanunla ezan bugün Arapça da okunabilecek. Bu kanun, 17 Haziran 1950 tarihinde TBMM'de kanunlaşmıştır. Kanun, ezanın sadece Türkçe değil, aynı zamanda Arapça da okunabileceğini öngörmüştür. Bu kanun, ezanın okunma şeklini belirleyen ilk kanundur. Kanun, ezanın okunma şeklini belirleyen ilk kanundur. Kanun, ezanın okunma şeklini belirleyen ilk kanundur.

Muhim bir sözlü soru

Şekerdeki tenzilat miktarı tesbit edildi. Fiyatlar: hazda 30, kesmede ise 20 kuruş indirilmiştir.

Şekerdeki tenzilat miktarı tesbit edildi. Fiyatlar: hazda 30, kesmede ise 20 kuruş indirilmiştir.

Şekerdeki tenzilat miktarı tesbit edildi

Fiyatlar: hazda 30, kesmede ise 20 kuruş indirilmiştir.

Af Kanunu mevzuatında - 2

Cezada tecilin ehemmiyeti

Mümtaz Faik FENİK. Cezada tecilin ehemmiyeti. Tecil, cezanın ertelenmesidir. Tecil, cezanın ertelenmesidir. Tecil, cezanın ertelenmesidir. Tecil, cezanın ertelenmesidir. Tecil, cezanın ertelenmesidir. Tecil, cezanın ertelenmesidir.

İktisadi gelişme projeleri

Milletvekilleri tarafından hazırlanan bir heyet geldi. İktisadi gelişme projeleri. Milletvekilleri tarafından hazırlanan bir heyet geldi. İktisadi gelişme projeleri. Milletvekilleri tarafından hazırlanan bir heyet geldi.

Ziraat işleri etrafında alınacak yeni tedbirler

Ziraatçı milletvekillerinin iştirakiyle Tarım Bakanlığında dün bir toplantı yapıldı.

Türk tütünlerine Amerikan rekabeti

Tütünçüler kongresinde dün mesele bilhassa teklif edildi.

Tütünçüler kongresinde dün mesele bilhassa teklif edildi.

İşçilerin dilekleri üzerinde duruldu

İşçilerin dilekleri üzerinde duruldu.

Şekerdeki tenzilat miktarı tesbit edildi. Fiyatlar: hazda 30, kesmede ise 20 kuruş indirilmiştir.

Konut ve Tüketim Bakanlığı. Konut ve Tüketim Bakanlığı. Konut ve Tüketim Bakanlığı. Konut ve Tüketim Bakanlığı.

AKTİVİTE KURUR. AKTİVİTE KURUR. AKTİVİTE KURUR. AKTİVİTE KURUR.

AKSAM
KÜÇÜK
İLANLARI
BUGÜN 6. İNCİ SAYFADA

AKŞAM

GÜNDE 25.000.000 kişi
PAL
TELEFONLARLA İZLEN
OLUŞUR İZİN PAZ
BİRİN DÜNYA İZİN FİYAT
BİÇİLE İZİN İZİN

Sene 33 - No. 11646 - Fiyat her yerde 10 kurustur. CUMA 9 Mart 1951 Sahibi: Nezzeddin Sadak - Yazı İşleri ile İdarı eden: C. Bıldık - Akşam Matbaası

Yeni Kabinayı Adnan Menderes kuracak

Kabine: "Bugünkü şartlara göre bir Kabine teşekkülüne imkân vermek,, için istifa etti"

Ankarada hararetli bir istişare faaliyeti başladı

Yeni Kabineye, istifaya sebep olduğu ileri sürülen Tarım Bakanından başka, İçişleri, Millî Eğitim, Adalet, Ticaret, İşletmeler Bakanlarının girmeyecekleri söyleniyor

Ankara 9 (A. A.) - Kabine başkanı şimdiki hükümetin bir gün keşif etmiş ve Cumhuriyetini yönetiyor.

Türkiyenin emniyeti bahsinde Amerikânın açıklamaları mânâlı olabilir

Orta Doğu'da cereyan ve Türkiyenin emniyeti testlerini gerçekleştiren Amerikân - İngiliz siyasetleri ne gibi seylerdir?

Necceddin SADAK

Emniyetli varis haberi vermeye kadar kökten bazı gazetelerimiz, Türkiye ile Amerika arasında çok yakında anlaşmalar imzalanacağını, Türkiye ve Yunanistanın Atlantik paketine alınacağını bir gün müessesisi olduğunu vaktinde devam ediyorlar. Amerikânın Orta Doğu civarında İstanbul'da toplantıları ve bazı Amerikalı siyasi ve askerlerin Ankaraya ziyaret ettikleri zamanlarda böyle bir hava doğmuştu. Fakat, bu ümit verici siyasi hava çok geçmeden dağıldı. Bu konuda en etkili iki mekân Türkiye ve Amerika Dışişleri Bakanlıklarıdır. Halbuki, Türkiye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, bilhale dolayısıyla Meclisteki beyanatında yakın ve kuvvetli bir tavırda yer barınmakla birlikte çekimci gibi, Amerika Dışişleri Bakanlığının resmi sözcüsü de 2 mart tarihinde gazetesinde olduğunu beyanatta Türkiyenin ötek ayında Amerika nezdinde yeni bir tesebbüslere başvurduğunu açıklaması ve Amerikânın Türkiye'ye karşı güvenli bir şekilde görüşmelerini aile ve kesin şekilde söylemekten çekinmemiştir.

Yeni Ermeni Patriği..

Yeni Ermeni Patriği Hırsan'dan yarın sabah gelirken şehre girilerek beklenmektedir. Patriğin gelmesi müessesisi için Kanun Hükmünde Kararname ile Ermeni Patrikhanesi, 200 bin liralık bir tahsisatla kurulmuştur. Bu tahsisatın bir kısmı Ermeni Patrikhanesi için tahsis edilmiştir. Ermeni Patrikhanesi, yeni Ermeni Patriği için tahsisatın bir kısmını tahsis etmiştir. (Devamı 2. ve 3. sayfalarda)

Muallimler Birliğinin 33 üncü yılı

Bu münasebetle dün toplantı yapıldı

Muallimler Birliğinin 33 üncü yıldönümünde bir toplantı yapıldı. (Devamı 2. ve 3. sayfalarda)

Muallimler Birliğinin 33 üncü yıldönümünde bir toplantı yapıldı. (Devamı 2. ve 3. sayfalarda)

Partinin meclisi aldığı kararlar: Rus delegesi Granyko Penha, Mezmer Sarıyala, bir toplantı halinde Amerika, İngiltere ve Fransız delegeleriyle görüşüyor.

Dörtler toplantısında dün anlaşma ümidi belirdi

İki gündem projesinin dört nokta üzerinde birbirine yaklaştığı görüldü

Londra 9 (R.) - İnanç Dörtler konferansının ikinci toplantısında başkanı stant olan Amerikân temsilcisi Jessup konferansın gündeme kadar kaydedilen beşerlikli hâlede etmiş ve demilmiştir.

İki taraf da müzakeranın gerginliği sebebiyle anlaşma-ya ve vaktiyle sonuçlanacağına inanmaktadır. Bu noktalar şunlardır: Bir taraf da müzakeranın gerginliği sebebiyle anlaşma-ya ve vaktiyle sonuçlanacağına inanmaktadır.

Menuhin dün gece geldi

Menuhin dün gece karın ile birlikte İstanbul'a geldi.

Menuhin dün gece karın ile birlikte İstanbul'a geldi. (Devamı 2. ve 3. sayfalarda)

Yeni Anketimiz

Bütçe ağına yeni milyonlar katılacak

Eskisine nazaran daha fazla vergi ödeyecekleri umulan emsal ekseriyetinin bilâhale daha az vergi vermeye başladıkları anlaşıldı.

Dikkatler

İş esasına dayanan cezaları

Bu kabil cezaları çoğaltılmak üzere... (Devamı 2. ve 3. sayfalarda)

Korede durum

Müttefikler, Han nehrinin doğusunda tutundular ve ilerlediler

Pyongyang (Gazete) - Kore cephesinin bazı kesiminde Birleşmiş Milletler, asker ve askerleri hareketleri, Han nehrinin doğusunda tutundular ve ilerlediler. (Devamı 2. ve 3. sayfalarda)

Yeni İran Başbakanı

Gavamesaltan'ın getirildiği tahmin ediliyor

Tehran 9 (A. A.) - (Ateş) Dün, haberdar İran Başbakanı Gavamesaltan'ın getirildiği tahmin ediliyor. (Devamı 2. ve 3. sayfalarda)

BİR YILDIZ DAHA!...

SON SEVELEERİN EN KUVVETLİ ZABITA VE AŞIK ROMANI

Yazar: Richard Burke Çeviren: Vâ - Nû

Yarın - Nû

Başlıyoruz

Kaydı!

PAZARTESİ 3 MAYIS 1954

VATAN

İKTİBASLAR
Hindini'de harbe son verilecek mi?
Bugün ikinci soyfızmızda

D. P. NİN KAT'İ ZAFERİNDEN SONRA MENDERES'İN BEYANATI "İleri hamlemiz devam edecek,"

1954 seçimlerinin eskisinden daha büyük bir ekseriyetle Partimiz tarafından kazanılmış olduğu anlaşılmış bulunuyor. Bunun manası, bütün devlet faaliyetlerine şâmil olmak üzere her sahadaki icraatımızın Türk milletince tamamiyle tasvip edildiğidir.

"Milletimiz istikrar içerisinde istikbale doğru ilerlemek imkânına sahip olacaktır,"

Başbakan, «Dış politika milli bir hâlde gelmiştir» dedi

BAŞKANLARIN KARARI
Başbakan, «Dış politika milli bir hâlde gelmiştir» dedi

D. P. 508 M. Vekili çıkartıyor
Ankara, 2 (S.A.) — Başbakan Ahmet Menderes, geç öğle vakti İstanbul'da bulunan ve seyahatini sürdürmekte olan milletvekillerinin bulunduğu bir toplantıda, 508 milletvekili çıkartılacağına karar verildiğini açıkladı. Başbakan, toplantıda, «Dış politika milli bir hâlde gelmiştir» dedi.

Ankara, 2 (S.A.) — Başbakan Ahmet Menderes, geç öğle vakti İstanbul'da bulunan ve seyahatini sürdürmekte olan milletvekillerinin bulunduğu bir toplantıda, 508 milletvekili çıkartılacağına karar verildiğini açıkladı.

MİLLETİN BÜYÜK KARARI
Yazın:
Ahmet Emin Yalman
Dün yapılan umumî seçimlerle Türk milletini olgunlaşmış ve kadriyetini bir defa daha isbat etmiş, kendisine erdemli hizmetçilerle mükâfâtını vermiştir. İdrakiyle iktidara çürüt öden saygınları da başına sığarmıştır.

ÜÇÜNCÜ BASKI

SON DAKİKA:
Sehyan'da D.P. ve C.H.P. baş başa gidiyor
Ankara, 2 (S.A.) — 1954 seçimleri için İstanbul'da büyük bir seçim ve rekabeti öncesinde büyük bir seçim kampanyası başlatılmıştır. D.P. ve C.H.P. baş başa gidiyor.

BAŞBAKANIN ÇİĞİ BAZI İRİMLERİNİ AYRAN KILANCIYLA
Başbakan, gazetemize bir beyanat verdi
Seçimin kahir çoğunlukla kazandığını bildiren Menderes Türk milletine D.P. nin şükranlarını arz ediyor

BAŞBAKANIN ÇİĞİ BAZI İRİMLERİNİ AYRAN KILANCIYLA
Başbakan, gazetemize bir beyanat verdi
Seçimin kahir çoğunlukla kazandığını bildiren Menderes Türk milletine D.P. nin şükranlarını arz ediyor

D. P. İstanbul'da büyük bir ekseriyetle seçimi kazandı
1954 seçimleri için İstanbul'da büyük bir seçim ve rekabeti öncesinde büyük bir seçim kampanyası başlatılmıştır. D.P. ve C.H.P. baş başa gidiyor.

Y. S. Kurulu'nun Propaganda saydığı Radyo konuşmaları
Başbakan Menderes'in Çiğ Bazar'da yaptığı radyo konuşmaları...

BAŞBAKANIN ÇİĞİ BAZI İRİMLERİNİ AYRAN KILANCIYLA
Başbakan, gazetemize bir beyanat verdi
Seçimin kahir çoğunlukla kazandığını bildiren Menderes Türk milletine D.P. nin şükranlarını arz ediyor

Partilerin İstanbul'daki Oy durumu
Dün gece yarısından sonra İstanbul'da yapılan seçimlerin sonuçları...

Yabancıların seçim Hakkında görüşleri
Amerikan Kız Koleji'nde düzenlenen seçim toplantısında...

C.H.P. ye göre Bazı hadiseler
C.H.P. dün gece yarısından sonra İstanbul'da yapılan seçimlerin sonuçları...

Menderes ve Çiğ Bazar bekledi
Başbakan Menderes'in Çiğ Bazar'da yaptığı radyo konuşmaları...

Seçimlerde bazı Hadiseler oldu
Başbakan Menderes'in Çiğ Bazar'da yaptığı radyo konuşmaları...

Sehyan'da D.P. ve C.H.P. baş başa gidiyor
Ankara, 2 (S.A.) — 1954 seçimleri için İstanbul'da büyük bir seçim ve rekabeti öncesinde büyük bir seçim kampanyası başlatılmıştır.

Yabancıların seçim Hakkında görüşleri
Amerikan Kız Koleji'nde düzenlenen seçim toplantısında...

C.H.P. ye göre Bazı hadiseler
C.H.P. dün gece yarısından sonra İstanbul'da yapılan seçimlerin sonuçları...

Başbakan Menderes, oy vermek için bölün seçmenler için sevgi gösterileri

PAZARTESİ 17 MAYIS 1954

VATAN

İĞRİYE İĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU

GÜNÜN YAZISI: «İstanbul'da Ramazan» dolayısıyla Yazan: BURHAN ARPAD Bugün ikinci sayfamızda

Kira serbestliğinden duyulan endişeler

Gayri menkul sahipleri 1 Ocak 1955 te emlakların serbest bırakılmasının faydalı, zararlı der zaratlı olacağını ilade ediyorlar Her iki grupun öne sürdüğü gerekçeleri bildiriyoruz

Fikihî gâib 1 Ocak 1955 tarihinden itibaren 4084 sayılı Kira Kanunu ile emlak serbest bırakılacak ve emlak serbest bırakılacak emlak sahipleri 1 Ocak 1955 te emlakların serbest bırakılmasının faydalı, zararlı der zaratlı olacağını ilade ediyorlar Her iki grupun öne sürdüğü gerekçeleri bildiriyoruz

Bayır, D.P. nin Kazanma sebebini Anlatıyor

Bayır D.P. nin Kazanma sebebini anlatıyor. Bayır D.P. nin Kazanma sebebini anlatıyor. Bayır D.P. nin Kazanma sebebini anlatıyor.

Churchill'in istifla Edeceği haberi Tekrar çıktı

Churchill'in istifla Edeceği haberi Tekrar çıktı. Churchill'in istifla Edeceği haberi Tekrar çıktı.

Tıp tarihinde ilk defa olan bir hadise

Chicago'da bir çocuğun doğmadan erel çocuğ felçine yekalandığı görüldü. Chicago'da bir çocuğun doğmadan erel çocuğ felçine yekalandığı görüldü.

Suriye'de öğretilenler grev için ettiler

Suriye'de öğretilenler grev için ettiler. Suriye'de öğretilenler grev için ettiler.

Yeni Kabine'nin şekli bugün açıklanacak

Başbakan Menderes, kabinenin üyelerini Meclisin bugünkü oturumunda okuyacak İnönü Bayar'ı telgrafla tebrik etti

Zafirullah Han Ankara ya Gelecek

Zafirullah Han Ankara ya gelecek. Zafirullah Han Ankara ya gelecek.

Alman Mareşali Guderian öldü

Alman Mareşali Guderian öldü. Alman Mareşali Guderian öldü.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplanıyor

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplanıyor. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplanıyor.

Sarık, fes ve çarşaf Giyenler

Sarık, fes ve çarşaf Giyenler. Sarık, fes ve çarşaf Giyenler.

Mısır, Suriye ve Lübnan'a nota verdi

Halen Şam'da bulunan El Mısıri gazetesi sahibi iade edilmediği takdirde Mısır'ın Suriye ve Lübnan'la siyasi münasebetlerini kesmeğe karar verdiği bildiriliyor

İstanbul'un şekeriz kalması önlenmeli

Toptancı tüccarlar Şeker Şirketini itham ediyorlar. Belediye de şeker olduğu iddiasında bulunuyor

Fenerbahçe - Vefa 1-1 berabere kaldılar

Fenerbahçe - Vefa 1-1 berabere kaldılar. Fenerbahçe - Vefa 1-1 berabere kaldılar.

Yeni Kabine'nin şekli bugün açıklanacak

Başbakan Menderes, kabinenin üyelerini Meclisin bugünkü oturumunda okuyacak İnönü Bayar'ı telgrafla tebrik etti

Zafirullah Han Ankara ya Gelecek

Zafirullah Han Ankara ya gelecek. Zafirullah Han Ankara ya gelecek.

Alman Mareşali Guderian öldü

Alman Mareşali Guderian öldü. Alman Mareşali Guderian öldü.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplanıyor

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplanıyor. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplanıyor.

Sarık, fes ve çarşaf Giyenler

Sarık, fes ve çarşaf Giyenler. Sarık, fes ve çarşaf Giyenler.

Zafirullah Han Ankara ya gelecek.

Yeni kabine üyeleri.

Mısır, Suriye ve Lübnan'a nota verdi.

İstanbul'un şekeriz kalması önlenmeli.

Fenerbahçe - Vefa 1-1 berabere kaldılar.

İNDİCİ KURULUŞ KAPILI DE ÇİFTİ - Japonya'da yapılacak olan Hiroşima Konferansı'na katılmak üzere 1954 yılı için görüşmelerin tamamlanmış olduğunu açıkladı. Konferansın başarıyla sonuçlanması için çalışmaların hızla sürdürüldüğünü bildirdi.

FENERBAHÇE - Vefa karşılaşmasında 1-1 berabere kaldılar. Fenerbahçe - Vefa karşılaşmasında 1-1 berabere kaldılar.

ÖZGEÇMİŞ

İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Gümüşhane Şiran'da tamamladı. Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yılın Ekim ayında ilk görev yeri olan Malatya'da Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak göreve başladı. 2006 yılında Gümüşhane'nin Şiran ilçesine tayin oldu. 2007 yılından beri Şiran Atatürk İlk ve Ortaokulunda yöneticilik görevini yürütmektedir. Evli ve üç çocuk babasıdır.

